Slovensko protestantsko društvo
Primož Trubar

LUBI SLOVENCI

Glasilo za člane društva
Letnik: 2013 Številka: 18 ISSN 1854-7109

LUBI SLOVENCI

Glasilo za člane društva

Letnik: 2013

Številka: 18

Izdalo:
Slovensko protestantsko
društvo Primož Trubar
zanj mag. Viktor Žakelj

Urednik: Dušan Voglar

Oblikovanje:
Kazimir Rapoša

Tisk: Cicero Begunje d. o. o.

Naklada: 750 izvodov

ISSN 1854-7109

Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar

1000 Ljubljana, Beethovnova 9
info@drustvo-primoztrubar.si
www.drustvo-primoztrubar.si

VSEBINA

3 TRUBARJEV DAN

3 Rašica, Trubarjeva vrtnica, *mag. Ana Porenta*

3 Krško, »Ura slovenščine«, *Polona Brenčič*

4 DAN REFORMACIJE

4 **Podelitev odlikovanja**

4 Borut Pahor, govor na vročitvi odlikovanj

4 Utemeljitev podelitve odlikovanja škofu mag. Gezi Erniši

5 **Osrednja počastitev**

5 Mag. Viktor Žakelj, pozdravni nagovor

6 Mag. Alenka Bratušek, slavnostni govor

7 Kranj, Izberi upanje

8 **Počastitve po Sloveniji**

8 Dr. Andrej Fištravec v Mariboru 23. oktobra

9 Mag. Žiga Oman v Mariboru 23. oktobra

11 Mag. Geza Erniša v Murski Soboti 25. oktobra

12 Dr. Uroš Grilc na Rašici 31. oktobra

13 Margareta Marjetič v Brestanici 7. novembra

14 Anton Kampuš v Gornji Radgoni 8. novembra

14 Mag. Viktor Žakelj v Gornji Radgoni 8. novembra

15 Maribor, Odgovornost posameznika, *mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek*

15 Murska Sobota, Amandus, *Geza Farkaš*

16 Stati 'n' obstati fest, *Nenad Hardi Vitorović*

16 Zagreb, Dalmatin na obisku, *Alenka Černelič Krošelj*

16 Krško, Po poti krških protestantov, *Alenka Černelič Krošelj*

16 Rašica, Dialog verzov in glasbe, *mag. Ana Porenta*

17 Brestanica, Na obisku pri Juriju Dalmatinu, *Polona Brenčič*

18 Gornja Radgona, Zemlja, delo, svoboda, *Violeta Vladimira Deutsch Mesarič*

19 Puconci, Gospodova večerja pod obema podobama, *Katja Ajdnik*

19 Šest glasov, *Srečko Kosovel, Tone Pavček, Boris A. Novak, Ervin Fritz, Ana Porenta, Dušan Voglar*

21 POGLEDI

21 Študijski večeri

24 Stati inu obstati, št. 17-18/2013, *dr. Marko Kerševan*

26 Küzmičevi dnevi, *Katja Ajdnik*

27 Prednost svobode in enakosti, *dr. Cvetka Hedžet Tóth*

29 DRUŠTVENE EKSKURZIJE

29 Resnična vrednost naših ekskurzij, *mag. Marija Kuhar*

31 Popotovanje od Ljubljane do Rašice, *Petja Fajdiga Sever*

32 Na skrajnem zahodu slovenstva, *Kazimir Rapoša*

34 PAHLJAČA DEJAVNOSTI

34 Status Trubarjeve domačije, *Matjaž Gruden*

36 Javni zavod Trubarjevi kraji v letu 2013, *Barbara Pečnik*

41 Kronika Spominskega doma Števana Küzmiča, *Katja Ajdnik*

42 Povezovanje Posavja in Rašice, *Barbara Pečnik, Alenka Černelič Krošelj*

42 Nagovor Dalmatinovim rojakom, *mag. Viktor Žakelj*

42 Slikarska kolonija »Primož Trubar«, *Geza Farkaš*

43 Srečanje likovnih umetnikov v Trubarjevih krajih, *Helena Grebenc Gruden*

44 Pesniški natečaj ob Trubarjevem 505. rojstnem dnevu, *mag. Ana Porenta*

48 Podružnica Murska Sobota v letu 2013, *Geza Farkaš*

48 Podružnica Posavje v letu 2013, *Alenka Černelič Krošelj*

50 Občni zbor društva leta 2013

51 Slovensko protestantsko društvo v letu 2013, *mag. Viktor Žakelj*

52 Vrnimo ljudem knjigo, *Bogdanka Pirc Marjanović*

Obveščamo naše člane in bralce glasila, da se je sedež društva preselil na **Beethovnovo ulico 9** v središču Ljubljane.

TRUBARJEV DAN

Državni praznik sta tudi letos prisrčno počastili podružnici Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar na Rašici in v Posavju. Brez velikih donečih besed, zato pa z iskrenimi dejanji številnih mladih in tudi starejših za stik s spominom na Trubarja in njegove v območju slovstvene, likovne in glasbene, pa tudi cvetne kulture.

RAŠICA

Trubarjeva vrtnica

Trubarjev dan, 8. junij, smo letos na Rašici praznovali posebej slavnostno. Trubarjevo vrtnico, ki je bila posajena 15. aprila pred vsem znano skulpturo, ob kateri se naključni ali stalni obiskovalci Trubarjeve domačije vedno zamislimo, saj na njej piše *Pred bugam smo vsi glih*, smo tega dne, tik pred razcvetom, uradno predstavili.

Novo vrtnico je vzgojil in jo poimenoval po Trubarju dr. Matjaž Kmecl, ki je vsem znan kot slovenist, literarni zgodovinar in teoretik ter pisatelj številnih knjig, manj pa morda kot ljubiteljski gojitelj vrtnic. Prva nova vrtnica, ki jo je vzgojil, Rosa Prešeren, je uradno registrirana in ima zavarovano ime. Za njo je torej tu že druga iz serije vrtnic velikih Slovencev, ki jo je vzgojil dr. Kmecl, Trubarjeva vrtnica.

Da bi bila otvoritev še bolj skrivnostna, je za vrtnice prisrčno pleteno ograjo iz šibja izdelala Darinka Grmek Štrukelj. Pevki zbor Velikolaška vokalna skupina pod vodstvom Martine Kovačič je odpela pesmi, ki so pristajale ambientu in dogodku: *Stoji hartelc zahrajen, Na lipici zeleni, Nocoj se mi je sanjalo*. Slavnostni nagovor o pomenu Trubarja in njegovih ter o Kmeclovi Trubarjevi vrtnici je povedal mag. Viktor Žakelj, predsednik SPD Primož Trubar. Skupaj z dr. Tatjano Devjak, podžupanjo Občine Velike Lašče, sta vrtnice tudi odgrnila in jim zaželela še dolgo in bujno rast. V nadaljnjem programu sta svoji pesmi prebrala Dušan Voglar in Ana Porenta (gl. str. 20).

V drugem delu prireditve na praznik Trubarjevega dne je sledilo v Galeriji Skedenj odprtje razstave del iz 31. likovne kolonije *Trubarjevi kraji*; zanjo je zaslužna Helena Grebenc Gruden, dolgoletna koordinatorica likovnih srečanj in razstav (gl. str. 43).

Trubarjeve vrtnice so nas s svojim nežno niansiranim belim cvetenjem razveseljevale vse poletje in jesen. Trubarjeva misel pa je po pol tisočletja vse bolj živa in se prepleta z vse več področji življenja – in to nas izjemno veseli.

mag. Ana Porenta,
predsednica podružnice na Rašici

KRŠKO

»Ura slovenščine«

V okviru že tradicionalnih prireditev *Poletni večeri v parku*, ki jih pripravljajo Javni sklad za kulturne dejavnosti OI Krško, Valvasorjeva knjižnica Krško in KS mesta Krško, so z letošnjo prvo prireditvijo v spominskem parku Jurija Dalmatina na Vidmu obeležili 8. junij, ki je posvečen Primožu Trubarju. Pri tokratni pripravi so se organizatorjem pridružili tudi Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar – podružnica Posavje in Osnovna šola Jurija Dalmatina. V uvodu je nekaj besed o poletnih večerih povedala direktorica knjižnice Urška Lobnikar Paunović. V *Uri slovenščine*, ki so jo skrbno pripravili na omenjeni šoli, pa so se z zanimivim kulturnim programom predstavili učenci devetih razredov pod mentorstvom Irene Hictaler Simončič. Recitirali so ljubezensko in izpovedno poezijo različnih slovenskih avtorjev, med njimi tudi Otona Župančiča, Valentina Vodnika in Franceta Prešerna. Zbrane sta nagovorila igralca Filip Černelč v vlogi Jurija Dalmatina in Boštjan Arh kot Adam Bohorič. Ravnateljica osnovne šole je spregovorila o sobivanju šole s pred štirimi leti odprtim spominskim parkom, predsednica posavske podružnice SPD Primož Trubar Alenka Černelič Krošelj pa je nekaj besed namenila pomenu protestantske dediščine.

Polona Brenčič

Udeleženci Poletnih večerov v Krškem

DAN REFORMACIJE

Dan reformacije, ki je v Republiki Sloveniji državni praznik, so tudi leta 2013 spremljale že tradicionalne slovesne prireditve, od osrednje republiške počastitve do počastitev na različnih koncih države, poseben dogodek pa je bila podelitev državnega odlikovanja dosedanjemu evangeličanskemu škofu mag. Gezi Erniši. Slavnostni govorniki so, vsak po svoje, povezovali duhovne in etične vrednote protestantizma in sploh humanizma z iskanjem rešitev iz zagat sedanjega časa.

PODELITEV ODLIKOVANJA

Na dan pred praznikom, 30. oktobra, je predsednik Republike Slovenije Borut Pahor podelil državno odlikovanje srebrni red za zasluge mag. Gezi Erniši, prvemu škofu Evangeličanske cerkve augsburške veroizpovedi na Slovenskem, za uspešno, povezovalno in k strpnosti usmerjeno vodenje Evangeličanske cerkve. Pomen tega priznanja ne samo za slovensko Evangeličansko cerkev, temveč tudi za skupnost vseh državljanov Slovenije, je razviden iz nagovora predsednika Pahorja in iz uradne utemeljitve.

BORUT PAHOR
govor na vročitvi odlikovanj

Danes imam veliko čast odlikovati posameznike, ki so se izkazali na zelo različnih področjih z izjemnimi dosežki. Toda vsem je skupno, da so tudi takrat, ko je bilo to manj hvaležno in težje, neomajno verovali v pravičen svet, v pošten svet, v svoboden svet, v solidaren svet, in to za vse ljudi, ne glede na njihova različna socialna, verska, politična ali druga prepričanja. Mislim, da je to nekaj, kar lahko predstavlja velik navdih, inspiracijo za vse nas tudi danes. Prav tako mi je v posebno čast, spoštovani odlikovanci, da vam odlikovanja vročim pred dnevom reformacije.

Slovenci smo eden redkih narodov sveta, ki evropsko reformacijsko gibanje iz 16. stoletja obeležujemo tudi s posebnim dnem. Z dnevom reformacije se namreč Slovenci s hvaležnostjo spominjamo duhovne širine očeta prve slovenske tiskane knjige Primoža Trubarja in njegovih sodelavcev, utemeljiteljev slovenskega tiskanega jezika in slovstva. In vendar so bili še veliko več kot to. Bili so glas razgledanosti, znanja, poguma, svetovljanstva, odprtosti ter notranjega poduhovljenega bogastva in dialoga. S svojo uporno vztrajnostjo in samozavestjo, s katerima so Slovencem dali knjigo in jih civilizacijsko in kulturno uvrstili med moderne evropske narode, so slovenski protestanti tudi začetniki dolge poti oblikovanja slovenske skupnosti kot naroda. Bili so prvi narodni buditelji Slovencev na dolgi poti do sedanje državnosti. Trubar nas je, kot vedno znova spomnimo, prvi nagovoril kot Slovence in nas hkrati pozval: stati inu obstati.

Današnja podelitev odlikovanj ima zato ob jutrišnjem prazniku poseben pomen. Še posebej zato, ker je med odlikovanci tudi škof Evangeličanske cerkve na Slovenskem Geza Erniša, ki z decembrom svoje škofovsko mesto predaja novoizvoljenemu škofu, pa tudi, ker za odlikovance lahko ugotovim, da jih zaznamujejo lastnosti, ki sem jih že bil omenil – razgledanost, znanje, pogum, svetovljanstvo in odprtost. To velja prav za vse od vas. Škof Erniša je osemnajst let vodil slovensko evangeličansko cerkev, kar samo po sebi govori o visokem zaupanju, ki ga uživa med slovenskimi evangeličani, zaupanje pa je danes tako zelo redka in dragocena vrednota. Spoštovan je užival tudi zunaj kroga evangeličanov zaradi svoje ekumenske, dialoške in humanistične naravnanosti. Za njegov dolgoleten prispevek k medverskemu dialogu, za njegovo delovanje za strpnost, sodelovanje in blaginjo ljudi mu izrekam globoko zahvalo tako kot predsednik republike kot tudi v imenu vseh naših ljudi.

Globoka zahvala slovenske države pa gre tudi ostalim štirim odlikovancem. [...] Z ljudmi njihovega kroga je obljuba Evropske unije kot stabilne in varne, z vrednotami, kot so mir, znanje, solidarnost, ustvarjalnost in povezanost, stvar naše skupne in realne prihodnosti. Odlikovancem posebna čast in zahvala za njihovo delo ter vse dobro za naprej.

UTEMELJITEV PODELITVE ODLIKOVANJA
škofu mag. Gezi Erniši

Mag. Geza Erniša je bil prvič izvoljen za škofa spomladi 2001, ko mu je na volilnem zboru zaupnico izrekla večina volivcev iz takrat trinajstih cerkvenih občin. Odtlej po zgledu drugih protestantskih cerkva Luthrove veje vodi slovensko evangeličansko cerkev augsburške veroizpovedi kot škof in ne več kot senior. S svojo iskreno vernostjo, ekumensko naravnanostjo, pogovornostjo in delavnostjo je mag. Erniša v kratkem

postal eden najprepoznavnejših slovenskih verskih dostojanstvenikov ter si pridobil zaupanje in spoštovanje tudi med neverujočimi in drugače verujočimi slovenskimi državljani.

Njegove talente, vernost in človeško širino so slovenski evangeličani prepoznali že leta 1995, ko so ga izvolili za seniorja. Je zgleden mož in oče, vitalen in družaben človek ter priljubljen krajan Moravskih Toplic, vključen v lokalno samoupravo. Veliko pozornosti namenja skrbi za ljudi v stiski, pri čemer evangeličanska humanitarna organizacija Podpornica pomaga ljudem ne glede na njihovo veroizpoved ali nazor. Mag. Erniša se odziva tudi na politike, ki urejajo družinsko in druge oblike javnega življenja. Toda kot prvi med enakimi ve, da politika ne sodi v Cerkev.

Erniša je svetovljan, ki je svojo Cerkev trajno umestil v evropsko skupnost protestantskih cerkva. Izvoljen je bil v Svet Svetovne luteranske zveze, kar je izraz spoštovanja do njega osebno, čast za slovenske evangeličane, za Slovenijo pa dodatna priložnost za sodelovanje. Kot prepričan zagovornik ekumenizma, gibanja za strpno sožitje in blaginjo ljudi treh evropskih veroizpovedi z najštevilnejšim občestvom, je bil novembra 1995 tudi med soustanovitelji Sveta krščanskih cerkva v Evropi.

Z utrjevanjem načel o človekovi svobodi in njegovi odgovornosti do samega sebe in soljudi ter do veljave znanja ostaja mag. Erniša zvest tudi svojim protestantskim prednikom, ki so Slovencem omogočili, da so s slovensko knjigo v roki stopili ob bok drugim razvitim narodom Evrope. Med njegovim vodenjem se je avtohtona slovenska evangeličanska krščanska skupnost trdno umestila v vseslovensko narodno zavest. Mag. Geza Erniša je med tistimi Slovenci, ki v slovenski skupnosti delujejo povezovalno, v stiku z mednarodnim okoljem, verskim in laičnim, pa utrjujejo in povečujejo ugled svoje domovine Slovenije.

OSREDNJA POČASTITEV

Za prizorišče osrednje republiške počastitve državnega praznika sta bila izbrana Kranj in njegovo Prešernovo gledališče. Zasnova in organiziranje proslave sta ostala naloga Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, sodelovali pa sta Evangeličanska cerkev augsburške veroizpovedi v Sloveniji in Mestna občina Kranj. Proslavo je podprlo Ministrstvo za kulturo in med drugim s svojim prispevkom pokrilo del stroškov. To je pomemben premik, kajti prejšnje leto se je ministrstvo popolnoma otreslo kakršnega koli sodelovanja. Z govorom predsednice slovenske vlade mag. Alenke Bratušek in s kulturnim programom je proslava v Kranju zazvenela kot angažiran dialog s sedanjostjo – z izhodišča človeka in človečnosti.

MAG. VIKTOR ŽAKELJ

Pozdravni nagovor

Spoštovani, lepo vas pozdravljam v Kranju, jedrnem delu Gorenjske, ki je bila v času protestantizma med najbolj protestantskimi območji današnje Slovenije. Smo gostje Prešernovega gledališča, ki je zadnja leta eno najbolj prepoznavnih slovenskih gledališč. Teologi, sociologi in zgodovinarji pravijo, da je protestantizem religija svobode – nekaj te protestantske naravnanosti je zagotovo ostalo v naravi Gorenjcev.

Iz Kranja je bila prva Trubarjeva žena Barbara. Po dolini Save so prihajale protestantske knjige med Slovence. Pridigar Peter Kupljenik – osebnost, ki terja filmsko upodobitev – je bil sojetnik Giordana Bruna in je pred njim zgorel na Campu dei Fiori v Rimu. Gorenjsko plemstvo je bilo v celoti protestantsko, prav tako tudi meščanstvo Škofje Loke in Kamnika. Tavčarjeva literatura pa govori o t. i. kriptoprotestantizmu, kar pa je dokaz za razširjenost protestantizma tudi med podložniki.

Ker si srčno želim, da dan reformacije, ki je v sebi družila duhovnost, znanost in kulturo, postane praznik slovenske duhovnosti, slovenske znanosti in slovenske kulture, zato najprej prisrčno pozdravljam škofa Evangeličanske cerkve mag. Gezo Erniša, predstavnike ostalih cerkva in ver, ki delujejo na območju naše države, rektorje slovenskih univerz – videl sem rektorja ljubljanske in mariborske univerze – ter predstavnika SAZU.

S svojim obiskom so nas počastili sedanji predsednik države, bivši predsednik in prvi predsednik države, med nami so predstavniki slovenskega pravosodja, nekateri ministri in poslanci, visoki državi uradniki ter predstavniki slovenske vojske in policije. V veliko veselje mi je, da so med nami tudi župani in drugi visoki predstavniki slovenskih občin, posebej gorenjskih.

Seveda pa z veseljem pozdravljam vse obiskovalke in obiskovalce ter gledalke in gledalce, ki ne spremljate te prireditve po službeni dolžnosti, če teko rečem, ampak zato, ker gojite spoštljiv odnos do reformacije in reformatorjev.

Preden pa povabim k slavnostni besedi našo predsednico Vlade mag. Alenko Bratušek, mi dovolite, da jo posebej prisrčno pozdravim – lepo pozdravljeni med nami. Prepričan sem, da boste izrabili to priložnost za tehtno besedo in nam vlili upanje, da vendarle v nekaj naslednjih letih saniramo v preteklih 10 letih nakopičene probleme.

MAG. ALENKA BRATOŠEK
slavnostni govor

Spoštovane državljanke in državljani, dragi gostje, »lubi Slovenci«, iskrena hvala za priložnost, da ob dnevu reformacije povem nekaj besed. Dovolite, da začnem s praznikom, nadaljujem z njegovim povodom, končam pa z njegovo aktualnostjo.

Praznik se je že dodobra usidral v naš vsakdan. A dejstvo, da ga objemajo dnevi, ko z otroci preživljamo prve počitnice v šolskem letu, in mu sledi dan, ko se spominjamo naših preminulih, mu po svoje jemlje moč – in ga dela le za »dela prost dan«. Zato včasih pozabimo, da bi ne enega ne drugega – ne šole ne spomina – ne poznali na način, kot ga poznamo danes, če bi se pred več kot petsto leti ne dogodilo to, čemur danes pravimo »protestantizem in reformacija«. Brez Trubarja bi bila naša ideja osnovne šole in splošno dostopnega znanja drugačna; brez protestantskih knjig bi spomine na prednike beležili drugače – vprašanje, v katerem in čigavem jeziku.

Zato ima dan reformacije še kako opraviti tako s šolo, od katere si v teh dneh odpočivamo, kakor s preminulimi, ki se jih spoštljivo spominjamo.

Ima torej opraviti tako z generacijami, ki so nam nekaj neizbrisnega zapustile, kakor z generacijami, ki svoje prve besede in stavke prihodnosti šele oblikujejo.

A pomislimo globlje: zakaj je dediščina protestantizma še toliko bolj aktualna v času krize, ko se zdi, da je mogoče z vrsto potez – ali včasih z eno samo besedo – postaviti pod vprašaj temeljne vrednote?

Zato, ker so se bili protestanti za ceno osebne »komodnosti«, varnosti in pogosto tudi življenja, pripravljeni postaviti po robu ne pridiganim vrednotam, temveč proti njihovi najbolj neizprosni zlorabi! Niso pridigali nove vere, temveč so zahtevali od cerkve – okostenele, izgubljene v oblakih napuha in pohlepa, daleč proč od ljudi – naj se drži svoje vere: naj počne tisto, o čemer uči!

Med gradnike poštenega življenja je naš »lubi« Trubar poleg krščanskih maksim »ljubi bližnjega« in »dobro delaj vsem ljudem« štel tudi, da je treba znati svoj kruh pridobivati brez škode za druge ljudi in se ne bati govoriti resnice.

Zato vas vprašam, »lubi Slovenci«, kako bi danes reagirali, če bi vam predlagala, da praznik reformacije namesto s počitkom raje praznujemo z delom, ali pa, da se piscev prvih slovenskih knjig spomnimo tako, da ta dan prav vsak od nas – zase, za svoje otroke ali za svoje starše – kupi vsaj eno knjigo?

Pomislite, odgovorite – in videli boste, da živimo v časih, ko se zdi, da za enostavne, protestantsko čiste in asketske ideje kar naenkrat ni več prostora – ne v glavah, ne na ulici, ne v pravnih aktih.

Nekje se bo že našel nekdo, ki bo dobro mišljeni ideji zoperstavil svoj egoističen interes. In takrat, dragi državljani, mu je treba zastaviti Trubarjevo vprašanje: Ali pridobivaš svoj kruh brez škode za druge ljudi?

Država ima mehanizme, da taka vprašanja postavlja ljudem vsak dan: Ali izdajaš račun? Ali plačuješ davke? Ali delaš v skladu z zakonom?

A le dokler zna država svoje zakone pisati in sprejemati pravično, z mislijo na vse in na vsakega posameznika, torej na skupno dobro in individualne pravice. Le tedaj ima pravico na njih tudi vztrajati. Ko pa ljudje začutijo, da se sami ne držimo lastnih pridig – takrat se na vratih upravičeno pojavi vstajniški list s seznamom zahtev.

Novodobni Luthri trkajo na vrata novodobnih oblastnikov vsak dan, seznam je upravičeno vse daljši. A skozi vse točke protestnikov se vleče ena sama rdeča nit: držite se pravil, delujte v skladu s tem, kar pridigate!

Če velja, da nas je Slovence protestantizem trajno vpisal v tokove in krogotoke evropske misli in pisane besede, evropske zgodovine, tedaj je treba danes, ko smo polnopravna in enakopravna članica Evropske unije, skupaj ugotoviti, da nas, Evropejce, po verodostojnosti naših skupnih, evropskih, pridiganih vrednot vsak dan sprašujejo mnogi.

Lepo je, ko lahko vsak akt preberemo v našem jeziku in ko lahko kot predsednica vlade tudi na najpomembnejših srečanjih sama s svojimi kolegi predsedniki in predsednicami oblikujem misli po slovensko – a to hkrati pomeni, da bomo morali znati odgovoriti ne le na vprašanja, ki nam jih »zastavlja Evropa«, ampak tudi na tista, ki jih državljani postavljajo Evropi!

Če bi Evropa še vedno ne bila videti tisti prostor svobode, kjer lahko »pridobivaš svoj kruh in se ne bojiš govoriti resnice«, tedaj na njena vrata ne bi trkali mnogi. Toda – ali jim znamo odgovoriti na ravni naših pridiganih vrednot?

Ali sploh še znamo govoriti jezik solidarnosti (ljubi bližnjega), socialnih pravic (delaj brez škode za drugega) in svobode misli (ne boj se govoriti resnice)?

Odgovorite afriškemu staršu, ki je izgubil otroka na ladji pred Lampeduso! Odgovorite kosovski Romkinji, ki jo potegnejo s šolskega avtobusa!

Slovenci smo Evropejci, naši ljudje so evropski državljani in državljanke – zato so vse to danes naši problemi, odgovornosti in izzivi – v enaki meri kot višina otroškega dodatka, stopnja obdavčenosti ali bančne bilance.

Kdor vsega tega ne vidi kot naših problemov, si zapira oči pred realnostjo. A prav zato, ker je realnost tako kompleksna – in komplicirana! – se ne moremo zatekati v poenostavljene odgovore. Ne, treba je misliti to povezanost današnjega sveta in iz nje črpati spodbude in moč.

Ko so nam naši predniki zapustili prve knjige in v njih okorno zapisane besede, so vedeli, da se bodo nekoč iz zapisov vsakdana rodili tudi večni verzi poezije. Nocojšnji program, ki bo prepletel staro in novo, Trubarja in Kosovela, protest in poezijo, razumem kot dokaz, kako gre oboje v resnici skupaj: znati prisluhniti ljudem in preseči lastni čas. In vedno, kadar znate dovolj dobro prisluhniti lastnemu ljudstvu, boste videli, da je protest nujna sestavina; da je pravica temeljna vrednota – in da je svoboda nad vsem.

Če je Trubar vedel, da bodo tirani, ki podvrženim »silo in krivico delajo«, grozovito na duši in telesu štrajfani, tedaj nam petsto let pozneje Kosovel sporoča, naj raje spravimo »fraze v muzeje«, naše besede pa da morajo »imeti trenje, da zagrabijo srca človeška«. In ko se v času neizbežnih reform spominjamo reformacije, si velja na glas povedati verz Borisa A. Novaka, ki svetuje, naj med nebom in zemljo izberemo – ptico!

Ko se zdi, da so dileme nerešljive, saj da bo nujno izgubila ena stran; še huje, da se ne da lastnega »kruha pridobivati brez škode za druge ljudi«, se moramo vsi skupaj s pesnikom vprašati: kje je ptica?

Katera rešitev nas bo popeljala iz lažne dileme in zastavila vprašanja o resničnem letu, vzletu in poletu: kako se dvigniti nad na videz nerešljive zagate z novim pogledom, ki bo odprl novo obzorje?

• Kje je ptica med trdo zemljo brezposelnega diplomanta in nebom lastnika nepremičnin?

• Kje je ptica med globoko luknjo bančnih dolgov in varnostjo individualnih prihrankov?

• Kje je ptica med pravico voliti in biti izvoljen?

Če bomo znali na davčne dileme, bančne teste in volilno zakonodajo odgovarjati hkrati s poletom pesnika in z disciplino protestanta, tedaj ima Slovenija rešitve in prihodnost.

Če pa bomo le neizprosno branili vsak svojo zemljo, odrivali begunce nazaj v morje, služili potico na račun kruha drugih ljudi in se bali govoriti resnico – tedaj nam nobena reforma ne bo pomagala.

Boj za prihodnost Slovenije je zato boj za:

• svobodo misli,

• znanje, da znamo te misli izraziti s pravim jezikom,

• moč, da povedano uresničimo,

• pogum, da pri tem ne odnehamo, in ne nazadnje

• modrost, da ničesar od tega ne počnemo na račun drugih.

To je boj za novo, nesluteno možnost, ki temeljito premeša vse že znano, da bi odprla nov pogled in novo pot, med nebom in zemljo. To nikoli ne sme biti etnični boj, še kako pa je boj za novo etiko: za ponoven, svež pogled na večne vrednote: enakost, bratstvo in svobodo.

Pesnik, ki nam je ponudil prispodobo ptice kot tretje, neslutene možnosti, ne pozabi na koncu iste pesmi s pomenljivim naslovom *Odločitve* dodati, da gre »med obupom in upanjem« izbrati upanje, čeprav dodaja »težje ga boš nosil«.

Spoštovani državljani in državljanke, izbrali smo upanje. Težko ga nosimo. V časih je težko videti čez goro problemov. A če bi morala iz burnih dogodkov zadnjih dneh izbrati enega, ki bi nam vsem moral biti v ponos in v poduk, tedaj se spomnimo, kako ponosni smo bili vsi skupaj, ko je parlament sosednje države na glas zaploskal, ko jim je premier Letta sporočil, da sta jim pri reševanju evropskega problema beguncev na pomoč priskočili dve majhni evropski državi, Finska in Slovenija!

Ko je treba premikati gore, ponudimo Triglav!

Ne zato, da nam ga odpeljejo; ne zato, da nam ga pozidajo; ne zato, da ga privatizirajo – ampak zato, da rešuje človeška življenja, da odpira možnost prihodnosti, možnost kruha in svobode, možnost ptice.

Lubi Slovenci, ko je treba premikati gore, storimo največ, kar zmoremo!

KRANJ
Izberi upanje

Osrednja proslava je tokrat gostovala v prijetni, spričo zanimanja za vstopnice pa kar premajhni dvorani Prešernovega gledališča v Kranju. S pripravljanjem takšne proslave si je Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar naložilo obsežno in zapleteno nalogo. Glavna dogovarjanja o prizorišču, sodelovanju Občine Kranj, Prešernovega gledališča in drugih, o programu, umetniških ustvarjalcih, televizijskem prenosu, protokolarnih zadevah in zlasti še donacijah je opravil predsednik mag. Viktor Žakelj, veliko pa so postorili, kakor navadno, tudi članice in člani društva, predvsem mag. Marija Kuhar, Nada Norčič, Tončka in Uroš Stanič, Tanja in Marko Kerševan, Sonja in Marjan Ekart, Laci in Tanja Pojbič in številni drugi.

Režiser Vinko Möderndorfer je proslavo zasnoval kot živ dialog sedanjosti z vrednotami in načeli, kakršne prepoznavamo v slovenskem protestantskem gibanju, in tudi izbral večino pesmi za recitacije. Njegova režija je bila nevsiljiva, prijetno slovesna in je s preudarnimi prijemi uspešno poudarila zastavljeno sporočilo proslave. Izbrana besedila Primoža Trubarja, Toneta Pavčka, Cirila Zlobca, Ervina Fritza, Borisa A. Novaka in Dušana Voglarja so doživljajoče in prepričujoče interpretirali Saša Pavček, Draga Potočnjak, Darja Reichman, Miha Rodman in Aleš Valič. Glasbeni del programa je izvedel Akademski pevski zbor Kranj. Dirigent Fernando Pablo Mejias ga je vodil skozi zahteven in reprezentativen spored pesmi (izbor Mija Aleš): *Nu pujte, pujte vsi ludje* (besedilo Primož Trubar,

Primož Trubar
OD GOSPOŠČINE

Inu nekar samuč le-ty tyrani, kir za vere volo te ludi love inu moree, so tei štraifingi podverženi, temuč tudi vsa žlaht gospoščina, kir s temi bozimi, nim podverženi[mi], sylo inu krivico obhaieio, nih perdelane po krivim iemlo, preveliko štivro inu težke tlake nalagaio, so timu božymu serdu podverženi, bodo grozovito na duši inu na telesu štraifani. Nih stan, žlahta inu oblast dolgo ne terpi, koker tu na dosti hudi nemilostivi gosposčini vidimo inu slišimo. Ta vogerska, krovaška, slovenska inu druzih dežel gosposčina, koker ty celski knezi so bili, kir so s temi bozimi vso sylo, krivico obhajali, tu nih po syli jemali, nih sčere inu žene silovali, inu najsi so po odpustke v Rym hodili, bogate kloštre inu veliku kaplany štiftali, so vsi žnih imenom inu stanum zatreni inu hud konec vzeli.

Catechismus z dveima izlagama, 1575. ZD II, 273.

prva slovenska z notami natisnjena pesem, priredba Ivan Florjanc), *Sredi smo* življenja (predluteranski napev, prir. Janez Močnik, 1936), *Media vita in morte sumus* (Iacobus Handl – Gallus), *Ecce bi dedt nas ne zegresil* (Brižinski spomeniki, Damijan Močnik, 1967, prva izvedba verzije za mešani zbor). Zbor je s svežo glasovno barvitostjo zanesljivo in tudi dramatično podajal glasbo, ki v skladu z besedili vstopa in vodi v duhovnost. Petje so spremljali Tilen Bajec (orgelski pozitiv) in kvartet trobil v sestavi Domen Gracej in Jure Gradišnik (trobenti) ter Uroš Polanc in Wolf Hagen Hoyer (pozavni). Za izzven proslave je zbor znova zapel Trubarjevo pesem, se približal občinstvu in ga povabil v petje (zato smo obiskovalci pri vhodu dobili note z besedilom).

Proslava je dosegla globino v nagovoru človeka ter s tem izzvala pri obiskovalcih in tudi televizijskih gledalcih iskreno pohvalo.

POČASTITVE PO SLOVENIJI

Tudi počastitve po Sloveniji so potekale, bi lahko rekli, v duhu Trubarjevega opomina k pravičnosti, ki je bil namenjen gospodi in je bil prebran na osrednji proslavi v Kranju. Proslave so odsevale veliko spoštovanja do izročila slovenskih protestantov, veliko prizadevnosti in domiselnosti organizatorjev, tudi veliko vključevanja mladine. Poseben čar je imela slovesnost v Brestanici z odprtjem razstave del iz tradicionalnega literarno-likovnega natečaja »Na obisku pri Juriju Dalmatinu« in podelitvijo priznanj mladim ustvarjalcem. Dosežki posavskih šolarjev in dijakov so spodbudili tudi počastitev dneva reformacije med Slovenci v Zagrebu.

Dr. ANDREJ FIŠTRAVEC
v Mariboru 23. oktobra

Dragi in spoštovani someščani in someščanke, dragi in spoštovani vsi zbrani!*... Gospa Vladimira je v svoji najavi pevskih gostij in v poklon njihovi glasbeni umetnosti dejala, da še samo narava uspe ustvariti takšno popolnost, kakršno uspe pričarati človeški duši inspirativna umetniška poustvaritev. Sam dodajam, da je danes mogoče še več. Od golgotskega misterija dalje namreč na našem planetu nastajajo okoliščine, ko narava ni več v celoti tisto merilo popolnosti, ki ga človek v svoji majhnosti ne more preseči. Seveda je narava naše neobhodno in izhodiščno merilo resničnosti, vendar zahvaljujoč skrivnosti oživljajoče smrti Jezusa Kristusa na Golgoti ni več rob, polje, raven, prek katere posameznik današnjega časa ne more videti, stopiti ali delovati. Na splošno lahko korak prek opišem s pojmom krščanske ljubezni. Seveda pri tej »ljubezni« ne gre za to, kar se običajno misli, doživlja in v njenem imenu deluje. Torej ne gre za prisvajanje sveta in drugih v načinu zadovoljevanja potreb svojega nižjega jaza (lastnega ega), ki ga vsi še kako dobro poznamo. Ko govorim o moči ljubezni, mislim na tiste človekove duhovne in duševne moči, ki se jih posamezniki šele počasi zavedamo in s pomočjo svojih duševnih moči počasi razvijamo. Povsem konkretno lahko takšen odnos do sveta prikažem na primeru kultiviranja zemlje in na njem temelječem kmetovanju.

Od začetka preteklega stoletja obstaja kot prva ekološka metoda kultiviranja zemlje biološko-dinamično kmetovanje, ki je nastalo kot odgovor na industrijsko kmetovanje z uporabo anorganskih mineralnih gnojil in zaščitnih sredstev. Razlika med obema kmetovanjema je ravno v stopnji navzočnosti ter nenavzočnosti človeškega egoizma. Primerjalne znanstvene raziskave v zadnjega dobrega pol stoletja so namreč pokazale, da z industrijskim načinom pridelave hrane pridelovalci konstantno znižujejo vitalnost tal (torej uničujejo humus, »živi« del zemlje, ki ga rastline potrebujejo za svojo rast) in vitalnost na takšnih tleh pridelane hrane (da torej pridelki v svojem bistvu ne morejo več

* Pozdravni nagovor v zapisu (2. novembra) fragmentarno obnavljam po spominu kakšnih štirinajst dni po slavnostni proslavi v mariborski Evangeličanski cerkvi. Zbrane na proslavi sem kot običajno nagovoril »v živo« brez vnaprej pripravljenega pisnega teksta.

podpirati živalskega in človeškega zdravja). Ekološki način kultiviranja zemlje in pridelave hrane v najboljšem primeru dosega vitalnost tal in pridelkov, ki jih je sposobna ustvariti narava. Samo biološko-dinamični način pridelave hrane (ki se prodaja pod blagovno znamko Demeter) pa presega naravno vitalnost tal in na takšnih tleh pridelane hrane. To pomeni, da sodobno človeštvo poseduje »tehnologijo«, s pomočjo katere lahko naredi več, kot uspe narediti narava sama. Na tem mestu se ne morem spuščati v podrobnosti. Lahko pa povem, da je jedro uspeha biološko-dinamične »tehnologije« kultiviranja zemlje in pridelave hrane prav v duševni in duhovni naravnanosti vrtičkarjev in kmetovalcev, ki skušajo razumeti impuls neegoistične golgotske ljubezni ...

... Pozablja se, da je bil ob koncu 16. stoletja Maribor za kratek čas približno enega človeškega življenja tudi pomembno protestantsko kulturno in duhovno središče, saj je skoraj polovica takratnega meščanstva pripadala novi, »augsburški« veroizpovedi. Ob tem se tudi pozablja, da ko govorimo o protestantizmu, ne govorimo samo o njegovem duhovnem in duhovno doktrinarnem pomenu, ampak da gre pri protestantizmu za mnogo več. Da gre za paradigmatski obrat tudi pri organizaciji vsakodnevnega socialnega in kulturnega življenja sodobnega posameznika. Tako lahko spomnim na znamenito analizo nemškega sociologa Maxa Webra z naslovom »Protestantska etika ali duh kapitalizma«, v kateri razčleni socialne, kulturne in duhove razloge za vzpon zahodnega kapitalizma (in pri tem tudi vzpostavi novo smer interpretativne, »subjekto-centrične«, na analizi družbenih pomenov temelječe sociologije). V središču tega vzpona je prav drugačno razumevanje človeka ter njegovega odnosa do Boga. V tej različici krščanske duhovnosti ni več prostora za posrednika (bodisi v individualni bodisi v kolektivni obliki), ki verujočega vodi in varuje na poti njegove osebne duhovnosti in tudi socialnosti. Verujoči v protestantski različici stoji sam pred Stvarnikom! Nihče drug kot le on sam je ali ni odgovoren za svoje lastno življenje in delovanje v njem. V socialnem, kulturnem in duhovnem pomenu. Kar tudi pomeni, da se posamezniku s protestantskega zornega kota (z)oži »manevrski« prostor vsakodnevnega delovanja. Namreč: (z)oži se možnost »lahkotnega poskušanja« in neprevzemanja odgovornosti za lastne premisleke, čustvovanja in delovanja. Seveda to ne pomeni, da protestansko naravnan posameznik nima pravice do napake. Pravica do napake še vedno obstaja, vendar razen posameznika ni nikogar, ki takšno napako zagreši, in ni nikogar, ki razen posameznika tudi nosi vse posledice storjene napake ...

... Protestantizem še priostri vprašanje neegoistične ljubezni. Ker ni več nikogar, ki bi posameznika omejeval v njegovem prizadevanju po spoznanju sveta ter delovanju v njem, razen poduhovljen in socializiran posameznik sam, se s protestantsko revolucijo odpre neskončno število možnosti »osvajanja« zunanjega sveta. Ki je – očitno – v premosorazmernem odnosu do sposobnosti posameznika, da se sreča z globinami lastnega notranjega sveta. Bolj ko je posameznik pri sebi, bolj se mu odpira svet okoli njega. Z vsemi pastmi in utvarami, ki ga vedno bolj očitno vsakodnevno danes tudi živimo. A temu mora biti tako. Šele takrat, ko obstajajo duhovne, socialne in kulturne okoliščine za to, da sem lahko do zadnjega kotička lastne duše poln lastnega egoizma (in s tem tudi poln egoističnega prisvajanja sveta), je mogoč posameznikov vzpon vstran od lastnega egoizma v duhu golgotskega misterija ljubezni in večnega življenja. Šele takrat, ko je mogoč popoln padec človeka kot posameznika in kot vrste, je šele mogoča človekova resnična svoboda v objemu ljubezni, samoustvarjenje z duševnimi in duhovnimi močmi svojega lastnega višjega jaza ...

Mag. ŽIGA OMAN
v Mariboru 23. oktobra

Današnja proslava je hkrati tudi vnovično odprtje razstave *Evangeličanski Maribor*. Prvič je bila odprta lani v okviru Evropske prestolnice kulture in pod okriljem Pokrajinskega arhiva Maribor. Danes razstava, ki je bila lani mesec dni na ogled v Galeriji K8 na Koroški cesti, postaja stalna razstava Evangeličanske cerkvene občine Maribor, ki je duhovna naslednica tiste občine, o kateri razstava govori.

Če je datum ustanovitve sedanje cerkvene občine znan, namreč 6. december 1862, datum ustanovitve njene zgodnjenovoveške predhodnice ni. Je pa zanimivo, da se je prav 6. decembra 1602 razpustil Dravskopoljski okraj augsburške veroizpovedi, njegov del pa je bila tudi tedanja mariborska evangeličanska skupnost.

Prve nastavke je mariborska skupnost začela dobivati malce pred letom 1528, saj se je dotlej v mestu že razširila evangeličanska literatura, ki so si jo vneto izmenjavali tudi nekateri člani lokalne duhovščine, v posesti pa jo je imel tudi mestni sodnik Krištof Willenrainer, najbolj znan kot branilec mesta med osmanskim obleganjem leta 1532. Vendar tako zgodaj zgolj po posesti sicer drage in povrhu še prepovedane literature, še ne moremo soditi o lastnikovi veroizpovedi. Do leta 1528 je v mestu prišlo tudi do prve evangeličanske pridige, vendar je bil pridigar ob tem vržen iz župnijske cerkve. V mesto so nove ideje prišle na enak način kakor drugam, se pravi s trgovci, romarji, študenti, potujočo duhovščino in vojaštvom.

Veljavo v mestu je nova veroizpoved, v Mariboru vseskozi augsburška, začela dobivati proti sredini 16. stoletja, ko se je utrjevala vsaj med najvplivnejšim meščanstvom. Leta 1541 ima mesto že prvega znanega evangeličanskega mestnega sodnika, Kolomana Holzmanna.

Na razvoj skupnosti je vplivalo več dejavnikov, najbolj spori med štajerskimi deželnimi stanovi, povečini evangeličanskimi, ter strogo katoliškimi deželnimi knezi Habsburžani. Ti spori so zaradi grozeče osmanske nevarnosti in potrebe po financiranju obrambe pred njo dolga desetletja omogočali pat položaj med veroizpovedima. V skladu z Augsburškim verskim mirom, po katerem je veroizpoved podanikov določal njihov vladar, bi namreč morala biti tudi Štajerska katoliška. To je bila tudi pravna podlaga za rekatolizacijo na prehodu v novo stoletje.

Zaradi tega zunanji dejavniki kakšnega pol stoletja niso kaj prida ovirali razvoja mariborske evangeličanske skupnosti. Največji razcvet je doživljala v času, ko je mariborsko, seveda katoliško župnijo, od leta 1554 vodil vikar Jurij Siechel. V dobrih treh desetletjih pod konfesionalno strpnim in združevalnim vikarjem so mariborski evangeličani postali odločujoča veroizpoved v mestu, popolnoma vključeni v življenje župnije in v njenem okviru so dobivali vso duhovno oskrbo, od rojstva do smrti.

Tudi na deželni ravni, kjer so deželni stanovi že leta 1549 Štajersko oklicali za deželo augsburške veroizpovedi, se je Maribor počasi prebijal med najpomembnejša evangeličanska mesta. Vrhunec samozavesti mariborskih evangeličanov je bil leta 1572 v pripravah na graško pomiritev, ko so mestne oblasti Maribor oklicale za mesto augsburške veroizpovedi in pri tem nazivu vztrajale še skoraj naslednjega četrt stoletja. S tem se začne obdobje, ko lahko o mestu brez zadržkov govorimo kot o evangeličanskem Mariboru – takšen je tudi naslov razstave. Utrditev nove identitete mesta je sledila na konfesionalno odločilnem meddeželnem zboru v Brucku na Muri šest let pozneje, ko je tedanji mestni sodnik Baltazar Herbstberger kot drugi predstavnik kakega štajerskega mesta podpisal bruški libel. Čeprav Mariborčanom deželni knez Karel II. Habsburžan v Brucku ni odobril verske svobode, kakor jo je Gradcu, Judenburgu, Ljubljani in Celovcu, se mestne oblasti za to niso zmenile. Zanje je še naslednjih 19 let štel zgolj podpis, na katerega so si drznile sklicevati tudi pred ukazi deželnega kneza.

Idile evangeličanskega verskega življenja v mestu pa je bilo konec že leta 1587, leto dni po Siechlovi smrti, ko je župnijo prevzel strogo protireformacijsko delujoči vikar Antonij Manicor. Nasploh so to leta, ko je po vseh župnijah zavel nov veter, ki je odpravil dotedanje skupno versko življenje, kjer je pač obstajalo. Največja težava ni bila toliko izguba bogoslužnega prostora, temveč dostopa do pokopališč. Evangeličani z vsega Dravskega polja, najpozneje tedaj že organizirani v Dravskopoljski okraj augsburške veroizpovedi, so bili prisiljeni ukrepati.

Še istega leta so zaposlili svojega prvega predikanta, in sicer Sigmunda Lierzerja, v naslednjih letih pa si pri gradu Betnava uredili najprej lastno pokopališče, nato pa še molilnico in šolo. Cerkveno-šolsko središče je kmalu postalo deželno, da je bilo varno pred ukrepi deželnega kneza, deželni stanovi pa so tudi finančno omogočali njegovo delovanje. Središče in gotovo tudi okraj je večino časa sam vodil v Mariboru živeči plemič Klemen Welzer pl. Eberstein. Vodstvo betnavske šole je bilo medtem leta 1591 zaupano Nikolaju Sobriusu, mariborskemu evangeličanskemu učitelju. Zaradi ne le za predikanta neprimernega vedenja je bil leta 1593 Sigmund Lierzer odpuščen, zamenjal pa ga je Georg Lautenschlager, dotlej predikant plemiške rodbine Stubenberg na Vurberku.

Dogajanje na Betnavi je seveda odločilno vplivalo na Maribor, obenem pa se je v njegovo avtonomijo prav zaradi tega začel vedno bolj vmešavati tudi deželni knez. Meščani so zaščito pred njim iskali pri deželnih stanovih, pri tem pa se je od ene obsežne prošnje ohranil tudi seznam kar 88 meščanov, ki so se leta 1595 prištevali k augsburški veroizpovedi, s celotnim mestnim vodstvom vred. Številka se morda ne zdi visoka, vendar je k njej treba prišteti še družinske člane, s tem pa dobimo okvirno število vsaj 440 evangeličanov meščanskega stanu, v mestu z nekaj čez tisoč prebivalci. Vendar jih veliko ni imelo položaja meščana in zato niso mogli soodločati v mestnih zadevah. K številki 440 pa je treba prišteti še nekaj družin v mestu živečih evangeličanskih plemičev in deželnih uradnikov, tako da se tehtnica tudi sicer prevesi na stran augsburške veroizpovedi.

Konec evangeličanski skupnosti v Mariboru je, kakor v vseh drugih mestih na Štajerskem, Kranjskem in Koroškem, naslednje leto naredil nastop novega deželnega kneza, Ferdinanda II. Habsburžana. Leta 1597 so bile evangeličanske mestne oblasti nato dokončno zamenjane s katoliškimi, Maribor pa je dobil prvega protireformacijsko delujočega mestnega sodnika, Melhiorja Herbstbergerja, brata prej omenjenega Baltazarja, ki je podpisal bruški libel. Ime Mihael, ki se je namesto Melhiorja prikradlo v razstavo in spremno besedilo, je tako neljuba in prepozno zaznana napaka.

Nov šok za skupnost je sledil leta 1598, ko je umrl Klemen Welzer pl. Eberstein. V funkciji vodje središča in okraja ga je nasledil slivniški gospod, Adam baron pl. Kollonitsch (Kolonić).

Medtem je središče na Betnavi doživelo svoj konec v začetku januarja 1600, ko je bilo porušeno in požgano. Tako vneto, da so štirje rušilci pri tem izgubili življenje; to so bile edine znane smrtne žrtve konfesionalnega

spopada na Dravskem polju. Deželnoknežja protireformacijska komisija, ki je središče ukazala uničiti, je hkrati izvedla tudi rekatolizacijo Maribora. Glede na prej omenjene številke je še toliko bolj zanimivo, da so se, razen zelo redkih izjem, ki so jih iz mesta izgnali, tukajšnji evangeličani spreobrnili v katoliško veroizpoved, nekateri sicer zgolj navidezno. Slednjih tako ni znanih več kot ducat, ki jih nato, kot v mestu vztrajajoče evangeličane omenjajo viri še nekaj desetletij, z zadnjo omembo iz leta 1637.

Leto 1600 torej ni pomenilo takojšnjega konca skupnosti. Baron Kollonitsch je bil prisiljen le še na papirju obstajajoči okraj razpustiti 6. decembra 1602, potem ko sta bila iz službe isto leto že odslovljena tako predikant Lautenschlager kot učitelj Sobrius. Pokopališče na Betnavi pa je dal lastnik gradu, Wolf Viljem baron pl. Herberstein, obnoviti kot zasebno in evangeličanske pogrebe so tam opravljali vse do dokončnega izgona evangeličanskega plemstva leta 1629.

Dan reformacije je obenem eden osrednjih slovenskih praznikov, zato velja nekaj besed nameniti tudi vprašanju Slovencev med mariborskimi evangeličani 16. in 17. stoletja. Kljub prevladujočemu nemškemu jezikovnemu značaju reformacije na Dravskem polju je bilo v njej dokazano udeleženo tudi slovensko prebivalstvo.

Ne le v mestih in trgih, kjer je bilo prebivalstvo funkcionalno dvojezično, ne glede na veroizpoved, temveč tudi na podeželju. Vsak plemič je namreč moral znati vsaj osnove jezika svojih podložnikov, da je z njimi lahko komuniciral, dokazano tudi Klemen Welzer. Njegov sonadzornik na Betnavi v prvih letih obstoja središča, Krištof pl. Prag iz Gromberka, je imel medtem v svoji nekaj manj kot 50 knjig obsegajoči knjižnici tudi tri dela slovenske protestantike, med njimi delo *Postilla Slovenska* avtorja Sebastijana Krelja. Spregledati ne gre tudi slovenskih kmetov, med katerimi sicer tudi na Dravskem polju ni bilo dosti evangeličanov. A nekateri so vsaj leta 1595 želeli predikanta, ki bi znal slovensko, da bi se lahko z večjo vnemo udeleževali bogoslužij na Betnavi.

Ker raziskovanje zgodovine seveda ni nikoli zaključeno in se vanj zmeraj znova vključujejo nova spoznanja, naj nekaj besed namenim še podatkom, pridobljenim po zaključku lanske razstave, in sicer o obeh predikantih.

Sigmund Lierzer, kakor kaže, ni bil rojen na Štajerskem, kot je sam, sicer posredno, trdil, temveč, sodeč po tezi avstrijskega zgodovinarja Hansa-Petra Lesjaka, na današnjem avstrijskem Koroškem v kmečki družini na Lierzbergu pri Cobrcu (Afritz am See) blizu Vrbskega jezera. Prav tako je leta 1581 deloval v Dravogradu, kjer je verjetno tedaj tudi začel svojo poklicno pot. Po njeni prekinitvi z enoletnim izgonom je šele leta 1583 začel delovati nekje na Dravskem polju. Ker so omenjeni evangeličanski kmetje šele leta 1595 želeli slovensko govorečega predikanta, kaže domnevati, da bi Lierzer, glede na svoje koroško poreklo, morda lahko bil vsaj nekoliko vešč slovenskega jezika. Tega leta je sicer kot pomožni predikant deloval v župniji Strmec (Sternberg) na današnjem avstrijskem Koroškem.

Še več je sedaj znanega tudi o predikantu Georgu Lautenschlagerju. Zakaj ne več Juriju, kot je njegovo ime na panojih in v spremnem besedilu? Zato, ker je bil iz Bavarske, natančneje iz mesta Lauingen, in ne domačin, kakor je bilo sicer pravilno domnevano tudi doslej. Georg je bil rojen leta 1564, enkrat pred 24. aprilom, ko je bil krščen. Svojo poklicno pot je, kot kaže, začel pri plemiški rodbini Stubenberg na Vurberku, najkasneje leta 1589, verjetno pa že dve leti poprej. Poročen je bil vsaj dvakrat, a se nobena od njegovih znanih žena ni pisala Wagner, kot je bilo domnevano doslej. Prva je bila Maria Senfft, s katero se je leta 1593 odšel poročit v Lauingen, druga pa Katarina Lang, s katero se je prav tam poročil konec leta 1602. Po odhodu z Dravskega polja je leta 1603 postal predikant v Schwennenbachu blizu Lauingena, kjer je še istega leta tudi umrl. Predikanta sta bila tudi oba Georgova brata, Caspar in Johannes, a sta ostala bliže domu.

Ob teh dopolnitvah, ki na razstavi manjkajo, in kljub eni napaki, vam ob njenem ogledu želim čimveč zanimivih trenutkov. Hvala za pozornost!

MAG. GEZA ERNIŠA
v Murski Soboti 25. oktobra

Reformacija je s svojimi pogledi in zahtevami po reformah nedvomno zelo močno in substantivno vplivala na potek krščanske in s tem tudi svetovne zgodovine.

S svojo vsebino, ki je učila in uči, da med Bogom in človekom ni srednika, temveč smo pred Njim vsi enaki, se je namreč sprožil plaz na verskem, gospodarskem, političnem, družbenem in še kakšnem področju. Dovolite mi, da danes, kljub tveganju, da bom morda doživel od nekaterih teoloških analitikov in strokovnjakov kritiko in ukor, ob vsem, kar je zapisano o reformaciji in njenem velikem vplivu na svetovno zgodovino, povem še tudi naslednje. Reformacija se je s svojim značilnim razumevanjem Svetega, s pogledom na Boga, Sveto pismo kot vrhovno avtoriteto in na svet ter ljudi zavzemala tudi za brezrazredno krščanstvo. Duhovniki, od najvišjih do najnižjih, niso tisti, če povemo prispodobno, ki bi nekomu odpirali, drugemu pa zapirali pot v nebo, temveč morajo biti služabniki Boga in učitelji ljudem. Živeti morajo v skladu s tistim kar oznanjajo, kar je njihova duhovniška dolžnost.

In v to dogajanje, povezano z Luthrom in njegovimi tezami, smo so se vključili tudi Slovenci. Vsako tako izjemno dejanje, kot je reformacija nedvomno bila, pa zahteva tudi izjemne ljudi. Med njimi dva, tako rekoč največja, Trubar in Küzmič, pa žal ne moreta počivati v svoji domači rodni grudi, čeprav bi si to več kot zaslužila.

Stati in obstati, to je bila močna izpoved človeka, ki smo mu Slovenci veliko dolžni in smo torej upravičeno na njega ponosni. Po njem in z njim, pa tudi z mnogimi drugimi, smo bili popeljani na tisto in takšno pot, kjer smo si in si bomo, tako verujem, tudi v prihodnje, svojo usodo in narodovo ter cerkveno pot sami pisali in seveda zanjo tudi sami odgovarjali.

Protestantska reformacija je resda najprej zajela cerkveno življenje in grajala napake, ki so se tam dogajale, bila pa je elementarno povezana tudi z posvetnim življenjem in je tako proces, ki še tudi danes traja in išče odgovore na številna cerkvena, družbena in posvetna vprašanja.

Naloga posameznika in naroda namreč je, da nenehno išče odgovore na bistvena vprašanja svojega življenja in eksistence, tako na duhovnem, kakor tudi materialnem področju.

Primož Trubar in njegovi so, kot smo že večkrat dejali, opravljali božjo službo v materinščini zato, da naj bi vsak človek razumel Božjo besedo, ker samo tako lahko postane po pravici in poštenju vernik prave krščanske Cerkve. Zadal si je največjo življenjsko nalogo – pisanje knjig v slovenskem knjižnem jeziku.

Slovenski narod je dobil s protestantizmom, Primožem Trubarjem, Jurijem Dalmatinom, Štefanom Küzmičem in mnogimi drugimi evangeličanskimi duhovniki in reformatorji svojo Cerkev, ki je pridigala in Božjo besedo oznanjala v materinskem jeziku, molila slovenski Očenaš ...

Spoštovani, spoštovane! Bodimo ponosni na svoje velike zgodovinske dosežke, med katerimi ima prav gotovo posebno in pomembno mesto Dan reformacije, ki naj nam bo navdih za naše samoosmišljanje in pozicioniranje našega mesta v Evropi in svetu še tudi danes. Tudi danes smo kot narod, družba in tudi Cerkev pred velikimi izzivi. Verjamem, da nam nikoli v zgodovini ni bilo posebej lahko. Na to so vplivali marsikateri zunanji in tudi medsebojni notranji odnosi in vplivi, ki še tudi danes krojijo naše medsebojne odnose.

Vsem nam mora iti za to, da bodo državotvorne in vsemu narodu, ne le nekaterim posameznikom, koristne odločitve dobile prioriteto in vso podporo, kajti na žalost je velikokrat tako, da si Trubarjevo ljubezen do svojega ljudstva še tudi danes Slovenci med sabo ne vemo deliti, je eden drugemu ne privoščiti.

Dan reformacije naj bo in ostane tudi v prihodnje torej trenutek resnega in poglobljenega premisleka in nenehno prizadevanje za izboljšanje naše stvarnosti tu in zdaj. S svojo vsebino lahko namreč veliko prispeva tudi za versko harmonijo med nami. In to je nekaj najdragocenejšega še posebej v časih, ki mnogim ljudem niso najbolj naklonjeni.

Spoštovane in spoštovani, iskrene čestitke k državnemu, kulturnemu in verskemu prazniku, 31. oktobru, Dnevu reformacije.

Dr. UROŠ GRILC
na Rašici 31. oktobra

Dan reformacije, ki ga praznujemo danes, ni samo verski praznik, temveč je predvsem za nas Slovence praznik človeškega duha. Petindevetdeset tez, ki jih je Martin Luther po izročilu pred skoraj petsto leti pribil na vrata Wittenberške cerkve, predstavlja eno največjih etičnih gest minulega tisočletja. Od rimske Katoliške cerkve je zahteval, naj opusti svoje moralno vprašljivo početje, naj preneha s farso prodaje odpustkov in naj se ponovno vrne k svojemu temeljnemu poslanstvu – k skrbi za posameznikov duhovni razvoj.

Reformacija je obdobje, ki se je začelo z refleksijo in zahtevo po ponovnem premisleku. Je tudi obdobje, ki je Evropo naučilo razumeti, da vera ni stvar ustanove, marveč človeškega srca in da bi moral imeti vsak človek pravico, da med njim in Bogom ni nobenega posrednika. Zato protestantizem, ki se je izoblikoval iz reformacijskega gibanja, ni prispeval samo k razvoju krščanske misli, marveč k intelektualnemu razvoju celotnega področja. Ljudi je naučil, da se morajo izobraziti, če hočejo biti svobodni v odnosu do Boga, s tem pa svobodni tudi do svoje duševnosti.

Protestantizem je s tem, ko je omiko povzdignil kot vrednoto, dvignil vrednost tudi človeškemu jeziku. To je bilo za nas, Trubarjeve *lube Slovence*, konstitutivnega pomena. Primož Trubar, osrednja osebnost slovenskega protestantizma, se je kot predan reformator zavedal moči pismenosti. Razumel je, da so nepismeni ljudje lahek plen cerkvene gospode, ki verska besedila tolmači sebi v prid. Razumel je tudi, da jih s tem, ko jih uči pisati, uči tudi odgovornosti in svobode. Vedel je, da jim z abecednikom poklanja veliko več od širitve jezikovne možnosti – poklanja jim možnost, da postanejo gospodarji svoje usode. Ne samo Trubar, temveč vsaj še Dalmatin in Bohorič so ljudem, živečim na področju današnje Slovenije, omogočili prvi korak iz neozaveščenega tlačanstva.

Čeprav je protireformacija na območju današnje Slovenije temeljito opravila svoje delo, so slovenski reformatorji pustili trajen pečat na naši zgodovini. Slabih petsto let, preden smo dočakali svojo državo,

so nas naučili, da gledamo nase kot na skupnost in da si dovolimo misliti, da imamo kot skupnost določene pravice, ki si jih je treba izboriti ne glede na to, kako težko se to zdi na prvi pogled. Če pod drobnogled vzamemo Trubarjevo življenje, bomo v njem razbirali osebno zgodovino, polno tveganj in subverzivne dejavnosti, ki nam lahko služi kot navdih, kadar nas mika, da bi pod pritiskom zgodovine obupali. Zgodovina protestantizma nas uči, da je kljub močnemu nasprotniku možno stati in obstati, kadar vemo, da je to, za kar se borimo, upravičeno. Danes z dnevom reformacije praznujemo predvsem to neverjetno osebnostno moč: kljubovati zgodovini, kadar se moti. Če bomo vsi skupaj premogli samo majhen delež Trubarjevega poguma, se nam ni treba bati ničesar.

MARGARETA MARJETIČ
v Brestanici 7. novembra

Bilo je leto 1966 in v zgornjem delu, kjer se Brestanica iz spon Sremiča in grajskega hriba odpre v kotlasto dolino vse do Bohorja, je iz temeljev rasla sedanja brestaniška šola. Stara stavba tam pri Petrovi cerkvi je bila že stoletna gospa, ki je škripala v lesenih podih. V mojem 4. razredu sta bili kar dve vrsti podpornih stebrov, ki so nosili lesen strop, da učenci 5. razreda nad nami ne bi zgrmeli nadstropje niže.

A kot je raslo poslopje šole, tako je bilo vse bolj živo razmišljanje, katero ime ji izbrati, po kom jo poimenovati. Iskali smo med zaslužnimi imeni krajanov, ki so s svojim delom ali ravnanjem izstopali iz povprečja. Pa je nekega dne takratni ravnatelj, gospod Edi Zajelšnik, segel skoraj 500 let v zgodovino in rekel – šolo bomo poimenovali po prvem slovenskem slovničarju Adamu Bohoriču, ki je bil doma iz naše okolice. Ves učiteljski zbor je predlog sprejel, sprejet je bil tudi v kraju in občini in v februarju leta 1967 smo po polletnih počitnicah prvikrat stopili v OŠ Adama Bohoriča Brestanica.

Z zanesljivostjo trdim, da je Adam Bohorič bil tedaj v našem okolju dokaj neznan, pa čeprav smo v šolah slišali za Martina Luthra in njegove teze, ki jih je po izročilu nabil na vrata Wittenberške cerkve, pa čeprav smo poslušali o Primožu Trubarju, smo mnogo premalo poznali in cenili njegov pomen in pomen njegovih sodobnikov, drugih naših slovenskih protestantov. Pa je potem še krška šola dobila ime po protestantskem rojaku Juriju Dalmatinu. Z imenovanjem šol so učenci in prek njih naši ljudje dobivali več informacij, kdo je Trubar, Bohorič, Dalmatin, njihovi sodelavci in predvsem, kaj pomenijo za naš narod, za Slovence in razvoj narodne zavednosti in rast ponosa, da smo Slovenci.

Da bi svojim lubim Slovencem pomagal, si je Trubar prizadeval iz zanemarjene kmečke govorice napraviti knjižni jezik in nam dal prvo slovensko knjigo; Jurij Dalmatin ga je dopolnil z iskreno domovinsko ljubeznijo, ki jo je okronal s prevodom *Biblije* in tako Božjo besedo približal preprostim ljudem; ki pa jim je naš Bohorič podaril še *Zimske urice*, prvo slovensko slovnico, ki je posebej pomembna, ker je slovenščina komaj 30 let po prvem tisku dobila prvi znanstveni dokument svojega obstoja v knjigi. *Zimske urice* pa so pomembne tudi po Bohoričevem uvodnem nagovoru, saj do takrat ni bilo človeka, ki bi s tako vnemo in ljubeznijo javno govoril o materinem jeziku in rodu.

Dejstvo, da so prav v našem okolju tako dejavno delovali reformatorji, naj budi v nas ponos in hvaležnost za to, da danes pojemo, pišemo in govorimo, se veselimo in žalostimo v domačem jeziku, za katerega smo v stoletjih razvoja dokazali, da ne zna povedati le, kako je z živino v hlevu in kako kaže na polju.

Ne, naš jezik zna pogledati v dušo in s čarom in povezavo blagozvenečih domačih besed izraziti najgloblja čustva, opisati čudoviti svet, ki nas obdaja in iz globine duše izvabiti dih poetičnega izraza. Kdo ve, v katerem jeziku bi danes vse to zapisovali, če bi ne bilo temeljev, ki so jih našemu jeziku sezidali prav protestantski veliki možje. Temeljev, ki so še po pol tisočletja trdni, in je zato slovenski jezik živ organizem, ki se nenehno razvija.

Sploh pa se je v zadnjem obdobju tudi v slovenskem prostoru okrepilo zanimanje za čas reformacije, kar je prav gotovo tudi zasluga prizadevnega Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, katerega podružnica je 2008. leta nastala tudi v Posavju. Z različnimi akcijami se trudi raziskovati in ohranjati protestantsko dediščino in jo približati širši javnosti, predvsem pa vam mladim. Izbirajo različne oblike dela, v katerega lahko vnašate svoje ideje in ustvarjalnost.

Tako je tekmovanje za Dalmatinovo bralno značko, tak je tudi letošnji likovno-literarni natečaj, sodelovanje v njem vam je zopet na svojstven način približalo čas izpred pol tisočletja. Dokaz so čudovite slike in v stilno povezano slovensko besedo ujete misli vas učencev na temo *Na obisku pri Juriju Dalmatinu.*

Čestitam prav vsem ustvarjalcem na obeh področjih, posebej iskreno tistim, ki boste danes izstopali po zaslugi svoje izvirnosti in ustvarjalnosti in prejeli Dalmatinove značke in priznanja. Priznanje pa velja tudi vsem delavcem v društvu za iskanje zanimivih oblik delovanja in seveda vsem učiteljem, saj prek njihovega dela in spodbude pridejo ideje v življenje in rodijo rezultate.

Vsem še veliko uspehov in izvirnih idej!

ANTON KAMPUŠ
v Gornji Radgoni 8. novembra

»Trubar, Dalmatin, Bohorič in tiste dobe verstniki so našo slovenščino obudili ... V jeziku premilem on prvi, Trubar, od vseh, oj čujte, nam knjige je pisal...« To so bile besede škofa Antona Slomška.

»... s protestantskim tiskom smo stopili v ero informacijske družbe« ugotavlja dr. Matjaž Kmecl.

»... z nekaj pomembnimi dejanji so slovenski protestanti zasnovali tisto pot, ki je peljala do slovenske državnosti... « je zapisal dr. Božidar Debenjak.

»... Trubarjevo gibanje je bila tudi borba za priznanje Slovencev kot naroda ...« je v svojem govoru poudaril prof. dr. Oto Norčič.

»... Trubar je bil človek neverjetnih razsežnosti in duha. Dejansko je prav on postavil prve podlage ekumenizma, (to je strpnosti, dialoga in spoštovanja drugačnosti),« je poudarek v enem od predavanj prof. dr. Vlada Deutscha.

Spoštovani in spoštovane!

Nocoj smo se zbrali že petnajstič, da proslavimo državni praznik, ki je upravičeno tudi kulturni praznik vseh Slovencev. In, kot je bilo v tej dvorani že povedano, se ob tej priložnosti ne spominjamo le velikega intelektualca in vizionarja Primoža Trubarja, očeta prve tiskane slovenske knjige. Spominjamo se tudi še mnogih, prizadevnih in dejavnih protestantov in njihovih somišljenikov; mož in žena, ki so že v 16. st. zgradili kulturno podlago za sodobno slovenstvo ter postavili temelje tudi gospodarskemu razvoju in uveljavljanju drugačnih vrednot, kot so veljale do tedaj. Njihova etičnost, njihov prispevek k naši kulturni in politični rasti, njihova težnja po razvoju, njihovo zavedanje osebne odgovornosti na vseh nivojih, je neprecenljivo in še naprej aktualno tudi ali pa še prav posebej za današnji čas. Čas, ko govorimo in beremo le še o gospodarski krizi, politični krizi in krizi moralnih in etičnih vrednot. Eno od načel protestantizma je bila osebna odgovornost; torej popolna odgovornost vsakega posameznika za njegova dejanja in odločitve. Prav taka, dosledna, osebna odgovornost brez prelaganja na druge, je nedvomno pravilen in zagotovljen izhod.

Spoštovani! Preden zaključim, pa mi dovolite, da vas vse skupaj, cenjene občanke in občane iz domače in sosednjih občin, ter vse druge cenjene goste od blizu in daleč med njimi predstavnike različnih verskih skupnosti, Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, mladino, predstavnike kulturne, politične, upravne, gospodarske, parlamentarne in civilno družbene sfere, in vse predstavnike in predstavnice sponzorjev in donatorjev, vse izvajalce programa in njihove mentorje in mentorico, vse tiste, ki ste neposredno ali posredno dali svoj prispevek k izvedbi današnje proslave, ter še vse ostale neimenovane prisotne, toplo pozdravim; In, da še posebej toplo pozdravim sedanjega škofa evangeličanske cerkve, g. Gezo Erniša, ki je pred kratkim prejel, iz rok predsednika države, državno odlikovanje: »srebrni red za zasluge«, za kar mu ob tej priložnosti osebno in tudi v vašem imenu iskreno čestitam.

Pozdravljam novo izvoljenega, bodočega, škofa evangeličanske cerkve v RS, g. Gezo Fila, ki sicer ni prisoten. Še posebej pa pozdravljam nocojšnjega slavnostnega govornika, g. mag. Viktorja Žaklja, predsednika Slovenskega protestantskega društva, ter seveda voditeljico te svečanosti, g. mag. Vladimiro Mesarič-Jazbinšek, ki že vseh 15 let daje tako ali drugače, svoj neizbrisen pečat k svečanemu obeležju državnega praznika, Dneva reformacije v tem delu severovzhodne Slovenije od Drave do Mure.

S temi pozdravnimi besedami zaključujem svoj uvodni nagovor, ter vsem čestitam ob minulem državnem in kulturnem prazniku, Dnevu reformacije, z željo, da se nas dosežki in izročila reformacije ne bi dotaknila le ob dnevu praznika, temveč prešla v naša dejanja in ravnanja, še posebej tista o osebni odgovornosti vsakega posameznika!

Iskrene čestitke vsem Slovenkam in Slovencem ter vsem prebivalcem naše Slovenije ob minulem državnem prazniku.

Lep večer ob besedi, petju in glasbi, na koncu pa prijetno druženje v avli dvorane, Vam želim v imenu vseh treh soorganizatorjev.

MAG. VIKTOR ŽAKELJ
v Gornji Radgoni 8. novembra

Radgona je na koncu Prlekije in na začetku Prekmurja – ali pa obrnjeno. Na eni strani klopotajo klopotci, mežikajo zidanice, so rebra žlahtne kapljice. Na drugi strani je ravnica, glava naše kokoške. Gre za dvoje različnih svetov. Se to kaže v značaju ljudi, ki tod živijo? Verjetno. Nekoč ena Radgona, potem dve, danes, če prav razumem, pa želite biti dvoje v enem. Ni kaj: pestra zgodovina, dinamična sedanjost, zazrtost v prihodnost.

Vaš uspešen župan Anton Kampuš ve, da na plečih dedov stojimo, drugače iz očetove obrtne delavnice ne bi naredil uglednega podjetja, gospe Mesaričevi in njeni hčerki duhovnici pa omogoča, da že 15 let odstirata jedrni del zgodnje slovenske etnogeneze – protestantizem, ki je bil začetek novega v začetku novega veka in s tem nove družbenoekonomske paradigme.

Protestantizem, pravijo, je religija svobode. Le svoboden človek pa je lahko ali delavec ali podjetnik ali

izobraženec, če ima za to možnost in talent. Od tedaj dalje se vzpostavi sovisni trikotnik: zemlja-delo-kapital. Kolo zgodovine se začne pospešeno vrteti. Zemljo je Bog podaril – pravi *Sveto pismo* človeku, da bi ji gospodoval. Delo je lastno človeku, kapital pa je producirani proizvodni tvorec, ki omogoča, da človek akumulira več, kot potrebuje. Kmalu ni več pomembno biti, ampak imeti, in to vedno več in več. Delo se kmalu začne upirati kapitalu. Nastopi čas štrajkov in revolucij. V nekem trenutku je videti, da je kapital ukročen.

Ves ta čas Zemlja, ki nima jezika, stranke, advokata, molči. Kar je v milijonih let nastajalo, moderni človek pospešeno troši. Kapital se debeli, postaja neke vrste Wasserkopf, stoječ na upehanem delu in vse bolj klecajoči Zemlji. Sedaj smo, kjer smo. Pravijo, da smo v običajni ciklični krizi, še malo in spet bo vse, kot je bilo. Toda, spregovorila je Zemlja, njena govorica so kruta dejstva: segrevanje, taljenje ledenikov, suše, povodnji ...

Tako več ne more iti naprej. Potrebna je, če rabim nam, častilcem reformacije in reformatorjev, znani izraz – reformacija, torej povsem nova družbenoekonomska paradigma. Njene gabarite in vsebino to pot ne bo določal kapital, tudi ne delo, ampak jih bo določala Zemlja, torej razpoložljivost naravnih virov in reproduktivna zmožnost našega planeta, na katerem je po do sedaj znanih podatkih edino možno življenje.

Človeštvu je zastal korak. Človek, ki je sebe razglasil za krono stvarstva, ne more razumeti, da ga je v njegovi pogoltnosti omejila Zemlja, ki naj bi ji gospodoval. Ta mrtva stvar tudi ne parlamentira, temveč ukazuje brez besed, omejuje in neusmiljeno kaznuje. Človeštvo počasi spoznava, da je njegova prihodnost vprašljiva. Stalna rast je že preteklost, preveč nas je. Razparcelirani po rasah, narodih, religijah, ekonomsko-socialnih statusih smo nesposobni dogovora. Zidovi, od kitajskega, berlinskega in izraelskega do šengenskega in drugih, ne bodo vzdržali pritiskov lačnih, onečaščenih in razosebljenih, ki želijo živeti človeka vredno življenje.

Tukaj zbrani, ki nismo brez zgodovinskega spomina, vemo, v kakšnih mukah je človeštvo vstopalo v novi vek. Smo, čeprav privilegirani del človeštva, vendarle sposobni razumeti znamenje časa in narediti vsaj nekaj za družbo prihodnosti, takšno, ki bo v skladu z naravnimi danostmi, ki bo socialno pravična in bo mislila na prihodnje rodove, ker imajo pravico živeti vsaj podobno kot mi?

Krščanska vera, posebej tista na protestantski način, je lahko človeku pri tem v oporo. Lahko pa to počne človek iz etike, podedovane in tiste, ki je sad njegovega lastnega premisleka. Bog, če ga razumemo kot vest, ljubezen in upanje, je v slehernem med nami. Ga pa vsi ne slišimo, tako kot nismo stoletja razumeli molka Zemlje. Nekje sem prebral, da so pota, ki vodijo k Bogu, različna in da ga ni, ki bi mogel in smel razsojati, katera je prava. Vsaka je prava, če Boga razumemo kot Resnico, Ljubezen, Spoštovanje, kot vse ostalo, vse tisto, kar nam omogoča v sobivanju z drugimi preživeti svoj vek.

Naj nocojšnja proslava dneva reformacije ne pomeni le spominjanja na Luthra, Trubarja in druge reformatorje, tudi naj ne izzveni le kot memento mori, kot spominjanje svoje končnosti, ampak tudi kot opomin, da smo odgovorni za življenje, ki ga ima menda edino naš planet. Le tako bomo še naprej stali in zato obstali. Veselimo se tega daru, potrjujmo se v vsakodnevnem delu in delajmo za svojo srečo in srečo drugih, tudi še nerojenih.

MARIBOR

Odgovornost posameznika

Proslavo v počastitev dneva reformacije v Mariboru je pripravila Evangeličanska cerkvena občina Maribor v sodelovanju z Mestno občino Maribor. Slovesni dogodek je bil v evangeličanski cerkvi v Trubarjevi ulici v Mariboru v sredo, 23. oktobra. Na začetku je navzoče nagovoril župan Mestne občine Maribor dr. Andrej Fištravec. Za glasbeni del sta poskrbeli sopranistka Petra Kozar Bežan in pianistka Katja Lovrenčič, profesorici glasbene vzgoje. Poseben gost večera je bil avtor zgodovinske razstave *Evangeličanski Maribor* mag. Žiga Oman, ki je navzočim spregovoril o temi razstave, se pravi o protestantizmu 16. stoletja v Mariboru in okolici.

Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek

MURSKA SOBOTA

Amandus

Letos smo v Murski Soboti naredili pomembno spremembo, saj je proslava ob dnevu reformacije prvič bila v kulturni dvorani Park in ne v prostorih evangeličanske cerkve. Spremembo je z odobritvijo brezplačne uporabe dvorane omogočila mestna občina.

Posebnost je bil tudi program letošnje proslave 25. oktobra 2013 ob 18. uri. Navzoče je najprej pozdravil župan Mestne občine Murska Sobota gospod Anton Štihec. Osrednji del je zapolnilo predvajanje filma *Amandus* (1966) režiserja Franceta Štiglica, ki pripoveduje o skrivnem luteranstvu po zmagi protireformacije. Program so popestrili pevci zbora Cantate. Slavnostni nagovor pa je za slovesnost pripravil škof Evangeličanske cerkve AV v Sloveniji mag. Geza Erniša.

Geza Farkaš

STATI 'N' OBSTATI FEST

V Ljubljani je v Foersterjevem vrtu (med Filozofsko fakulteto in Rimsko cesto) 28. in 29. oktobra potekal festival, ki so ga za mlade organizirali mladi iz različnih, večinoma protestantskih cerkva. Namen festivala, za katerega si želijo, da bi postal vsakoletni dogodek, je seznanjanje s Trubarjem in reformacijo, in sicer na zanimiv in kreativen način, ter tako doprinos k temu, da bi »čas okoli dneva reformacije bil poln življenja in radosti, ki jo še posebej lepo lahko izrazijo mladi«. Pobuda je prišla iz podmladka Društva ZVEŠ, ki je namen festivala nadalje opredelil takole: »Želimo, da bi festival povezoval mlade iz različnih krščanskih denominacij. Tako bi (na nek način) tudi slovenski javnosti pokazali pot sprave, spoštovanja in ljubezni navkljub razlikam.« K soudeležbi so bile povabljene tudi »skupine, ki so v 'toku' Trubarja in reformacijske dediščine«. Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar (SPDPT) se je predstavilo s stojnico, na kateri je bilo možno prelistavati in kupovati publikacije društva. Poseben prispevek pa je prišel iz posavske podružnice. Ta je omogočila nastop Kristine Hafner in Katje Omerzel, učenk 8.c razreda Osnovne šole Jurija Dalmatina Krško, ki sta brali odlomke iz nagrajenih prispevkov likovno-literarnega natečaja *Na obisku pri Juriju Dalmatinu*, ki ga od leta 2008 razpisujeta SPDPT – Podružnica Posavje, Valvasorjeva knjižnica Krško in OŠ Jurija Dalmatina Krško. Posavska podružnica je na stojnici v Foersterjevem vrtu razstavila tudi nekatere nagrajene likovne izdelke s tega natečaja. Vreme je bilo mladim naklonjeno, tako da so glasbeni program, likovna delavnica, predavanja in branja, kot tudi razne igre na prostem lahko oba dneva potekali nemoteno in nepretrgano.

Nenad Hardi Vitorović

ZAGREB
Obisk Bohoriča in Dalmatina

Na povabilo predsednika Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb in Slovenskega doma so organizatorji natečaja *Na obisku pri Juriju Dalmatinu* na šolah v slovenskem Posavju (gl. str. 17) prenesli v Slovenki dom na Masarykovi ulici v Zagrebu pregledno razstavo literarnih in likovnih del z dosedanjih petih natečajev (gl. 00). Na predvečer praznika, 30. oktobra 2013, so gostje iz Posavja sodelovali tudi v zagrebški počastitvi dneva reformacije. Kulturni program so oblikovali harmonikarji Glasbene šole Krško pod mentorstvom Staneta Cetina in recitatorji Osnovne šole Jurija Dalmatina Krško pod mentorstvom Irene Hictaler Simončič, razširjen pa je bil z nastopom igralcev v vlogi Adama Bohoriča (Boštjan Arh) in Jurija Dalmatina (Filip Černelč). Obisk v Zagrebu smo izkoristili tudi za kratek ogled središča mesta in za prijetno druženje z zagrebškimi Slovenci.

Alenka Černelič Krošelj

KRŠKO
Po poti krških protestantov

Podružnica SPD PT Posavje je v sodelovanju z Občino Krško prav na dan reformacije, 31. oktobra, ponovno organizirala voden sprehod po mestu – *Po poti krških protestantov*. K organizaciji in izvedbi se je pridružila tudi Krščanska Adventistična skupnost v Krškem. Udeležence ja nagovorila Melita Čopar, direktorica občinske uprave Občine Krško, jaz pa sem jih s pojasnili vodila od znamenitosti do znamenitosti. Pot smo začeli ob 10. uri pred cerkvijo sv. Janeza Evangelista, kjer je Adam Bohorič sodeloval pri bogoslužjih, si nato ogledali znamenite portrete v Mencingerjevi hiši in se ustavili pri podobah Bohoriča in Dalmatina v Gaju zaslužnih občank in občanov v starem mestnem jedru. Pot smo nadaljevali ob Savi do novega mostu, ki povezuje dva bregova mesta Krško (Krško in Videm) in se ustavili v Spominskem parku Jurija Dalmatina. Druženje smo končali v prostorih Krščanske Adventistične cerkve. V njej je tiskar Vladimir Abram na rekonstrukciji srednjeveškega tiskarskega stroja tiskal na ročno izdelan papir Trubarjev portret. Izvod je prejel vsak od več kot 50 udeležencev pohoda. Člani cerkve so pripravili tudi pogostitev in spominsko plaketo s Trubarjevo podobo.

Alenka Černelič Krošelj

RAŠICA
Dialog verzov in glasbe

Trubar in reformatorji so naredili prvi in hkrati ogromen korak na poti do današnjosti. Začeli so hoditi v smer, po kateri še zdaj hodimo. Njihova misel je tako velika, da iz 16. stoletja seže v današnji čas in nam je še vedno luč. Tudi v 21. stoletju. V spomin nanje na državni praznik, dan reformacije, 31. oktober, na Trubarjevi domačiji že vrsto let pripravljamo kulturno prireditev.

V prvem delu, ki je potekal v spominski sobi Primoža Trubarja, je po pozdravu predsednice podružnice Slovenskega protestantskega društva spregovoril slavnostni govornik dr. Uroš Grilc, minister za kulturo

RS. Letošnji kulturni program je bil poseben, saj si je želel splesti nekakšen petstoletni most, ki bi Trubarja, Dalmatina, Bohoriča ... pozneje Lestika, Stritarja, Javorška pripeljal v današnje čase. In to z nečim, kar nastaja tukaj in zdaj. V teh krajih, ki puhtijo od podob, globin in razmislekov, še vedno živijo in ustvarjajo ljudje. KUD Primož Trubar je za to priložnost pripravilo preplet branja avtorske poezije, ki nastaja v tem času in prostoru. V medgeneracijskem pesniškem dialogu so se kot pesniki predstavili: Dren Gruden (njegove pesmi je prebiral Drejc Gruden, oba sta še osnovnošolca z iskivim talentom za pisanje), Darinka Grmek Štrukelj, upokojena zdravnica, v poeziji še vedno Kraševka, ter avtorja srednje generacije, Gregor Grešak in Ana Porenta, širše znana kot soustanovitelja in oblikovalca najživahnejšega spletnega portala za objavljanje poezije v Sloveniji, *Pesem si*. V šestih pesniških pogovorih so avtorji brali o vsakdanjiku, naravi, bivanju, stiskah, ljubezni in smrti. Njihove pesniške govorice so tako raznolike, da smo isti svet lahko zagledali s štirih različnih plati, poslušalcem pa s to raznolikostjo ponudili večer večplastnih sporočil.

Ker se poezija rada steka med glasbene struge, so profesorji in učenci Glasbene šole Ribnica, ki ima svoj oddelek tudi v Velikih Laščah, predstavili zanimiv glasbeni program. V vokalnih in instrumentalnih skladbah smo prisluhnili violinistki Nini Novak (6. razred) v skladbah *Allegro* G. F. Händla ter Serenadi Tosellija (mentor prof. Ivo Vlašič, korepetitorka prof. Kristina Pečnik), solopevki Mojci Šilc, ki je občuteno zapela *Nezakonsko mater* (Prešeren, K. Mašek) ter v duetu z Ano Pucelj (mentorica prof. Naja Zapušek, korepetitorka prof. Kristina Pečnik) pesem *Pie Jesu* (A. L. Weber). Na vibrafonu nas je s svojim nastopom presenetila prof. Petra Bartol, ki je odigrala *Suomineitio* (N. J. Živkovič), z izjemno interpretacijo Puccinijeve Arije Tosce iz opere Tosca pa Naja Zapušek, prof. solopetja. Za barvitost večera sta poskrbela dva kvarteta: kvartet flavt v sestavi Urša Pirnat, Nada Nadler, Neža Lesar, Barbara Gorše (prof.), ki se je predstavil z *Danse des mirlitions* P. I. Čajkovskega, ter kvartet Daniel Savnik in Matjaž Jevšnikar (oba prof. trobente), Tjaša Perigoj (prof. saksofona) in Jure Novak (pozavna) *Sarabandi* G. F. Händla.

Drugi del prireditve je v bolj sproščenem vzdušju potekal v galeriji Skedenj, kjer so nas že čakali razstavljeni akti diplomiranega slikarja Draga Petrovića. Slikarja in njegovo delo ter tehnike slikanja je predstavil Marko Košan, kustos Koroške galerije likovnih umetnosti Slovenj Gradec. Program je vodil Matjaž Gruden, ki je ponovno poudaril nujnost, da Trubarjeva domačija pridobi status spomenika državnega pomena, kar bi se zgodilo s pridobitvijo muzejskega statusa, ter stalno državno finančno podporo, o čemer so se pogovarjali z ministrom za kulturo pred prireditvijo. Večer so popestrile dame pevskega tria Triola. Zelo lepo obiskana prireditev se je nadaljevala ob okusnih dobrotah Društva za ohranjanje dediščine iz Gradeža.

Trubarjevi kraji imajo poseben glas, melodijo, barvo in okus. Ko bi se vsaj za hip lahko vrnil k nam, Primož, in bi slišal slovensko govoriti in pisati vsakega od nas – bi takrat lahko odplaknili del zgodovinske grenkobe, ki si je bil tukaj deležen?

mag. Ana Porenta

Ni več noč
kot nekoč
črna in tiha,
da bi zvezde sijale
rojevanju stiha,
da bi trave zaspale
v objemu navdiha
z roso hrepenenja.
Preveč luči
je prižganih,
da bi zaznali,
kako se dan poslovi,
kako se noč začenja.
Preveč je hrupa,
da bi čutili,
kako se pesem spočenja.
Ugasnimo luči
in pripravimo prostor
za pesem.

DARINKA GRMEK ŠTRUKELJ

BRESTANICA

Na obisku pri Juriju Dalmatinu

V letošnjem letu so SPD Primož Trubar – podružnica Posavje, Valvasorjeva knjižnica Krško in Osnovna šola Jurija Dalmatina Krško že šestič pripravili likovno-literarni natečaj *Na obisku pri Juriju Dalmatinu.* V začetku septembra so k sodelovanju na natečaju povabili osnovne in srednje šole v Posavju. Učenci in dijaki so skoraj dva meseca pod vodstvom svojih mentorjev prizadevno ustvarjali, rezultati njihove letošnje ustvarjalnosti pa so bili prikazani na zaključni prireditvi. Kot šola gostiteljica sklepne prireditve se je tokrat izkazala Osnovna šola Adama Bohoriča v Brestanici, kjer je bilo slovesno 7. novembra 2013, ko so odprli letošnjo razstavo likovnih in literarnih del ter mladim, ki so sodelovali na natečaju, podelili Dalmatinove značke in priznanja.

Letošnji natečaj je bil nekoliko bolj prežet s pisano besedo, saj je nanj prispelo kar 32 literarnih del iz osmih posavskih osnovnih šol in le 15 likovnih del iz štirih posavskih šol. Komisija, ki so jo sestavljale slavistka Milena Žičkar Petan, umetnostna zgodovinarska Alenka Černelič Krošelj in zgodovinarka Polona Brenčič, je imela zanimivo in hkrati zahtevno nalogo, saj se je srečevala z različnimi razmišljanji in ustvarjanji mladih, ki se že dobro zavedajo okolja, v katerem živijo. V literarnih delih so nekateri učenci zelo zrelo razmišljali o pomenu in uporabi slovenskega

jezika v povezavi s Trubarjevo, Dalmatinovo in Bohoričevo dediščino, uporabili so različne slogovne oblike, med poslanimi deli so bili tudi pesmi in intervjuji. Pri likovnem snovanju pa so ustvarili kolaže, odtise v glini, pastele, zanimiv pa je bil tudi kip mladega Jurija Dalmatina.

Po uvodnih pozdravnih besedah ravnateljice brestaniške osnovne šole Martine Ivačič je prizadevna kulturna delavka Brestaničanka Margareta Marjetič v svojem slavnostnem nagovoru zbranim med drugim spregovorila tudi o lepotah slovenskega jezika, ki so mu temelje postavili prav protestanti. O pomenu dela protestantov za današnji čas je nekaj besed obiskovalcem namenil tudi predsednik Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar mag. Viktor Žakelj, ki je pohvalil delo posavske podružnice in njeno prizadevanje za ohranjanje protestantske dediščine med mladimi. Delovanje posavske podružnice, ki tudi z natečajem *Na obisku pri Juriju Dalmatinu* širi zavedanje o kulturni dediščini in o dosežkih velikih mož protestantizma, je predstavila predsednica posavske podružnice Alenka Černelič-Krošelj. Razstavo pa je na pot pospremil vodja oddelka za družbene dejavnosti na občini Krško Andrej Sluga.

Kulturni program ob otvoritvi razstave so prispevali učenci in učenke brestaniške osnovne šole. Z izvirnimi interpretacijami pesmi je prireditev obogatil šolski pevski zbor pod vodstvom zborovodkinje Stanke Macur, svoj delež k obogatitvi večera pa sta prispevala tudi igralca Filip Černelč v vlogi mladega Jurija Dalmatina in Matjaž Krajnc v vlogi njegovega učitelja Adama Bohoriča.

Doslej je na šestih natečajih sodelovalo 319 otrok, ki so ustvarili 153 likovnih del in 131 literarnih. Poleg Dalmatinovih značk, ki jih prejmejo vsi sodelujoči učenci, je 52 mladih prejelo še priznanja za literarna dela in 40 za likovni del.

Polona Brenčič

GORNJA RADGONA
Zemlja, delo, svoboda

Osrednja medobčinska slovesnost, tokrat že petnajstič namenjena počastitvi državnega in zasluženo tudi slovenskega kulturnega praznika dan reformacije, se je dogajala na večer osmega novembra. Bila je dejansko dva dni pred datumom, ko je bil pred 530 leti (1483) rojen in nato na Martinovo krščen poznejši ustanovitelj evangeličanske Cerkve dr. Martin Luther. Datum za svečanost torej ni bil izbran naključno, razlog pa je bil v tem, da je bilo v tednu pred 31. oktobrom izredno veliko praznovanj in drugih srečanj. Naš cilj pa je bil, da bi na taki kulturni prireditvi resnično obdržali tako visoko število obiska, kot smo ga dosegali vseh štirinajst let pred tem. Izkazalo se je, da je izbira datuma bila prava, pa bočeprav je bilo tudi ta petek še več drugih prireditev. A takšen je pač ta poznojesenski čas. Dvorana Kulturnega doma je bila zopet napolnjena, in kar je razveseljivo, opaziti je bilo še več mladih obrazov kakor doslej.

Uvodne besede s pozdravi je vsem navzočim namenil v imenu vseh treh soorganizatorjev župan Občine Gornja Radgona Anton Kampuš.

V enournem programu so bile občinstvu podane odlične glasbene izvedbe skupine TOLK ASI z Glasbene šole (GŠ) Gornja Radgona (mentor D. Averjanov, prof.) in Mešanega pevskega zbora staršev in učencev GŠ Gornja Radgona (mentor A. Tibaut, prof.) ter vsebinsko bogat recital dvanajstih učenk in učencev iz recitacijskega krožka Osnovne šole Gornja Radgona (mentorica Vera Granfol, prof.).

Lepo okrašen oder, ki ga je aranžiralo Cvetličarstvo Kurbus Mele, je nudil očem gledalcev še posebej svečano podobo.

Skozi program je vešče vodila mag. V. Vladimira Mesarič Jazbinšek in na kratko tudi orisala razvoj reformacije (prva protestantska molilnica in prva šola za »vse dekliče in fantiče« v Gornji Radgoni že leta 1535 itd.) ter učinek protireformacije na tem področju, pa tudi uničenje molilnice in šole na današnji Lackovi ulici in sežig sredi trga v Radgoni onstran Mure velike grmade protestantskih knjig, zaplenjene ljudem in inštitucijam iz obeh krajev itd.

Slavnostni govor je upravičeno pripadel predsedniku Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, mag. Viktorju Žaklju, sicer vsestranskemu izobražencu, ekonomistu, politiku, pedagogu in piscu. Bili smo veseli in počaščeni, da se je vabilu odzval. Voditeljica prireditve ga je občinstvu predstavila kar z njegovimi kratkimi besedami, v katerih je poudaril, da o sebi ne govori rad veliko, morda le to: »...da sem se izobraževal in bistril ob študiju matematike in fizike, prava in ekonomije. Odgovorno sem opravljal kar nekaj poklicev. Napisal sem številne prispevke. Sem soavtor in avtor nekaj knjig. Imel sem pa tudi obilo javnih nastopov. Ne pripadam nobeni stranki in nobeni Cerkvi. Sem homo politicus, zelo radoveden človek in zastavljam si tudi tako imenovana končna vprašanja. Vprašanj imam vedno znatno več kot odgovorov.« Kot velik mojster govorjene besede in prekaljen oblikovalec vsebine je – kakor že pred osmimi leti – navdušil občinstvo. Tokrat se je dotaknil izredno aktualne teme današnjega časa, ki jo iz govora lahko ponazorimo z naslednjimi simbolnimi besedami: »zemlja – svoboda – delo – kapital in – zemlja« in na drugi strani »svoboda – ljubezen – resnica – spoštovanje« ter mislijo, ki pravi: »Po-

trebna je reformacija, torej povsem nova družbena ekonomska paradigma«.

Slovesnemu kulturnemu dogodku je sledilo prijetno druženje v avli Kulturnega doma. V prostorih galerije je Mojster Janez demonstriral starodobni tisk Gutenbergovega in Trubarjevega časa. Njegova soproga pa je demonstrirala posebno lepoto pisave – kaligrafijo. Obiskovalci so si lahko ogledali tudi razstavo Likovnega društva Gornja Radgona. V avli pa so na mizah čakale dobrote, ki so jih pripravile, kot vedno, pridne ženske roke, pa še dobrote Mlinopeka, Radgonskih goric in Radenske. Na zaključku prireditve se je voditeljica zahvalila v imenu organizatorjev prav vsem, ki so vidno ali v ozadju sodelovali v izvedbi svečanosti in omogočili na koncu tudi zaokrožitev v družabni obliki. Enako se želim tudi, kot avtorica tega zapisa in koordinatorka in režiserka prireditve, na tem mestu prav tako toplo zahvaliti v imenu organizatorjev in v svojem lastnem imenu prav vsem sodelujočim. Sodelujočim v programskem in materialnem prispevku, enako pa tudi v energijskemu motorju vseh teh prireditev, mag. V. V. Mesarič Jazbinšek.

Želim si, da bi se tako resnično dobro sodelovanje, ki traja že tako dolgo obdobje, kljub težkemu vsesplošnemu položaju, nadaljevalo tudi naprej, saj je v njem razvidno sporočilo, da če želimo, hočemo, in vztrajamo v dobrem, to tudi dosežemo. In tudi to je REFORMACIJA!

Hvala torej vsem, prav vsem za to, da je bila celotna izvedba uspešna tako, kot je bila, in to od prvega do zadnjega člena v verigi sodelujočih.

Violeta Vladimira Deutsch Mesarič

PUCONCI

Gospodova večerja pod obema podobama

V soboto, 9. novembra, je bila v Spominskem domu Števana Küzmiča kot počastitev dneva reformacije – ob drugih počastitvah v Prekmurju – odprta razstava kelihov in paten, ki jih uporabljamo pri sveti večerji, in vrčev za krst, torej sakralnih predmetov, ki so bili in so še v uporabi v evangeličanskih cerkvenih občinah. Škof mag. Geza Erniša je predaval o sveti ali Gospodovi večerji pod obema podobama. Njegova pripoved nas je poučila in opomnila, kako pomemben zakrament je Gospodova večerja. Evangeličani pa tega zakramenta po eni strani ne mistificiramo, po drugi pa ga tudi ne profaniziramo. Spoved, ki uvaja v prejemanje Gospodove večerje, je zelo pomembna s teološkega pa tudi s psihološkega vidika, kjer je človeku odvzeto marsikatero breme, krivda, stiska.

Katja Ajdnik

ŠEST GLASOV

Osrednja proslava dneva reformacije v Kranju, pa tudi počastitvi Trubarjevega dneva in dneva reformacije na Rašici so bile letos posebej zaznamovane s pesniško besedo. Njeno sporočilo naj prikaže kratek izbor prebranih pesmi (gl. tudi 44).

Srečko Kosovel
RIME

Rime so izgubile svojo vrednost.
Rime ne prepričujejo.
Ali si čul trenje koles?
Pesem je trenje bolesti.

Kam bi s frazami, dragi govornik!
Spravite fraze v muzeje.
Vaše besede morajo imeti trenje,
da zagrabijo srca človeška.

Vse je izgubilo svojo vrednost.
Belo morje pomladne noči
se razliva po poljih, vrtovih.
Slutnja bodočnosti gre mimo nas.

Tone Pavček
PREPROSTE BESEDE

Treba je mnogo preprostih besed
kakor:
kruh,
ljubezen,
dobrota,
da ne bi slepi v temi
na križpotjih zašli
s pravega pota.
Treba je mnogo tišine, tišine
zunaj in znotraj nas,
da bi slišali glas,
tihi, plahi, pojemajoči glas
golobov,
mravelj,
ljudi,
src
in njih bolečine
sredi krivic in vojskà,
sredi vsega tegà,
kar ni
kruh,
ljubezen
in ne dobrota.
Tišine. Tišine. Srca samó
naj merijo čas,
kažejo pota.

Boris A. Novak
ODLOČITVE

Med dvema besedama
izberi tišjo.

Med besedo in molkom
izberi poslušanje.

Med zemljo in nebom
izberi ptico.

Med dvema živalma
izberi tisto, ki te najbolj potrebuje.

Med dvema otrokoma
izberi oba.

Med manjšim in večjim zlom
ne izberi nobenega.

Med obupom in upanjem
izberi upanje:
težje ga boš nosil.

Ervin Fritz
KAKO JE Z NAMI

Mnogo nas je. Kaj bo po nas ostalo?
Trudili smo se, ljubili življenje, a premalo.
In tako bomo po pravici zdrseli v temo.
In vse bo, kot da nas nikoli ni bilo.

Nazadnje, nič zato! Pomembna je celota:
ta svet in človek in njuna lepota.
Vseeno je, kaj pripomoremo jaz in kaj ti,
zemlja nas, pomagače, zmeraj znova rodi.

In vsi smo človeštvo, zvezde, pšenična zrna.
Noč nas požira, vseprisotna, črna.
In vsega našega bivanja čudežni čar:
smo! Tukaj! Na temni zvezdi edini žar!

Kam gre, kam se giblje ta naša zvezda, kam drvi?
Tu smo, na njej, premagovalci noči!
Edini, ki se v nas noč in prostranstvo zrcali,
Edini, ki smo nôči svojo svetlobo dali!

Ana Porenta
RAŠICA V SONCU

Migotanje vodnega odseva
v krošnjah dreves.
Roji mušic med debli.
Šum vode,
ki se zliva čez jez.
Čas, ki ga obrača
mlinsko kolo.
Trubarjeva misel,
ujeta v puštabe.
Voda riše
pokrajino vsakdana.
Kačji pastir trepeta
med vrbjem in jelšjem.
Ločje zaniha
ob ribjem dotiku.
Poplava misli,
ki jih požira struga.
Premikajoča zrcala
globine.

Dušan Voglar
ZVESTOBA

bajka o treh vprašanjih
zaskrbljenega očeta

prišel si nas vprašat
Primož iz nigdirdoma:

kako ravnamo s knjigo
ustvarjeno tvojemu ljudstvu
kako ravnamo z deželo
usojeno tvojemu ljudstvu
kako ravnamo drug z drugim
v tvojem trpečem ljudstvu

zvesto ti povemo
Primož iz nigdirblagra:

gospodarno ravnamo s knjigo
dano lubim slovencom
strli jo bomo če bog da

velemarno ravnamo z deželo
zakaj rotil si oblastnike
vučite se sturiti dobru
iščite to pravdo
pomagajte tim potlačenim
zato jo podrejamo tujim gospodom
in brumno romamo v kelmorajn*
ali v brusje ali kamor že je
prižigat neznanske lojenke trem kraljem
da ne zbesnijo nad nami
in našimi grehi bog obvaruj

ognježarno ravnamo drug z drugim
uničujemo obstoj drug drugega
zaničujemo misli drug v drugem
izničujemo človečnost drug v drugem
vžigamo znamenja drug drugemu
v božjem imenu

* Kelmorajn je staro slovensko romarsko ime za Köln ob Renu.

POGLEDI

Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar spodbuja tudi srečevanje različnih pogledov in znanstvenih ugotovitev. Temu sta namenjeni predvsem dve žarišči: »Študijski večeri« ˝in revija »Stati inu obstati«. Prejemnikom društvenega glasila ponujamo osnovni vpogled v to strokovno območje, pa tudi še kaj zraven.

ŠTUDIJSKI VEČERI

Nadaljevali so se »Študijski večeri« v ljubljanski Trubarjevi hiši literature ob tretjih sredah v mesecu. Omogoča jih program kulturnih dejavnosti Mestne občine Ljubljane, glavni usklajevalec njihovega sporeda pa je prof. dr. Božidar Debenjak. Leta 2013 so se zvrstila predavanja z razpravo:

16. januar: *Je Marija Magdalena umrla v Provansi? Kaj o tem beremo v »Slavi vojvodine Kranjske«*, predaval dr. Božidar Debenjak.

20. februar: *Marijino čaščenje in ljudska religioznost: protestantski pogled od Trubarja do danes*, predaval dr. Marko Kerševan.

20. marec: *Kristus ali krščanstvo z ozirom na katolicizem in protestantizem*, predaval Vinko Ošlak.

17. april: *Pesmi slovenskih protestantov*, predstavila pevka Bogdana Herman.

15. maj: *Izpovedujoča cerkev, Bekennende Kirche*, predaval mag. Leon Novak.

19. junij; *Vlačić Ilirik v teoloških kontroverzah 16. stoletja*, predaval dr. Luka Ilić.

18. september: *Papež Frančišek pred dilemami Katoliške cerkve*, predaval Peter Kovačič Peršin.

16. oktober: *Katoliška cerkev v 3. rajhu*, predaval dr. France M. Dolinar.

20. november: *Jezus in krščanstvo v Koranu*, predaval dr. Božidar Debenjak.

Dopolnjena in po načelu strokovne razprave obdelana besedila predavanj objavlja revija *Stati inu obstati*, tu navajamo kratke povzetke.

Božidar Debenjak
Je Marija Magdalena umrla v Provansi?

Janez Vajkard Valvasor je v obsežni *Slavi Vojvodine Kranjske* ob kraških jamah opisal jamo pri Socerbu, njegova okolica pa ga je spomnila na Provanso in jamo Sainte Baume, zato je opisal tudi to. Njegov pomočnik Erasmus Francisci (psevdonim), protestantski plemič iz Lübecka, pa je dodal zgodovinski in religiološki komentar, s katerim je zgodbo o Mariji Magdaleni v Provansi uvrstil med neutemeljene legende, zgodbi o puščavniku Servulu (ta naj bi nekaj časa bival v socerbski jami) pa pustil pridih verjetnosti. Francisci strogo loči med versko pomembnimi vprašanji in pa vprašanji, ki so interpretativno zanimiva, niso pa odločilna za vero. V teh vprašanjih daje besedo tako evangeličanskim kot rimskokatoliškim interpretom, obilno pa posega tudi v cerkvene očete, ki so veroizpovedma skupni. Ko spodbija legendo, od katere živijo dominikanci, ki upravljajo center verskega turizma Sainte Baume, postavlja bralca za razsodnika med argumenti za in proti. Odpira teološka vprašanja, ki do danes niso izgubila aktualnosti.

Marko Kerševan
Marijino čaščenje in ljudska religioznost: protestantski pogled od Trubarja do danes

Marija in Marijino čaščenje je v katoliškem krščanstvu privilegirano področje srečevanja cerkvene in ljudske religioznosti. V Marijino podobo so vlagali in iz nje črpali, jo oblikovali in preoblikovali po meri svojih potreb, stisk in upanj ljudje različnih družbenih položajev, menihi in srednjeveški vitezi, celibatni duhovniki in poročene ženske, vladarji in preprosti ljudje, mladostniki in ljudje v »smrtni uri«. Vendar bi lahko rekli, da je bila Marija v verski zgodovini posebej povezana z deprivilegiranimi, nižjimi sloji, ženskami, zatiranimi ljudstvi. Uradna cerkvena religija in ljudska religioznost ne živita ena brez druge ali ena mimo druge, temveč se medsebojno oplajata in spodbujata, a tudi druga drugo nadzorujeta in »filtrirata«. Od socialnega, kulturnega, političnega konteksta je odvisno, katera stran kdaj prevladuje, v kateri smeri je vpliv močnejši, kdaj so v ospredju medsebojne povezave, kdaj pa napetosti, razhajanja in nasprotovanja. Raznolikost in prepletenost cerkvenega in ljudskega v Marijinem čaščenju je v predavanju ilustrirano s primeri treh Marijih svetišč in romarskih poti (Sveta gora pri Gorici, Brezje in Fatima). Protestantsko krščanska podoba Marije je zavezana zapisanemu v *Svetem pismu*: Marija je zgled vere kot zaupanja. Rečeno v prispodobi: je kot »studenec čistega evangelija« nasproti širokemu in globokemu tolmunu cerkveno in ljudskoreligioznega Marijinega čaščenja, v katerem se mešajo tokovi teološke špekulacije, dediščine različnih religij, mistike, magije, kozmologije; cerkvene in posvetne politike; elementarnega ljudskega čustvovanja in prefinjenega umetniškega ustvarjanja; spontane in od cerkve negovane in spodbujane religiozne imagina-

cije, ki se veže na različne arhetipe človeške duševnosti na eni strani in človeške potrebe in stiske na drugi. Ob Mariji smo priča moči in šibkosti protestantskega krščanstva: ali lahko z enostavnostjo svojega (razumevanja) evangeljskega sporočila o Bogu in človeku vzdrži nasproti poplavi besed in podob?

Vinko Ošlak
Kristus ali krščanstvo z ozirom na katolicizem in protestantizem

Kakor darvinizma ne kaže enačiti z Darwinom, namreč v smislu, da bi zastopal tisto, kar je slednji resnično pisal in mislil, marksizma pa ne z Marxom itn., tako tudi krščanstvo ni istovetno s Kristusom glede njegovega nauka. Zato sodi katerikoli si že bodi Katekizem h kateremukoli si že bodi krščanstvu, evangelij in celotno *Sveto pismo* pa h Kristusu. Tako tudi novorojenega kristjana ne določa krščanstvo, kateremu pripada, ali katekizem, ki to krščanstvo opisuje in definira, temveč samo Kristus Jezus in njegova beseda v *Bibliji.* Splošno razširjena zmota je enačenje med katolicizmom in krščanstvom. Prav tako zmotno pa je krščanstvo enačiti s protestantizmom ali reformacijo. Kaj je torej bistvo Kristusovega nauka? Zajamemo ga lahko s tremi pojmi, ki jih našteje apostol Pavel (1 Kor 13,13), in to so vera, upanje, ljubezen. Vera, da je Jezus Gospod, Kristus. Upanje, da bomo, kakor je bil on obujen od mrtvih, tudi sami od mrtvih vstali v večno življenje, ker smo po veri novorojeni in rešeni. Ljubezen, s katero nas je prvi ljubil Bog, ki je na svet poslal svojega Sina, da bi nas odrešil, in ki kot delovanje Svetega Duha v slehernem kristjanu povzroča dobra dela. Razprava obravnava tudi naslednja vprašanja: Problem državno priznanih in privilegiranih cerkva v primerjavi s Kristusovo skupnostjo, ki v odvisnosti od njega za njim hodi in si želi le njegovega priznanja. Vzajemno pogojevanje/omogočanje religij in političnih sistemov. Pogled na Kristusa z vidika Kristusovega učenca in z vidika (pragmatičnega) vladarja. Avtor razpravo sklene z vizijo o drugačni Sloveniji pod spekulativno predpostavko, da Primožu Trubarju ne bi bilo treba v nemško izgnanstvo, in bi bil lahko uresničil svoje načrte ...

Leon Novak
Izpovedujoča Cerkev, Bekennende Kirche

Ko so nacionalsocialisti leta 1933 prevzeli oblast, se je tudi pri Evangeličanski cerkvi Nemčije pojavila nevarnost uistosmerjanja. V razdrobljeni evangeličansko Cerkvijo se je leta 1932 pojavilo versko gibanje »Nemški kristjani«. Sestavljali so ga tudi člani nacionalsocialistične stranke, ki so sledili pozivu gauleiterja Kube in se vpisali na volilne liste Evangeličanske cerkve. Ob pomoči Adolfa Hitlerja so 23. Julija 1933 zmagali na cerkvenih volitvah in tako zasedli večino pomembnih funkcij v Evangeličanski cerkvi. S prevzemom oblasti na državni in cerkveni ravni so začeli izvajati svoje programe, kot so evtanazija, arijski paragraf ter uvajanje teologije t. i. pozitivnega krščanstva, ki se je odpovedala judovskim koreninam. Ta proces je med določeno skupino evangeličanskih duhovnikov (več kot 7000 v letu 1934) naletel na neodobravanje. Na sinodi, ki je potekala od 19. do 31. maja 1934 v Barmenu, so ustanovili Izpovedujočo cerkev. Ta je zavrnila poslušnost uradni cerkvi Nemških kristjanov in samo sebe pojmovala kot edino zakonito evangeličansko cerkev v Nemčiji. Teološki temelj so ji ustvarile *Barmenske teze* (6), ki so zavrgle tako uistosmerjanje Evangeličanske cerkve nemških kristjanov z nacističnim režimom kakor tudi izkrivljanje krščanskega nauka na podlagi narodno-rasistične ideologije nacionalsocializma. Izpovedujoča cerkev je bila zaradi svojega odklonilnega stališča do Hitlerjeve vlade in ideologije nezaželena in nacisti so jo preganjali. Duhovnike Izpovedujoče cerkve so zapirali v koncentracijska taborišča, jih mobilizirali kot vojake na fronto ali postavljali v hišni pripor. Ena izmed izstopajočih oseb v cerkvenem boju proti Nemškim kristjanom in Hitlerjevemu režimu je bil dr. Dietrich Bonhoeffer. Leta 1940 se je pridružil odporniški skupini, ki sta jo vodila generalmajor Hans Oster in admiral Wilhelm Canaris; njen cilj je bila nasilna odstranitev Hitlerja. Aprila 1943 je Gestapo našel pri Bonhoefferjevem svaku Hansu von Dohnanyiju dokumente, ki so ga obremenili. Pristal je v zaporu Berlin Tegel. Tik pred koncem vojne (9. aprila 1945) so Bonhoefferja v taborišču Flossenburg skupaj s snovalci neuspelih atentatov na Hitlerja, admiralom Canarisom in generalmajorjem Osterjem, obesili.

Luka Ilić
Vlačić Ilirik v teoloških kontroverzah 16. stoletja

Evangeličanski teolog hrvaškega rodu Matija Vlačić Ilirik (1520–1575) je bil eden najbolj plodnih mislecev in polemikov druge polovice 16. stoletja. Vlačić, ki je večino svojega polnoletnega življenja preživel znotraj meja Svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti, se je teoloških polemik udeleževal tako v pisni obliki kot v živo. V pričujoči razpravi avtor pretrese nekaj najbolj pomembnih kontroverz, ki so vključevale Vlačića, predstavi njihove protagoniste in se še posebej osredotoča na vprašanje o razlogih zanje. Temeljito obdela glavna sporna vprašanja in tudi končne izide polemik, kolikor so slednji relevantni. Vlačić se je ude-

ležil adiaforistične kontroverze, pri čemer je kritiziral Philippa Melanchthona in druge, ki so z Rimskokatoliško cerkvijo in svetnimi oblastmi skušali doseči kompromis, ki bi zajezil nasilje, do čigar izbruha je prišlo po smrti Martina Luthra. Pri liturgičnih vprašanjih glede obhajanja maše, svečanih oblačil, rabe sveč ali prošnjih sprevodov so za Vlačića s popuščanjem šli predaleč. Zaradi teh in podobnih razhajanj se je Vlačić leta 1549 tudi odpovedal svojemu položaju profesorja v Wittenbergu. To odločitev je pozneje razlagal kot stvar vesti in obrambe cerkvene svobode. V okviru majoristične kontroverze je polemiziral z Georgom Majorjem, ki je trdil, da so za odrešenje potrebna dobra dela. V primeru Osiandrove kontroverze se je postavil po robu Andreasu Osiandru, ki je Luthrovo forenzično pojmovanje opravičenja, po katerem Bog pravičnost človeku daje samo po veri (*sola fide*), ki je Božji dar, skušal nadomestiti s pojmovanjem opravičenja po Božjem bivanju v človeku. Vlačić se je odločno zoperstavil tudi spirtualističnim pojmovanjem Kasparja von Schwenckfelda, tako glede Schwenckfeldove razlage evharistije kot glede njegovih pogledov na vlogo Svetega pisma in pridigane Božje besede. Oba sta objavila več spisov, v katerih sta izpodbijala teze drug drugega. Druga kontroverza o zakramentih je zajela večje število luteranskih in reformiranih teologov iz švicarskih in nemških dežel. Vlačić se je vključil v polemiko, ko je ta že potekala, s spisi, ki jih je uperil predvsem proti stališčem Theodorja Beze, Calvinovega naslednika v Ženevi. Pri tem je bilo centralno vprašanje Kristusove navzočnosti v elementih Gospodove večerje. Sinergistična kontroverza z Johannom Pfeffingerjem na nasprotni strani je zadevala vprašanje svobodne volje. Pri svojem prizadevanju, da bi izkoreninil sinergizem in sinergistični poudarek na sodelovanju človekove volje pri odrešenju, je Vlačić človeka razglasil za popolnoma skvarjenega in hudobnega, s tem pa nezmožnega, da bi kakor koli prispeval k svojemu spreobrnjenju, do katerega lahko pride le po milosti (*sola gratia*). Pri tem pa je šel še korak naprej in zatrdil, da je greh človeka tako celovito spridil, da se je naša izvirna *imago Dei* spremenila v podobo hudiča, tako da od prvotne ni ostalo nič. Ta formulacija je pritegnila pozornost Vlačićevih nasprotnikov in sprožila Vlačićevo kontroverzo, pri kateri je bil središčno vprašanje diskusije izvirni greh ter učinki in moč, ki jih ima ta v odnosu do človeka. Namen pričujočega članka je podati prikaz Vlačićeve teologije v kronološkem zaporedju kontroverz, ki so formirale njeno artikulacijo. Avtor tudi pride do sklepa, da se je Vlačićeva teologija s časom radikalizirala, čemur lahko sledimo skozi njegove spise. Njegova brezkompromisna stališča so slednjič prispevala k splošnemu procesu konfesionalizacije zgodnje novoveške Evrope.

Peter Kovačič Peršin

Papež Frančišek pred dilemami Katoliške cerkve

Izvolitev papeža Frančiška je bila načrtovana. Je osebnost, ki bi zmogel povrniti moralni ugled Katoliški cerkvi, pospešiti moralno prenovo in izpeljati nujne reforme. Kmalu po odstopu papeža Ratzingerja je italijanska revija za geopolitiko *Limes* na spletni strani objavila, da bo buenosaireški kardinal Bergoglio novi papež. Takoj po izvolitvi, že aprila pa je izšla posebna številka *Limesa* z naslovom *Atlante di pappa Francesco*, ki je prinesla program njegovega pontifikata. Ko so to številko predstavili na tiskovni konferenci, 2. 5. 2013, v Washingtonu na zavodu John Hopkins University, so na novinarsko vprašanje odgovorili, da za njegovo izvolitvijo in programom stoji episkopat obeh Amerik. Odločno pa ga podpira tudi osem danes najvplivnejših kardinalov, ki so ga po pisanju angleškega *Timesa* obkrožali med konklavom.

Kakšen program nakazujejo njegove dosedanje poteze? Že sama dejstva ob volitvah kažejo, da se tudi v Vatikanu začenjajo uveljavljati koncilska načela bolj demokratičnega ravnanja. Prvi ukrepi novega papeža so posegli v dvoje najbolj razvpitih škandalov Cerkve, ki jim papež Rantzinger ni bil kos. Bergoglio je odstavil vodstvo vatikanske banke in zahteval transparentnost finančnega poslovanja tudi po škofijah. Nato pa je prižgal zeleno luč za aretacijo skupine klerikov, ki so rekrutirali dečke za pedofilske usluge vatikanskim prelatom. Še zgovornejše so njegove kadrovske menjave. Upokojitev ključnega konservativca kardinala Bertoneja in njegove ekipe nakazuje korenito reformo kurije. Imenovanje nadškofa Pietra Parolina, človeka dialoga, za državnega tajnika pomeni, da papež Frančišek želi zgladiti nasprotja med vodstvom Cerkve in bazo, pa tudi z oporečniki, predvsem s teologijo osvoboditve, ki sta jo predhodna papeža brezobzirno zatrla, zaradi česar je četrtina latinoameriških katoličanov prestopila k fundamentalističnim krščanskim sektam, kar lahko napoveduje tudi večjo destabilizacijo tamkajšnjih družb. Papež je stopil v dialog s teologom Hansom Küngom, avtorjem projekta svetovni etos in dialoga med svetovnimi verstvi. Sprejel je tudi odprt dialog z javnostjo, ki ga je sprožil italijanski časnik *La Repubblica* s svojim urednikom Eugenijem Scalfaro, ki se deklarira za ateista. Dialog s svetovnimi verstvi in s sekularizirano zahodno družbo naj ne bi bil več avtoritativen, pač pa demokratično odprt za resnico druge strani. Predvsem pa mora Vatikan sprejeti dialog s katoličani v ZDA, kjer beležijo največji letni prirast katoličanov v zadnjem desetletju in pol. Imenovanje Američana Petra Welsa na položaj podministra za notranje zadeve Vatikana pa kaže na povečan vpliv ameriške Cerkve na politiko Vatikana pa tudi, da za

papeževo osebno varnost skrbi ameriška varnostna mreža, ki mora zagotoviti, da se uresniči projekt ameriškega papeža tudi v mednarodnem okviru.

Njegova ključna naloga v svetovnem merilu je razrešitev globalne socialne stiske in preoblikovanje svetovne gospodarske ureditve. To dvoje postavlja papež Frančišek v ospredje svojih javnih nagovorov in srečanj s državnimi voditelji, kar je bilo ob obisku nemške kanclerke zelo razvidno. Vatikanska politika naj bi se iz polja političnih interesov preusmerila predvsem v socialno skrb za revno večino svetovnega prebivalstva, v prizadevanje za moralno preobrazbo sodobnega človeka, v graditev dialoga med ljudmi in družbami sveta; na cerkvenem področju pa v pastoralno skrb. V ta namen je sklical škofovsko sinodo, ki naj bi razpravljala tudi o družini in spolni morali. Škofom in po njih vernikom je poslal anketo o njihovih pogledih na ta vprašanja. Že samo uvajanje demokratičnega preverjanja mnenj predstavlja novo obliko dialoga z verniško »bazo« in tako ukinja absolutistični avtoritarizem cerkvenega učiteljstva.

Papež Bergoglio spreminja odnose v Cerkvi tako s svojo držo kot z ukrepi. S tem izziva tudi nasprotovanja. Uspeh njegovih reform bo odvisen predvsem od podpore višjega klera, ki ga je nujno kosolidirati. Kadrovske »čistke« so že doslej zaznamovale njegov pontifikat in ostajajo predpogoj za uspeh njegovih reform.

France M. Dolinar
Katoliška cerkev v 3. rajhu

S sklenitvijo Lateranske pogodbe z Italijo 11. februarja 1920 je bilo rešeno t. i. »Rimsko vprašanje« in je bil zagotovljen Svetemu sedežu status pravne osebe mednarodnega prava, čeprav s pomembno omejitvijo, ki je Svetemu sedežu prepovedovala posredovati v mednarodnih sporih. Sveti sedež si je po neuspelem poskusu, da bi vzpostavil diplomatske odnose s sovjetsko Rusijo, prizadeval po Hitlerjevem prevzemu oblasti v Nemčiji za pravno zaščito Katoliške cerkve v tej državi. To naj bi zagotovil leta 1933 sklenjeni konkordat, vendar ga je nacionalsocialistični režim že takoj izigraval. Nemški škofje si niso bili edini, kako odgovoriti na kršitve pravnih norm. Manjšina (najvidnejša predstavnika sta bila berlinski škof Konrad von Preysing in münsterski škof Clemens August von Galen) je bila za trd nastop proti vladi, večina pa se je dala prepričati predsedniku nemške škofovske konference v Fuldi, nadškofu Adolfu Bertramu, da je bolj modro proti kršitvam protestirati po diplomatski poti, ker so vse javne obsodbe nacionalsocialističnega režima vedno povzročile še hujše nasilje nad žrtvami nacističnega režima. Temu stališču se je pridružil tudi papež Pij XII., ki je svoje proteste vedno zavil v diplomatsko govorico, cerkvene predstavnike pa spodbujal h konkretni pomoči preganjanim ne glede na njihovo versko ali rasno pripadnost. Kljub javnim zahvalam najvidnejših judovskih verskih in političnih predstavnikov neposredno po drugi svetovni vojni za prispevek Svetega sedeža pri reševanju Judov med vojno je kmalu po smrti papeža Pija XII. nemški pisatelj Rolf Hochhut s svojo dramo *Namestnik* sprožil o domnevnem papeževem molku med drugo svetovno vojno obsežno polemiko, ki je razdelila nemško in svetovno javnost.

Božidar Debenjak
Jezus in krščanstvo v *Koranu*

Po uvodu o nastanku *Korana* je predavatelj opisal podobo krščanstva v tedanji Arabiji: tja so se razširile predvsem tiste skupnosti, ki so se umaknile izpod bizantinske oblasti in iz tamkajšnjih verskih sporov; močne so bile judeokrščanske skupine. Te so zahtevale spoštovanje *Postave* (tudi z obrezovanjem in predpisi o hrani). Imele so svoje evangelije, drugačne od štirih kanoničnih. Tuja jim je bila grška teologija s spori o Jezusovi naravi ter o Sveti Trojici. Jezusa Kristusa so razumele kot Božjega služabnika, Sin Božji je postal z adopcijo (krst v Jordanu) in ne z rojstvom. Koran poudarja, da gre za tri stopnje vere v istega Abrahamovega Boga: po *Postavi*, nato po evangeliju, sklepno po *Koranu*. Med krščanskimi doktrinami zavrača nauk o Sveti Trojici, ki mu ni skladen z naukom o edinem Bogu, in prav zato tudi nauk o Jezusu kot po rojstvu Božjem Sinu. V dveh daljših vložkih vsebuje odlomke iz nekanoničnih evangelijev – o Marijinem rojstvu, o Zahariji in rojstvu Janeza, o Marijinem oznanjenju, o Jezusovem detinstvu in čudežih, ki jih dela otrok Jezus. Jezus in krščanstvo sta obravnavana s simpatijo kot islamu sorodna vera. Na osnovi tega je upravičeno vprašanje. kako bosta religiji ohranili bližino. To vprašanje je pomembno tudi zato, ker prihodnja preobrazba sveta ne bo potekala brez sodelovanja velikih religij.

STATI INU OBSTATI
Številka 17-18/2013

Težišče dvojne številke devetega letnika revije je tokrat spet zgodovinski protestantizem 16. stoletja s svojimi osebnostmi. O tem pričajo prispevki o Petru Pavlu Vergeriju, Juriju Dalmatinu, Matiji Vlačiću Iliriku in Kasparju Schwenckfeldu, pa spet tudi o Trubarju;

o tem govorijo prikazi simpozijev, pa obnovitev spomina na Elzejevo študijo o kranjskih študentih na univerzi v Tübingenu v 16. stoletju ....

Revija se pri tem ni izognila tradicionalni središčni temi slovenske protestantistike: obravnavi prispevka protestantov pri nastajanju slovenskega knjižnega jezika in literature. Za to govori analiza Dalmatinovega dela pri slovenski protestantski pesmarici, članek o Trubarjevem predgovoru k prevodu Nove zaveze in na poseben način *hommage* Branku Berčiču, posebej zaslužnemu prav za bibliografsko in bibliotekarsko obravnavo slovenskih protestantskih tiskov 16. stoletja. Vendar pa je revija tokrat posegla predvsem – recimo temu tako – v obrobje: k osebnostim, ki so običajno na robu zanimanja slovenske protestantistike, saj jih obravnava le, ker so in kolikor so vplivali na osebnosti in dogajanja, ki so v središču njenega zanimanja. Vergerij in Vlačić sta že kot Istrana tudi geografsko že na meji »slovenskega prostora«. Obravnava teh osebnosti zgolj po meri njunega vpliva na slovensko jezikovno in literarno dogajanje (ter podoba, ki sta jo pri tem dobili v slovenskem kulturnem prostoru), pa je prej ko ne neprimerna in tudi krivična. Ne le zaradi celovitosti spomina, ki smo jim ga dolžni, ampak tudi zaradi nesporne pomembnosti njihovega dela in aktualnosti marsikaterega njihovega dosežka ali izziva. Mislim, da je zato Vlačić upravičeno deležen pozornosti v več prispevkih v reviji, Vergerij pa je v Cavazzovi predstavitvi celo dobil prvo mesto v letošnji številki. Vlačić ni bil le teološki mentor Sebastijana Krelja in voditelj zagrizenih »flacijancev«, ki jim Trubar ni pritrjeval, Vergerij pa je zanimiv in pomemben še po čem drugem kot samo po sodelovanju in sporih s Trubarjem.

Kontrapunkt glavnemu poudarku na zgodovinskem protestantizmu je članek o Sørenu Kierkegaardu ob 200. obletnici njegovega rojstva. Čeprav je seveda tudi on že zgodovinska osebnost, pa je njegovo delo (p)ostalo znano predvsem po odmevih v sodobni filozofiji in etiki (eksistencializem) in sodobni teologiji (dialektična teologija Karla Bartha). Kot oster kritik institucionalnega krščanstva, v prvi vrsti seveda domače danske luteranske cerkve, je hkrati tako afirmiral in poglobil – protestantsko – pojmovanje človekove notranjosti, subjektivnosti, individualnosti, odgovornosti, svobode, nasprotovanja vsakršni samozadostnosti, da ima več kot upravičeno mesto tudi v »reviji za vprašanja protestantizma«.

RAZPRAVE, ŠTUDIJE začenjamo z dokumentiranim novim prikazom »nenavadne osebnosti Petra Pavla Vergerija«, ki ga je napisal ugledni tržaški italijanski zgodovinar Silvano Cavazza. Vergerij je kot koprski škof skupaj s Koprom postal (tudi) naša dediščina in zato skrb tudi slovenske protestantistike (ne le zaradi svojih zvez s Trubarjevimi jezikovnimi prizadevanji). Ne po naključju je Vergeriju posvetil enega svojih zadnjih romanov istrski pisatelj Fulvio Tomizza (*Il male viene dal nord*, Mondadori, Milano 1984): kdor pozna Tomizzo, ve, da bi tudi ta roman zaslužil prevod v slovenščino. Prispevek Lucijana Adama o Dalmatinu se opira na disertacijo, ki jo je nedavno zagovarjal na primorski univerzi v Kopru. Z dovoljenjem avtorja Hansa Petra Großhansa smo iz zbornika simpozija o Vlačiću prevedli razpravo, ki pokaže na pomembnost Vlačićevega dela z vidika razvoja hermenevtike; hkrati pa nas seznani tudi z delom Kasparja Schwenckfelda, ki ga sicer vsaj po imenu poznamo iz Trubarjevih kritičnih opazk (več je o Schwenckfeldu in Trubarju pisal Jonatan Vinkler v zborniku Saše Jeršeta *Vera in hotenje*, Ljubljana, Slovenska matica 2009). Cvetka Hedžet Tóth v razpravi o Kierkegaardu – spodbujeni tudi s simpozijem o njem, o katerem poroča v rubriki *Razgledi, vpogledi* – med drugim poudari in osmisli možnost ter naravnost nujnost branja Kierkegaarda s stališča etike, kar je izziv in spodbuda tako za ateiste kot teiste.

ŠTUDIJSKI VEČERI Slovenskega protestantskega društva – vsako tretjo sredo v mesecu v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani – so bili tudi letos po vsebini in pristopu raznovrstni in taka je seveda tudi rubrika, ki prinaša predavanja, kakor so jih avtorji pripravili za objavo (Igor Grdina, ki je govoril o odprtih vprašanjih raziskovanja Trubarjevega dela in protestantizma, je obljubil članek za leto 2014). Dve predavanji sta bili namenjeni dvema najbolj markantnima osebama reformacije iz naših krajev: Vincenc Rajšp analizira Trubarjev predgovor k zadnjemu delu *Nove zaveze*, Luka Ilić pa panoramsko in dokumentirano predstavlja Vlačićevo udeležbo v ključnih teoloških polemikah srednjeevropske reformacije. Ilićevo predavanje nam hkrati posredno prikaže teološka in politična razmerja in razmere v protestantskih okoljih 16. stoletja, kjer je – drugače kot v Trubarjevi domovini – protestantska reformacija zmagala in so bila v ospredju znotrajprotestantske diskusije in spori, ne pa nujno spopadanje s katoliško politično in cerkveno oblastjo. Dobljena slika nam omogoča tudi boljši uvid v koordinate in usmeritve takratnega Trubarjevega delovanja. Peter Kovačič in Vinko Ošlak v svojih predavanjih obsežno – in kritično – govorita (tudi) o katoliški cerkvi v zgodovini in danes, in sicer v neposredni (Ošlak) ali posredni (Kovačič) primerjavi s prav tako kritično predstavljenim protestantizmom – vsak z vidika svojega dojemanja bistva krščanstva oziroma Kristusovega evangelija. Primerjavi katoliškega in protestantskega pristopa je posvečeno tudi predavanje Marka Kerševana, in sicer ob vprašanju Marijinega čaščenju od Trubarja do danes. Vprašanje odnosa do žensk in ženskega v krščanskih cerkvah je bilo deležno kritične predstavitve ob še eni – danes in v perspektivi verjetno ključni

– temi katoliško-protestantskega razhajanja, ob ženskem duhovništvu. Predstavila jo je Vladimira Mesarič Jazbinšek, evangeličanska duhovnica in namestnica vikarja v Slovenski vojski. Tema je posredno odmevala tudi v Debenjakovi predstavitvi pisanja Janeza Vajkarda Valvasorja oziroma njegovega (protestantskega) pomočnika Erasma Franciscija o Mariji Magdaleni v Slavi vojvodine Krajnske. Leon Novak je v predavanju prikazal nemško protestantsko Izpovedujočo cerkev (Bekennende Kirche) in njeno nasprotovanje nacizmu in še posebej tako imenovanim Nemškim kristjanom iz vrst protestantov, ki so nacizem podpirali; eden najbolj vidnih protestantskih nasprotnikov Nemških kristjanov Dietrich Bonhoeffer je bil kot zarotnik proti Hitlerju usmrčen skupaj z admiralom Canarisom in drugimi. Ključnega dokumenta Izpovedujoče cerkve, se pravi Barmenske teološke deklaracije iz leta 1934, se bomo posebej spominjali prihodnje leto ob njeni 80. obletnici. Mimogrede: odnosu koroških protestantov do Hitlerja in nacionalsocializma je posvečena tudi letošnja razstava v Evangeličanskem kulturnem centru oziroma muzeju, ki ga je ustanovil Oskar Sakrauski v Brezah (Fresach) na Koroškem (lanskoletna razstava je bila posvečena Primožu Trubarju). Razstavo je pripravil mlajši avstrijski zgodovinar Alexander Hanisch Wolfram, katerega razpravo o protestantih in Slovencih na avstrijskem Koroškem smo objavili v lanski dvojni številki naše revije.

Rubrika BILO JE POVEDANO spomni na študijo prvega duhovnika v 19. stoletju obnovljene nemške protestantske cerkvene občine v Ljubljani Ludwiga Theodorja Elzeja o kranjskih študentih na univerzi v Tübingenu. Elze je študijo napisal ob praznovanju 400. obletnice tübingenske univerze, ki mu je zanjo podelila nagrado.

RAZGLEDI, VPOGLEDI seznanjajo z razpravo o (ne) ustreznosti napisa na spominski plošči o sežigu knjig v Ljubljani v času reformacije. Stališče Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar ob pobudi za spremembo sedanjega napisa je bilo od vsega začetka, da je treba napis uskladiti s preverjenimi dejstvi – temu je sledil tudi skupen dogovor pobudnikov spremembe in predstavnikov društva in predlog novega besedila, ki je bil poslan Mestni občini Ljubljana. Trije zapisi so namenjeni trem simpozijem: Vincenc Rajšp poroča o simpoziju o reformaciji hrvaških zgodovinskih deželah v Zagrebu, Cvetka Hedžet Tóth piše o simpoziju o Kierkegaardu v Ljubljani junija 2013, Marko Kerševan o zborniku z mednarodnega simpozija o Matiji Vlačiću v Labinu leta 2010. Naj ob tem spomnim, da so hrvaški jezikoslovci in literarni zgodovinarji tvorno sodelovali na jubilejnem simpoziju v Ljubljani ob Trubarjevem letu 2008 (glej zbornik *Reformacija na Slovenskem*, Obdobja 27, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2010). Čas je, da v skupnem interesu za raziskovanje skupne preteklosti na to odgovori z večjo raziskovalno pozornostjo do evropsko pomembne reformatorske osebnosti Matije Vlačića tudi slovenska protestantistika. Naj bodo prispevki o njem v naši reviji spodbuda za to.

PORTRET zaslužnih za vednost o slovenskem protestantizmu in za slovensko protestantistiko je posvečen letos umrlemu profesorju Filozofske fakultete in začetniku študija bibliotekastva v Ljubljani dr. Branku Berčiču.

Rubrika PREVOD se s ponatisom Trubarjevega posvetila ženskam v novem slovenskem prevodu Edvarda Vrečka neposredno dotika že omenjene teme žensko duhovništvo. Revijo sklepa KRONIKA z objavo besedila dr. Danila Türka, ki je kot predsednik republike govoril na proslavi dneva reformacije v Cankarjevem domu v Ljubljani leta 2012, ko jo je pripravilo Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar.

In spet – devetič – hvala vsem, ki s svojim delom in prispevki omogočajo izhajanje naše doslej prve in edine revije za vprašanja protestantizma.

dr. Marko Kerševan

KÜZMIČEVI DNEVI

Kakor že mnoga leta nepretrgoma so v Puconcih tudi to leto potekali Küzmičevi dnevi. Z njimi želimo ne le ohraniti spomin na prekmurskega rojaka, evangeličanskega duhovnika in utemeljitelja Števana Küzmiča, ampak predvsem poudariti vsako leto nekaj pomembnega, kar je prišlo izpod rok ali peres protestantov. Šolstvo, njegovi temelji in razvoj, spadajo nedvomno v ta krog, v dediščino protestantizma. V Nemčiji se je začelo s Philippom Melanchthonom , ki mu pravijo *Praeceptor Germaniae* (Učitelj Nemčije) in ga štejejo za drugega pomembnega reformatorja poleg Luthra. Podobno se je godilo tudi pri nas. Razvoj šolstva, opismenjevanja in pismenosti, razvoj besede in jezika, ne le Božje, ampak vsakršne, je dediščina protestantizma, v ožjem smislu evangeličanstva na Slovenskem. To niso bili le ideološki temelji šolstva, ampak ljudje, evangeličanski duhovniki in laiki, ki so sprevideli trenutek časa v zgodovini in potrebo po knjigi, šolanju, izobrazbi, vse to organizirali ter spodbujali. To leto je bilo poudarjeno ravno to, zato je bilo 30. avgusta organizirano predavanje prof. dr. Andreja Rozmana o šolstvu. Küzmičevi dnevi so se zaključili 1. septembra s svečanim bogoslužjem v evangeličanski cerkvi v Puconcih, ki je letos praznovala 230. obletnico njenega uradnega nastanka. To je prva celica, najstarejša cerkvena občina, ki je bila zmeraj temelj evangeličanstva, obenem pa je vedno znova

navdihovala, teološko in praktično, tako druge cerkvene občine kakor tudi posameznike. Kvalitetno šolstvo ostaja sporočilo današnji dobi, obenem pa opomin na njegovo poreklo, ki je zasejalo seme, ki raste v tem okviru in na teh temeljih še danes.

Katja Ajdnik

PREDNOST SVOBODE IN ENAKOSTI

Richard Rorty je vnuk teologa Walterja Rauschenbuscha (gibanje Socialni evangelij) in je živel na Zahodu, v svetu visoko razvitega kapitalizma, ki pozna represivno toleranco in kruto načelo konkurence, skratka v svetu, ki ga obvladujejo zakoni ekonomije. Premoč ekonomije nad vsemi dejstvi družbenega in tudi osebnega življenja pomeni predvsem eno, in sicer, da se zakoni ekonomije nikdar ne obnašajo tolerantno. Soočenje s takšno premočjo ekonomije je soočenje s krutostjo, ki je niti filozof ne more ignorirati, saj ne živi zunaj sveta, ampak v svetu samem. In več je kapitalizma v svetu, več je pohlepa.

V krajšem članku *Nazaj k razredni politiki* iz leta 1996 je Rorty zapisal: »Večina ameriških otrok se v šoli uči o mučencih gibanja za človekove pravice. Vendar pa večina teh šolarjev nima pojma o tem, kako je prišlo do osemurnega delavnika in petdnevnega tedna za večino delojemalcev. Pri pouku verjetno ne bodo izvedeli ničesar o delovnih razmerah v izkoriščevalskih obratih in tovarnah, v katerih so delali njihovi pradedi. Ničesar ne vedo o krvi, ki je morala biti prelita, in ničesar o lakoti, ki jo je bilo treba prenašati, zato da so se sindikati iz kriminalnih zarot prelevili v stare ameriške ustanove.« Kot Američan je bil Rorty prepričan, kako je »nekoč Amerika obetala, da bo prva brezrazredna družba na svetu. Bila je na najboljši poti, da postane dežela, kjer se hišniki, menedžerji, profesorji, medicinske sestre in prodajalke medsebojno spoštujejo kot sodržavljani in kjer nikomur ni treba povešati pogleda. Prizadevala si je, da bi bila kraj, kjer vsi otroci obiskujejo enake šole in kjer policija in sodišča vsakogar obravnavajo enako.« V ta ideal je očitno verjel tudi Rorty in je zato članek samozavestno zaključil s trditvijo, da je še vedno ideal njegove dežele, približati se »najpomembnejšemu cilju: brezrazredni družbi«.

Očitno sam predan temu idealu razume tako izročilo *Nove zaveze* kot *Komunističnega manifesta* zgledno in verjame, da je bratstvo *Nove zaveze* dosegljivo že na tem svetu in nikakor ni samo obljuba verovanja v onstranstvo, in da so ideali, o katerih govori *Komunistični manifest*, dosegljivi tudi razvojno, brez krvave revolucije. »Tako kot *Novo zavezo* še vedno berejo milijoni ljudi, ki se ne zadržujejo dolgo pri vprašanju, ali se bo Kristus nekega dne res vrnil v svojem veličastju ali ne, tako *Komunistični manifest* še vedno berejo tudi tisti med nami, ki upajo in verjamejo, da je dejanska socialna pravičnost dosegljiva brez revolucije, kakršno je prerokoval Marx, in da bi lahko nastala brezrazredna družba, svet, ‚v katerem je svoboden razvoj slehernega pogoj za svobodni razvoj vseh«, kot rezultat tega, kar je Marx odpravil kot ‚meščanski reformizem'. Starši bi morali mlade ljudi spodbujati, da bi brali obe knjigi. Bilo bi koristno za moralno držo mladih.« In k drži mladih spada, da znajo brati vire, ki so nas navdihovali in tudi medsebojno ločevali. Skratka, da poznajo besedila iz prve roke in tako onemogočajo manipulativne tendence tem, ki so vedno pripravljeni za to in ki mojstrsko obvladujejo obrt poneumljanja ljudi do fanatizma, ta pa v sodobnem času učinkuje že kot terorizem, ki se napaja iz fanatizma.

Richard Rorty nas opozarja, da imamo dve dragoceni besedili, ki sta nas skušali obvarovati pred nečloveškostjo, to sta *Nova zaveza* in *Komunistični manifest.* Tako je izid prevoda Rortyjevega teksta *Failed Prophecies, Glorious Hopes* (1998) pri nas z naslovom *Komunistični manifest 150 let pozneje: Spodletele prerokbe, veličastna upanja* (*Teorija in praksa*, 1998, št. 5) učinkoval zelo spodbudno. Začetna primerjava tega Rortyjeva zapisa vsakega bralca osupi, kajti gre za besedili, ki sta nas – in to so naše, tipično zadrte kranjske razmere – marsikdaj spravljali na dva nasprotna, sovražna in povsem izključujoča bregova. Zdaj pa je pred nami zapis, ki je nastal v ZDA in ki se očitno ne boji nobene antilevičarske gonje in osupi s svojo lahkotno sporočilnostjo in berljivostjo, ki je celo zelo zgledna.

Rorty najprej ugotavlja, da sta oba teksta kot prerokbi spodletela, vendar sta kljub vsemu še vedno navdihujoče branje. »Naši otroci bi se morali že od mladih nog učiti razumevati, da neenakost med njihovo srečo in nesrečo drugih otrok ne izvira niti iz Božje volje niti ni nujna cena gospodarske učinkovitosti, ampak tragedija, ki se ji je mogoče izogniti. Kar se da zgodaj bi si morali začeti delati skrbi s tem, kako bi bilo mogoče svet spremeniti tako, da ne bi bilo nikomur več treba stradati, medtem ko se drugi zaradi prenasičenosti skoraj dušijo.« Proletariat, ki je vsaj v 19. stoletju veljal za najnaprednejši, celo revolucionarni subjekt, je že zdavnaj odpovedal. Kapitalizem je postal trdoživ, celo vedno bolj je postajal tak, kot da bi iz vsake krize izšel močnejši in bolj nepremagljiv.

Čeprav čakamo nove ideale in utopične zasnutke družbe, ki bi vsem preteklim odločno rekli ne, ne moremo iz te idejne preteklosti predvsem zato, ker sama stvarnost poraja probleme, ki skoraj še bolj verodostojno opisujejo razmere, kakršne sicer analizira Marx v svojem *Kapitalu.* V svojem hlastanju za nečim novim se zatekamo v predrazsvetljenski svet, kjer ni

nič drugega kot humanizma stradajoči svet, ki je že blizu barbarstvu. O tem, da bi omenjena dokumenta izgubljala aktualnost, po Rortyju ne more biti govora, nasprotno: »Obe besedili sta z leti pridobili moč navdiha. Kajti vsako od njiju je ustanovni dokument gibanja, ki je veliko naredilo za svobodo ljudi in za enakopravnost med njimi. Spričo hitre rasti prebivalstva po letu 1848 bi bilo mogoče zagovarjati tezo, da sta obe besedili medtem spodbudili enako veliko število pogumnih, na žrtve pripravljenih moških in žensk, ki so postavili na kocko lastna življenja in lastno srečo, da bi prihodnjim rodovom prihranili nepotrebno trpljenje. Zdaj je mogoče že enako veliko socialističnih in krščanskih mučencev.« Če iz preteklosti še lahko črpamo kakšen zgled, potem lahko trdimo, da sveta Neža in Rosa Luxemburg pripadata istemu gibanju, in taki zgledi nagovarjajo, tudi v ameriških razmerah. Rorty je ameriški politiki očital, da se ni ukvarjala z dolgoročnim socialnim načrtovanjem, temveč je sčasoma za socialo postajala vedno bolj nedovzetna.

Po Rortyju krščanstvo je in ostaja »močna sila, ki se zavzema za dostojanstvo in enakost med ljudmi«, in socializem je le drugo ime za isto silo; izraz krščanski socializem je nedvomno besedno preobilje, toda Rorty zelo samozavestno poudarja, da danes »ne more nihče upati na bratstvo, ki ga pridigajo evangeliji, ne da bi hkrati upal na to, da bodo demokratične vlade prerazdeljevale denar in možnosti na način, kot jih trg sam od sebe ne bi nikoli. Nihče ne more resno jemati *Nove zaveze* kot moralnega imperativa, ne da bi prav resno jemal potrebo po taki prerazdelitvi.«

Rortyjev opus je obsežen in marsikaj, kar razlaga s svojim razumevanjem, že skoraj navduši z lahkotnostjo in s svojo, kakor jo sam imenuje, protifundamentalistično usmerjenostjo. In ta usmerjenost poudarja izrazito prednost svobode in enakosti pred resnico. Iskanje pravičnosti je prednostno, monopol nad resnico pa je njegovi misli tuj.

dr. Cvetka Hedžet Tóth,
iz niza člankov v Evangeličanskem listu

Člani društva na letošnjem spomladanskem izletu po Nemčiji

DRUŠTVENE EKSKURZIJE

Da, naše ekskurzije si zaslužijo natanko takšno razmišljanje, kakršno je v opisu obiska Augsburga in Regensburga zastavila mag. Marija Kuhar, neutrudljiva soorganizatorka in souresničevalka delovanja Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar. Na ekskurzijah ne gre le za zbiranje novih doživetij in novih podatkov – za skupnost gre, za skupno prepoznavanje plemenitih hotenj Trubarja in drugih protestantov.

RESNIČNA VREDNOST NAŠIH EKSKURZIJ

Nemalo je modrosti, ki jih oznanjamo na vsakem koraku in ob vsaki priložnosti, a se dotaknejo le malokaterega živega bitja in le redkokatero znamo aplicirati na nas same. Le kako si je moči drugače razlagati vsa nesoglasja, bolečine, trpljenje, krivice ... A vendarle obstajajo skupnosti, kjer pozitivne misli in modrosti ter volja, delovati za skupno dobro, najdejo svoje skupno mesto. Ena njih je prav gotovo naše društvo. Če kdo, se Primožu Trubarju prav v našem društvu vsak dan in z vsakim njegovim projektom oddolžimo za vse, kar je moral storiti za slovenski narod skorajda sam samcat s tujega ozemlja. Ko bi le imel tisti čas toliko sodelavcev, kolikor se jih aktivno angažira pri nas, bi lahko bil tok zgodovine slovenskega naroda povsem drugačen. In ko bi le naš narod premogel kakšnega Fuggerja ali podjetnika, kakršen je bil Thurn und Taxis! Morda bi nam s takimi današnji čas prizanesel z delitvami na naše in vaše, leve in desne, rdeče in bele, bolj ali manj premožne, v ozadju pa s plenjenjem skupaj pridobljenega premoženja in s splošnim obubožanjem velikega dela prebivalstva.

Morda kdo ta hip že razmišlja, kam vodi to pisanje, ki naj bi bilo zapis o ekskurziji 19., 20. in 21. aprila v Augsburg in Regensburg. Prav tja vodi, v intimo ekskurzije. Kajti, kljub obilici novega znanja o krajih, dogodkih in ljudeh obiskanih krajev, se resnična vrednost naših ekskurzij skriva v nas, udeležencih in v vseh drobnih prijetnih trenutkih, ko so noge utrujene, ko vlaga pronica v čevlje, ko vse ne more teči idealno, ker smo le ljudje različnih zahtev in zmožnosti, a vseeno se utrujenemu potniku s prijazno besedo in nasmehom odzove enako premočen in utrujen sopotnik. Veliko je že bilo potovanj in izletov različnih organizatorjev, na katerih smo se zbrali nepoznani naključni udeleženci, ki ne moremo, kakor je v večjih skupinah neizogibno, biti vsi enako hitrih nog, enakih okusov, enakih zahtev po hotelskem udobju, enako zainteresirani za oglede takih in drugačnih cerkva, naravnih lepot, pivnic in tudi ne moremo vsi biti privrženci točnosti glede dogovorjenih časovnih okvirjev. A če je v taki naključni skupini vedno navzoče negodovanje posameznikov in misel »kaj pa ta spet teži«, imam pri naših ekskurzijah vedno vtis, da smo bolj ali manj ujeli mediano naših pričakovanj. Ta bi seveda zgrešila svoj cilj brez skupine članov društva, ki si prizadevajo dogodkom dati pomen in zadovoljiti slehernega udeleženca. Priprava ekskurzije ni enostavna naloga. Celo izbira destinacije je po dolgih letih delovanja društva težavna stvar, saj počasi zmanjkuje krajev, kjer ne bi že bili, sploh še, ker imamo pri ekskurzijah vedno v mislih, da naj bi obiskali kraje, povezane z reformacijo in protireformacijo. Naši prizadevni člani vsako leto izbirajo destinacije in sodelujejo pri vsebinski in organizacijski zasnovi ekskurzij. Brez njih bi bil ta del društvene dejavnosti močno okrnjen. Tudi kadar organizacijski del zaupamo agenciji, ne gre brez koordinacije, niti ne brez naših idej, bogatega znanja naših članov, predavanj med vožnjo, gradiv in ne nazadnje drobnih medsebojnih pozornosti vedno razpoloženih sopotnikov.

Zdaj pa se le posvetimo ekskurziji. Prvič po dolgih letih smo vodenje zaupali drugi agenciji. Odlični jezik vodiča Damjana Sove iz agencije Ars longa je že po prvih kilometrih vožnje obetal podajanje suhoparnih zgodovinskih dejstev na nesuhoparen način in v lepi slovenščini. Tako dolgo že nisem v pripovedovanju kakšnega govorca slišala predpreteklika, da sem prav z užitkom spremljala vsak naslednji stavek.

Ko smo z dremežem nekoliko nadomestili prekratko noč, smo – kakor že skoraj običajno – prisluhnili razlagi prof. dr. Marka Kerševana o protestantskih vidikih naše tokratne poti v Augsburg in Regensburg. Augsburg je zgodovinsko in simbolno povezan s tremi odločilnimi dogajanji protestantske reformacije: z augsburško veroizpovedjo iz leta 1530, augsburškim verskim mirom iz leta 1555 in tridesetletno vojno 1618–1648. Konec dolge vojne in sklenitev miru (samo) v Augsburgu od leta 1950 praznujejo 8. avgusta kot državni praznik. Augsburška veroizpoved, ki jo je napisal Luthrov najtesnejši sodelavec Philipp Melanchthon, je najpomembnejši veroizpovedni spis luteranske/evangeličanske smeri reformacije. Po vojaških spopadih je bil 25. septembra 1555 sklenjen augsburgški verski mir, ki je uvedel (omejeno) enakopravnost evangeličanske/augsburške veroizpovedi s katoliško v cesarstvu (kamor je takrat sodilo tudi slovensko ozemlje). Enakopravnost pa ni veljala za kalvinsko/švicarsko veroizpoved (zanjo je bil tak položaj dosežen šele z vestfalskim mirom in koncem

tridesetletne vojne leta 1648). Cesar Karel V. je bil nad izidom pogajanj tako razočaran, da se je odpovedal prestolu in se umaknil v samostan v Španijo. Ta listina je za nekaj časa prinesla veliko miru, a tudi prisilnega izseljevanja, saj je veljalo načelo čigar dežela – tega vera, ali drugače, kakršne vere je vladar, takšna vera je zapovedana ljudstvu.

Če potegnemo časovno vzporednico, ugotovimo, da je v tem obdobju naš Primož Trubar moral zapustiti Kranjsko in je leta 1548 prišel v Nürnberg. Svoji prvi protestantski knjigi (katekizem, abecednik, 1550) je pod psevdonimom objavil še pred sklenitvijo augsburškega miru leta 1555. Tik pred sklenitvijo miru, že v prvi polovici leta 1555, pa je začel prevajati *Novo zavezo* in še istega leta izdal evangelij po Mateju.

Pot pod noge je bilo treba ubrati, ko smo prispeli do našega prvega načrtovanega mesta, do Augsburga. Začetki mesta segajo v leta pred našim štetjem; Augsburg velja za tretje najstarejše mesto v Nemčiji. Mesto je imelo strateško pozicijo, saj so tu mimo tekle pomembne trgovske poti. Razcvet je doživelo v času renesanse, ko trgovanje in posojanje denarja ni bilo več grešno. V tem času se je uveljavil bankir in trgovec Jakob Fugger, ki je posojal denar čim višjim na lestvici, tudi cesarju, in si s tem ustvaril enormno premoženje. Pri tem pa ni pozabil na revne, odslužene delavce; zanje je zgradil kompleks, imenovan Fuggerei, ki smo si ga tudi ogledali. Fuggerei velja za najstarejšo še delujočo socialno ustanovo na svetu. Med vojno poškodovani kompleks je čisto prenovljen in posodobljen, še vedno pa najemniki plačujejo najemnino v višini 0,88€, določeno ob zgraditvi (1523). Zanimivo, vstopnina za ogled kompleksa nas je stala štirikrat več, a bilo je vredno ogleda. Današnja stanovanja so seveda posodobljena, z vsem komfortom, ki ga hoče imeti sodobni človek, a tudi za takratne standarde so stanovanja ponujala veliko udobja, o čemer smo se lahko prepričali ob ogledu razstavnega primera. Mirna, lepo urejena soseska dejansko omogoča počitek starostnikom. Sledil je bolj ali manj moker sprehod po živahnem mestnem središču – njegovi arhitekti niso podlegli ameriškim vplivom – mimo čudovitih manierističnih vodnjakov in arhitekturnih spomenikov iz časa rodbine Fugger do protestantske cerkvice sv. Ulrika, ki je del večjega kompleksa katoliške bazilike sv. Ulrika in sv. Afre. Ta dvojnost je rezultat že omenjenega augsburškega verskega miru iz leta 1555. Po odmoru za okrepčilo je sledila vožnja do Regensburga, nato večerja in počitek.

Po zajtrku nas je pot vodila na razgledno vzpetino nad Donavo, kjer stoji veličastni neoklasicistični tempelj Walhalla. Na pobudo bavarskega kralja Ludvika I. ga je postavil Leo von Klenze. Tempelj je kopija slovitega atenskega Parthenona in je v skladu z nacionalnim prebujanjem v 19. stoletju posvečen največjim osebnostim zgodovine nemškega prostora. Okrog 65 kipov in 130 oprsij pokriva zgodovino slavnih osebnosti obdobja 2000 let, začenši z Arminiusom iz 9. stoletja pred Kristusom. Sledijo znamenite osebnosti, med njimi cesarji, umetniki, znanstveniki in drugimi vidnimi osebnostmi. Leta 2003 je postavljen spomenik znanim in neznani borci proti nemškemu fašizmu. Število kipcev pa, ker je tudi slavnim in vplivnim zemeljski čas na tem planetu omejen, zavedanje o njihovem prispevku k zgodovini ter duhovnemu in gospodarskemu razvoju nemškega naroda pa veliko, iz leta v leto raste.

Vrnili smo se na deževne ulice nekoč svobodnega cesarskega mesta Regensburg, v dolgoletni zgodovini reformacije in protireformacije tudi za nas Slovence pomembnega mesta. Stoji v gornjem Podonavju ob izlivu reke Regen v Donavo in skozenj že od nekdaj vodijo poti na sever, jug, vzhod in zahod. Zato je tu vedno cvetela trgovina, mesto je bilo znano kot romarsko središče, dandanes pa ima pomembno vlogo industrija, predvsem avtomobilska, z uspešno tovarno BMW. Regensburg je eno najstarejših nemških mest, zelo slikovito, z nepravilno mrežo ozkih srednjeveških ulic, številnih cerkva, utrdb, znanim kamnitim mostom in je vpisano v seznam Unescove kulturne dediščine. Med letoma 1663 in 1806 je v njem bil sedež permanentnega državnega zbora Svetega rimskega cesarstva, kar ga je uvrščalo med najpomembnejša mesta cesarstva in je privabljalo številne obiskovalce. V 16. stoletju je znamenita regensburška družina Thurn und Taxis pridobila pomembno vlogo s poštnimi storitvami za vse cesarstvo in s potniškim prometom v poštnih kočijah. Nabrala si je velikansko premoženje; še dandanes sodi med najbogatejše rodbine v Nemčiji. Poštni rog, današnji simbol pošte, izvira iz grba družine; qqq tudi beseda »taxi« je povezana z njihovo dejavnostjo. Tiste čase so bili imenovani za cesarjeve zastopnike, saj je cesar potreboval nekoga, ki je lahko vzdrževal dvorno življenje in le bogata družina Thurn und Taxis je to zmogla, o čemer smo se lahko prepričali med ogledom njihove razkošne knežje palače.

Regensburg je za slovenski protestantizem pomenil donavsko pot v Nemčijo. Z mestom je povezan Sebastjan Krelj. Tukaj je leta 1566 izšla njegova *Otročja biblija* in naslednje leto *Postilla slovenska*. V Regensburg se je po sporih s knezom priselil iz Jene leta 1561 Matija Vlačić (Matthias Flacius Iliricus), ki velja za zastopnika trde, ortodoksne smeri luteranstva. Bil je tesni prijatelj Luthra. V Regensburgu je pripravil načrt za osnovanje južne protestantske univerze, skušal ustanoviti svojo tiskarno, začel pisati protestantske knjige, a se je že po petih letih spet moral seliti dalje. Krelj je študiral v Jeni pri Vlačiću in postal njegov pomočnik, nato pa se je skupaj z njim preselil v Regensburg. Tudi Regensburg je povezan z dogajanji v tridesetletni vojni. V kratkem prikazu te vojne je dr. Kerševan ob treh primerih spomnil

na pomembno vojaško in diplomatsko vlogo, kakršno so imeli protestantski verski izseljenci iz Koroške, Kranjske in Štajerske na švedski strani v tridesetletni vojni. Paul Khevenhüller z vrha koroškega plemstva je sam zbral in plačal regiment 1500 konjenikov, Andreas Pauli Nagerschigg iz Zilje je uspešno poveljeval finskim konjenikom v vojski švedskega kralja Gustava Adolfa. Oba in njuni potomci so postali del visokega švedskega plemstva. Eden iz ljubljanske družine Snoilskih/Znojilškov je po letu 1649 postal predstavnik Švedske pri državnem zboru v Regensburgu.

Sprehod čez znameniti kamniti most, mojstrovino srednjeveških arhitektov in gradbenikov iz 12. stoletja, smo nadaljevali po živahnih mestnih ulicah do stolnice, ki je eden od velikih nemških gotskih spomenikov. Notranjščino krasijo razkošni srednjeveški vitraji (vitraži) in bogato kiparsko okrasje. Vredna ogleda je bila tudi evangeličanska cerkev Neupfarrkirche, ki je v 16. stoletju zrasla na temeljih nekdanje sinagoge. Sledil je ogled samostana St. Emeram; njegovi začetki segajo celo v 7. stoletje in v njem je pokopan tudi cesar Arnulf Koroški, vladar v 9. stoletju. Njegova mati je bila alpskoslovanska plemkinja Lytobinda, kar smo si lahko že med vožnjo prebrali v izvlečku iz Valvasorjeve *Slave vojvodine Kranjske*. Gradivo nam je pripravila prizadevna družina Debenjak. Del samostana je danes rezidenca knezov Thurn und Taxis.

Premočene čevlje in premrle roke smo si v zasluženem odmoru greli v pivnicah z bavarskim pivom in bavarskimi jedmi ter opazovali pisano mestno življenje. Tudi nakupovanje spominkov ni izostalo in ko je prišel večer, je bil počitek več kot dobrodošel.

Tretji dan je bil namenjen ogledu slikovitega mesta Landshut, ki je bil okoli leta 1500 prestolnica Bavarske, kar dokazujejo številne renesančne zgradbe mestnega središča. Svobodna mesta so bila neke vrste davčna oaza. Landshut je bilo tipično trgovsko središče. Med 14. in 16. stoletjem je bilo mesto pomembnejše od Münchna. Dandanes je Landshut znan tudi po prireditvi Landshuter Hochzeit (landshutska poroka). Ogledali smo si poznogotsko cerkev sv. Martina, ki velja za eno najpomembnejših evropskih cerkva s konca srednjega veka. Ima najvišji zvonik na Bavarskem in velja celo za najvišji opečni zvonik na svetu ter je druga najvišja opečna zgradba na svetu. Cerkev ima zelo malo okrasja, saj po prepričanju cistercijanov okrasje odvrača od kontemplacije. Sprehod po mestnih ulicah je bil raj za fotografe in paša za oči. Ker nas je čakal še ogled gradu Trausnitz, smo po obilnem kosilu morali hitro vzeto slovo od teh prekrasnih pročelij.

Naše pestre oglede smo zaključili z obiskom renesančnega gradu Trausnitz, ki ga je leta 1204 dal zgraditi Ludvik I. Grad je bil rezidenca vladarjev Spodnje Bavarske med letoma 1255 in 1503, prav tako pa tudi vladarski dvor, ko so Wittelsbachi postali dedni vladarji vse Bavarske. Impresivno obzidje, visoki stolp in grajska kapela z dragocenimi oltarji in skulpturami izvirajo iz srednjeveških časov, medtem ko so arkade, grajsko dvorišče, freske *Commedia dell'arte* na znamenitem stopnišču norcev (Narrentreppe) in oprema prostorov iz časa renesanse. Ob izčrpni razlagi kustosa in ogledu dragocenosti je čas hitro minil in že je bilo treba zasesti svoj sedež v avtobusu, ki se je odpravil na pot proti domu, kamor smo zadovoljni, polni vtisov prispeli v večernih urah.

mag. Marija Kuhar

POPOTOVANJE OD LJUBLJANE DO RAŠICE

Še eno od popotovanj Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar. Tokrat po čudovito zeleni Dolenjski, po Velikolaški deželi, ki je dala poleg pisca prve slovenske knjige še druge ustvarjalne može, Frana Levstika, Josipa Stritarja, Jožeta Javorška, in še bi lahko naštevali.

Velike Lašče, ki so 8. junija praznovale občinski praznik, so bile naša prva postojanka. Pričakale so nas z bleščečim soncem, z bogatim dogajanjem na velikolaški tržnici, domačini ji pravijo »naš plac«, z gostoljubnimi stojnicami, ki jim domačini pravijo »štanti«, z vsemi mogočimi dobrotami, ki so jih pripravile trške in okoliške gospodinje. Bile so tudi češnje iz Goriških Brd, folklorna skupina je popestrila dogajanje s plesi, nastopili so učenci osnovne šole v Velikih Laščah, spoznali smo vinsko princeso iz Krškega, nastopili so pevski zbori, v bližnjem Levstikovem domu je bila na ogled Levstikova spominska soba in predmeti, ki so nekoč pripadali Josipu Stritarju. Pred desetletji je tržnica še brbotala od glasov kmetov, ki so »barantali« z živino, ki so jo pripeljali. Kmetje so veselo preklinjali in sploh je bilo živahno. Ogled spominskih sob jepopestrila gospa Andolškova, ki je del svojega teksta povedala v sočni dolenjski govorici. Pred stotimi leti so bile Velike Lašče povzdignjene v trg, v zvezi s tem so dobile vrsto uradov in institucij. V nekaterih poslopjih so bile tokrat tudi različne razstave ob krajevnem občinskem prazniku, npr. razstava ročnih del in podobne. Spoznali smo tudi prijetno Kukljevo kavarnico v Velikih Laščah, kjer smo poskusili njihove slaščičarske dobrote.

Naslednja postaja je bil Škocjan, kjer je bil mali Primož dva dni po rojstvu tudi krščen. V spomin na to povezanost Škocjana s Trubarjem so mu postavili prijazno spominsko obeležje z mizo in klopmi – kot nalašč za pomenek. V Škocjanu je zelo lepa baročna

cerkvica, ki nam jo je predstavil tamkajšnji zelo ljubeznivi župnik dr. Edo Škulj, raziskovalec protestantskih pesmaric in napevov. V gotski stranski kapeli je ponujen v branje reprint Biblije Jurija Dalmatina, ki so mu v času reformacije Turjaški podelili službo predikanta v Škocjanu.

Nato smo zapeljali v Gradež, kjer deluje še tradicionalna zadružna sušilnica sadja. Postopek sušenja teče le ob kurjavi z bukovino in hrastovino. Sledil je ogled zbirke starega kmečkega orodja. Na ogled je bila tudi stara hiša s črno kuhinjo, bogato obokana stara vinska klet (zdaj pa tu ne rastejo več trte). V Gradežu je nekaj časa pred smrtjo živel skladatelj Marij Kogoj. Ogledali smo si še grad Turjak, ki je bil dolgo časa v rokah plemiške družine Turjaških ali Auerspergov. Prvotni grad je stal pod sedanjim gradom na skalnem pomolu nad Želimeljsko dolino, zdaj pa so ostali od njega le temelji. To prvo utrdbo omenjajo že okrog leta 1000. Sedanji grad vsebuje stavbne dele iz časa romanike. Po rušilnem potresu leta 1511, ki je bil doslej najmočnejši na Slovenskem, pa so ga obnovili in predelali v mogočen renesančni grad z dvema visokima vogalnima stolpoma ob vhodu; mogočna okrogla bastija ima več kot štiri metre debele zidove in topovske strelne line. V njem je tudi kapela sv. Ahaca. Turjačani so imeli še druge manjše gradove, recimo Hmeljnik, Sotesko itn. Med drugo svetovno vojno je bil poškodovan, po njej pa obnovljen.

Turjačani so bili v 16. stoletju mogočni podporniki protestantizma. Dalmatin se je večkrat oglasil pri Turjačanih. Tukaj se je najbrž nekaj časa skrival tudi Trubar, ko se je umaknil pred škofom Tekstorjem, ki ga je nameraval zapreti. Danes je grad posvečen povsem drugim namenom. Zaradi odlične akustike prostora je kapela zelo primerna za koncerte. Ves grad je na voljo različnim kulturnim prireditvam. Na ogled so muzejske zbirke, dvorana je primerna za plese, slovesne poroke itd.

Rašica je spomeniško zaščitena vas. Tako imenovana Trubarjeva domačija – pravi Trubarjev rojstni mlin je drugje, malo višje ob vodi – in pripadajoče stavbe, mlin, žaga, so bili obnovljeni ob 400. obletnici smrti Primoža Trubarja. Voda, ki obdaja domačijo, je posebno doživetje. Trubarjev oče je bil mlinar in mežnar. Zato je veljala družina za premožnejšo. Primož Trubar je bil zelo nadarjen otrok in so ga dali v nadaljnje šolanje na pobudo škocjanskega duhovnika in turjaškega grofa. Občina je leta 1983 odkupila objekte. Mlin in žaga omogočata vpogled v nekdanjo vaško obrtno dejavnost, spominska soba je posvečena spominu na Trubarjevo književno ustvarjalnost in njegov duhovni svet, nekdanji skedenj je preurejen v galerijo za umetnostne razstave. Na dvorišču smo doživeli svečanost ob Trubarjevem dnevu in slovesno predstavitev Trubarjeve vrtnice, ki jo je vzgojil in podaril akademik dr. Matjaž Kmecl, v skednju pa odprtje slikarske razstave in pogostitev z domačimi dobrotami.

V vse dogajanje tega dne je vloženega veliko truda tamkajšnjih zanesenjakov, ki so prispevali ure in ure prostega časa, da je ta del Dolenjske tako znan in so domačini nanj tako ponosni. Dosežki njihovega dela so na ogled vsem tistim vedoželjnim obiskovalcem, ki cenijo znanje in se radi še česa naučijo.

Petja Fajdiga Sever

NA SKRAJNEM ZAHODU SLOVENSTVA

Septembra je spet prišel na vrsto tradicionalni jesenski društveni izlet. Naš cilj je bila Benečija, zlasti dolina Rezije in langobardsko mesto Čedad. Izvedbo izleta smo tokrat prepustili preizkušeni agenciji Ars longa, ki nas ni razočarala. Pripravila nam je odličen avtobus, zagnanega in podkovanega vodiča Donovana ter vse, kar sodi k takšnemu izletu.

Vožnja v lepem septembrskem jutru je bila tekoča in udobna. Izkoristili smo avtocestno povezavo skozi karavanški predor na Koroško in čez Trbiž v Italijo. Gostobesedni vodič Donovan nam je tako podrobno predstavil Rezijo in njene posebnosti, da je celo zmanjkalo časa za kakšne obpotne zanimivosti. Po postanku za jutranjo kavo pred Tolmezzom smo zapustili avtocesto in kmalu zapeljali v dolino Rezije.

Prvi postanek v ozki dolini pod Kaninom, v kateri je voznik avtobusa moral pokazati vso svojo spretnost (in jo tudi je!), smo dočakali v Solbici. V strmo pobočje v predgorju Kanina stisnjena vas jo je med potresom leta 1976 kar dobro odnesla, zato je sicer vsa preurejena še ohranila nekaj značilne rezijanske arhitekture. Močneje prizadeta naselja (Ravanca, Bila) so bila deležna temeljitejše obnove in od prvotne podobe vasi ni ostalo skoraj nič. Na prostih kmetijskih površinah so zrasla nova poslopja, žal brez gospodarskih dodatkov, in izgubljenih je bilo že tako malo delovnih mest. Glavna posledica teh sprememb je bila začasna pa tudi stalna selitev v večje centre na furlanski ravnini, od koder se je malokdo vrnil domov. Število prebivalcev v rezijanski občini (komuni) stalno upada. Od popisa leta 1911, ko je v njej živelo skoraj 5000 prebivalcev, so jih leta 2001 našteli le še 1285.

V muzeju brusačev v Solbici nas je pričakal domači kulturni in turistični delavec Sandro Quaglia. Pripravil nam je dobro uro dolgo razlago o legi in zgodovini Rezije, o njenih ljudeh, ljudskem izročilu in še posebej o rezijanščini, narečju slovenskega jezika, ki je še kako živo v tej skoraj pozabljeni dolini. Njegova zanimiva in občutena pripoved je bilo pravo pričevanje o dolgotrajnem boju za obstoj slovenskega življa in jezika

v tem odrezanem koščku slovenskega narodnostnega ozemlja v agresivnem italijanskem okolju. Kako sistematično italijanščina izpodriva slovenščino je gospod Quaglio nazorno prikazal na spreminjanju svojega priimka, ki se je v okoli 500 letih v sedanjega spremenil iz nekdanjega Hvala. Prekmurska polovica izletnikov je ob njegovi predstavitvi posebnosti rezijanščine ugotavljala številne podobnosti s prekmurščino. Ob tem, da sta obe pokrajini stisnjeni na rob slovenskega narodnostnega prostora, od katerega je Rezija odrezana z visokimi hribi, Prekmurje pa z Muro, obe pa pod močnim pritiskom nasilnih sosedov, to pravzaprav ni nič čudnega. Pri obeh so se ohranili številni arhaizmi, ki so v osrednjih slovenskih narečjih že davno izginili.

Kulturno društvo »Rozajanski dum« iz Rezije je nastalo leta 1983 na pobudo krajevnih kulturnih delavcev z namenom, da bi spodbudili in ovrednotili lokalno kulturo. Kulturna dejavnost daje poseben poudarek jeziku oziroma krajevnemu narečju in zato društvo sodeluje s priznanimi jezikoslovci in univerzami. Od vsega začetka je društvo prirejalo raznovrstne pobude: tečaje rezijanske kulture v šolah, tečaje rezijanskega pravopisa in slovnice za odrasle, izdalo razne publikacije (knjige, koledarje, glasilo »Naš Glas / La nostra voce«), organiziralo razstave in kulturne dogodke v dolini ter drugih krajih, vzpostavilo sodelovanje s slovensko manjšino v deželi Furlaniji Julijski krajini in z drugimi jezikovnimi manjšinami. Konec 20. stoletja so Rezijani dočakali tudi prvi pravopis svojega jezika, ki ga je pripravil nizozemski(!) jezikoslovec Han Steenwijk, ki poučuje slovenski jezik na univerzi v Padovi.

Skozi muzej brusačev pa nas je popeljal eden zadnjih poznavalcev te zanimive obrti Roberto Quaglia. Že v 18. stoletju se je po rezijskih vasicah razširila posebna obrt – brusaštvo. Domači fantje so v tem našli lepo možnost za zaslužek. Obrti se je bilo lahko priučiti, primeren brus je bilo lahko narediti, problem pa je kmalu postalo preveliko število brusačev za majhne rezijanske vasi. Tako so se morali odpraviti v večja mesta v Benečiji, Lombardiji, na jug Italije, po Avstro-Ogrski in po celi Evropi. Postali so potujoči brusači s posebnimi prevoznimi brusi. Za njihovo prevažanje so najprej uporabljali majhne vozičke, potem so jih montirali na dvokolesa, dandanes pa potujejo z brusi na motorjih ali celo na avtomobilskih prikolicah. Najbolj praktično je bilo močnejše moško kolo, ki je imelo zadaj na prtljažniku nameščen kovček s prtljago, spredaj pa vrteči se brus. V Solbici je ta obrt še sedaj živa, muzej pa ohranja izročilo brusačev in spomin na čase, ko so potovali po celi Evropi. Sredi vasi pa so jim postavili lep spomenik.

Bližal se je čas kosila, zato smo nadaljevali pot po spodnjem koncu doline. Zapeljali smo se skozi Ravanco, največjo rezijansko vas. Potres leta 1976, ki je po izseljevanju v petdesetih in šestdesetih letih zadal še zadnji udarec stari krajinski podobi doline (izginile so stare hiše), je spremenil podobo kraja. Danes so sicer v Ravenci vse hiše lepo obnovljene, a v duhu novega časa. Sredi vasi stoji »Rozajanska« kulturna hiša, center rezijskega kulturnega delovanja, ki ga je Reziji podarila že bivša Jugoslavija.

V prijetni domači gostilni, ki se trudi ohraniti svoj nekdanji ambient, so nam nato postregli z okusnim kosilom. Prostor je bil med drugimi domačimi predmeti okrašen tudi z venci česna, ki mu pravijo »rosajanski strok« in je še skoraj edini poljski pridelek v dolini, cenjen tudi v širši okolici. Še kratka vožnja po slikoviti dolini do avtoceste in poslovili smo se od skritega slovenskega etnografskega bisera na oni strani zahodne meje. Gospod Quaglia je med svojo razlago poudaril pomen obiskov iz matične domovine (ki jih je vedno več!), saj se z njimi krepi zavest o pripadnosti slovenstvu, ki ga nekateri nestrpneži zanikajo.

Kratka vožnja po avtocesti mimo Vidma, še malo po furlanskem podeželju, in že smo bili v Čedadu, središču podmatajurske Benečije in Slovencev, ki v njej živijo. Mesto ob Nadiži ima dobrih 10 000 prebivalcev, od tega okoli 3000 Slovencev. V center smo vstopili čez znameniti Hudičev most nad Nadižo. Začetki mesta segajo v keltsko obdobje, okrog 56 pr. n. št. pa je bila tu rimska naselbina Forum Julii. Po langobardski osvojitvi dela Italije leta 568 je bilo tu središče furlanskega vojvodstva. V 7. in 8. stoletju so se vrstili vdori Obrov in Slovanov, med letoma 705–720 pa se ob langobardskem obrambnem pasu ustali romansko-slovenska jezikovna meja. Do 12. stoletja so se gospodarji menjavali, kasneje je Čedad pripadal karantanskim vojvodom in še pozneje oglejskim patriarhom. Sedaj je gospodarsko, upravno in cerkveno središče Furlanije.

Še najbolj pa so Čedad zaznamovali Langobardi. Nikjer drugje se niso tako dobro ohranili zgodovinski, umetnostni in kulturni spomeniki langobardske civilizacije. Langobardsko svetišče, oziroma molilnica svete Marije, je edinstveni zgodovinski umetnostni objekt, ki ga še danes preučujejo. Za časa Langobardov je bila dvorana okrašena z marmorjem, mozaiki na zlati podlagi in z nizom svetnic, upodobljenih na treh stranicah. Znamenite in čudovite štukature jemljejo sapo obiskovalcem že skoraj trinajst stoletij.

V prijetnem zgodnjejesenskem popoldnevu smo na kratko posedeli pred čedajskimi kavarnami ob kavi ali sladoledu in tako prijetno zaključili drugi del izleta. Čakala nas je samo še vožnja skozi Gorico na našo stran. Avtocesta je bila prazna, športni navdušenci smo se že veselili, da bomo doma ravno še ujeli tekmo naših košarkarjev s Hrvaško, ko se je pri Ivanjem selu promet najprej zgostil in nato popolnoma zaustavil za slabo uro. Tako smo ujeli le še konec tekme, a posebne škode ni bilo, saj smo jo tako ali tako izgubili ...

Kazimir Rapoša

PAHLJAČA DEJAVNOSTI

Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar spodbuja in uresničuje široko pahljačo dejavnosti. Pri marsikateri prireditvi sodelujejo njegovi člani kot soorganizatorji ali zastopniki. Pomemben del dejavnosti za bogatenje zavesti o pomenu dejanj protestantov je zasidran na Trubarjevi domačiji.

STATUS TRUBARJEVE DOMAČIJE

S Trubarjevo domačijo na Rašici od leta 2007 dalje gospodari Javni zavod Trubarjevi kraji, ki ga je (tudi) za ta namen ustanovila Občina Velike Lašče. Kljub različnim ukinitvenim težnjam in pritiskom »iz ozadja« na ustanovitelja je zavodu sicer uspelo ohraniti svoj obstoj, ni pa za zdaj še nikakršnega oprijemljivega napredka glede sistemske umestitve zavoda in domačije v slovenski kulturni prostor.

Trubarjeva domačija namreč še vedno nima statusa spomenika državnega pomena, ampak ima zgolj status spomenika lokalnega pomena. Skupaj z Zavodom za varstvo kulturne dediščine te dni (tj. novembra 2013) intenzivno pripravljamo ustrezno strokovno dokumentacijo za pridobitev statusa spomenika državnega pomena, ki jo bodo s svojimi utemeljitvami podprli tudi poznavalci Trubarjevega dela (naprošeni so dr. Matjaž Kmecl, dr. Jonatan Vinkler, ddr. Igor Grdina, Dušan Voglar idr.). Dokončno odločitev seveda sprejme Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

Naša naslednja dejavnost poteka v smeri vpisa Trubarjeve domačije v razvid muzejev (pridobitev muzejskega statusa). Dokumentacija je bila že dvakrat poslana na kulturno ministrstvo, predstavnica ministrstva je 7. 11. 2012 celo obiskala Trubarjevo domačijo in nam jasno sporočila, da ne vidi pomembnejših zadržkov, ampak ustrezne odločitve ministrstvo še ni sprejelo. Res je služba za muzeje, ki deluje pod okriljem ministrstva, našemu prizadevanju izdala negativno mnenje (dr. Marjeta Mikuž), vendar so po našem poznavanju njena merila tako dosledno stroga, da bi enako mnenje izdala tudi večini muzejev, ki so že dolga leta vpisana v razvid. Ključni argument zavrnitve namreč je, da na Trubarjevi domačiji ni ustrezno urejenega skladišča za muzejske predmete ter ustrezno opremljenega prostora za ogled teh muzejskih predmetov. Naše skromno mnenje je, da na Trubarjevi domačiji tako ali tako ni klasičnih muzejskih eksponatov, ki bi potrebovali muzejsko skladišče, glede oglednega prostora pa je povsem primerna Trubarjeva čitalnica nad galerijo Skedenj. Ključen se nam torej zdi spominski pomen domačije na izjemno obdobje slovenske zgodovine, ne pa tehnična ureditev nečesa za tisto, česar sploh nimamo in ne bomo nikoli imeli (npr. kak original katekizma ali *Cerkovne ordninge*) na Rašici. Obstoječi eksponati so pa tako ali tako sestavni del muzejske razstavne opreme v spominski in večnamenski dvorani ter kot taki skladišča seveda sploh ne potrebujejo. Tudi v tem primeru pa ima ministrstvo izključno in končno pravico odločitve.

Financiranje Javnega zavoda Trubarjevi kraji delno zagotavlja Občina Velike Lašče (približno 20 % potrebnih sredstev), delno pa tudi Ministrstvo za kulturo. Vendar tu še ni uveljavljena trajna rešitev, ker je treba na ministrstvo vsako leto nasloviti prošnjo za sofinanciranje po 67. členu Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo. To vlogo na ministrstvu obravnavajo in jo predlagajo vladi v sprejem. Tako pridobimo še nadaljnjih 20 % potrebnih sredstev. Približno 60 % zavodovega proračuna torej sestavljajo sredstva, pridobljena na trgu z lastnim programom in lastno dejavnostjo.

Na letni ravni ima tako zavod na razpolago približno 100 000 EUR. In to za organizacijo vodenega obiska približno 8000 obiskovalcev Trubarjeve domačije, nekaj manj obiskovalcev gradu Turjak, pa še za vse osebne dohodke, vzdrževalne (grad, domačija) in materialne stroške. Zaposlena sta samo kustosinja in vodič, vso drugo dejavnost, vključno z direktorskimi dolžnostmi in odgovornostmi, pa moramo v zavodu opravljati honorarno ali celo brezplačno. To je več kot lepa in povedna slika o razumevanju in spoštovanju dediščine Trubarja in slovenske reformacije.

Zdaj na kulturnem ministrstvu poteka že tretji letošnji javni razpis za morebitni prevzem gradu Turjak v dolgoročno upravljanje (tudi grad upravlja naš zavod, vendar trajne pogodbe z ministrstvom ni). Na prva dva razpisa se ni javil nihče, na tretjega pa je po naših neuradnih informacijah le prišla ena prijava, ki jo bo obravnavala ustrezna strokovna ekipa. Stališče vodstva Občine in javnega zavoda je, da sta za dolgoročno ureditev nadaljnjega sodelovanja možni dve varianti upravljanja. Po prvi varianti bi Občina (tj. njen zavod) prevzela upravljanje gradu zgolj v nekurilni sezoni (od maja do novembra), preostali del leta pa bi bil grad preprosto zaprt, kakor je v navadi tudi po večini primerljivih evropskih gradov. Druga varianta je, da bi ministrstvo grad po zgledu Ptuja in še nekaterih drugih državnih nepremičnin podarilo v lastništvo občini.

S celotno problematiko statusne ureditve zavoda in Trubarjeve domačije smo seveda seznanili že vse dosedanje kulturne ministrice in ministre. Nazadnje dr. Uroša Grilca, ki je ob nedavnem dnevu reformacije

obiskal občino Velike Lašče in imel tudi slavnostni nagovor na proslavi na Trubarjevi domačiji. Uradno poročilo ministrstva o tem obisku je naslednje:

Minister za kulturo dr. Uroš Grilc je nagovoril udeležence slovesnosti ob dnevu reformacije na Trubarjevi domačiji na Rašici, pred slovesnostjo pa se je srečal tudi z županom Občine Velike Lašče Antonom Zakrajškom in predstavniki občine ter Javnega zavoda Trubarjevi kraji. Minister in župan sta se dogovorila, da občina nadaljuje usklajevanje z Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije pri pripravi predloga za razglasitev območja, ki je povezano s Trubarjevim življenjem, za kulturni spomenik državnega pomena. Financiranje Trubarjeve domačije se nadaljuje po 67. členu Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, se pravi, da je program Trubarjeve domačije pripoznan kot tisti, ki presega občinski pomen. Glede možnosti vpisa v razvid muzejev pa bo ministrstvo najkasneje v roku enega meseca preučilo vlogo Javnega zavoda Trubarjevi kraji in sporočilo stališče. Dogovorila sta se tudi, da bodo do konca leta pripravljene usmeritve o celovitem programskem delovanju gradu Turjak, ki bodo oblikovane v sodelovanju ministrstva, lokalne skupnosti in Javnega zavoda Trubarjevi kraji.

Zanimivo je, da so se še vsi kulturni ministri strinjali z našimi izhodišči. Prav vsi, ne glede na politično pripadnost, so tudi podprli izredno financiranje zavoda po 67. členu Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo. Prav tako vse dosedanje vlade. Zapleta pa se pri podelitvah muzejskega statusa in statusa spomenika državnega pomena, kar dosledno zavirajo nekateri visoki državni uradniki.

Ena izmed teh je že omenjena dr. Marjeta Mikuž, ki vodi Službo za premično dediščino in muzeje. Kljub temu, da je po rodu iz naših krajev (blizu Ortneka), vztrajno zavrača naše argumente glede ustreznosti Trubarjeve domačije za vpis v register muzejev. Zakonodaja je res pisana na kožo velikim muzejem tipa Narodni muzej, Narodna galerija ... Vendar se da po našem mnenju z dovolj širokim razumevanjem pravil igre zadostiti zakonskim določilom tudi v primeru Trubarjeve domačije. Če se le uporabi pozitivni pristop in poskusi ugotoviti, kako bi določeni zahtevi lahko bilo ugodeno, ne pa obratno. Že omenjeno prerekanje o potrebnosti in stopnji opremljenosti muzejskega skladišča je dovolj zgovoren primer o nujno potrebnem »širokem razumevanju« zakonskih določil. O tem se je jasno strinjal tudi minister na oktobrskem obisku pri nas.

Obstaja seveda še diskrecijska pravica ministra dr. Grilca, da se na podlagi argumentov odloči tudi sam. To smo sicer predlagali že njegovim predhodnikom, vendar se nihče ni odločil za tako potezo.

Naslednji, ki ima do statusne ureditve Trubarjeve domačije skrajno negativni pristop, je visoki državni uradnik na kulturnem ministrstvu mag. Gojko Zupan. Med številnimi svojimi funkcijami je tudi član delovne skupine za memorialno dediščino pri Zavodu za varstvo kulturne dediščine, kamor smo naslovili prošnjo za pripravo strokovne dokumentacije, da bi Trubarjeva domačija pridobila status spomenika državnega pomena. Delovna skupina se je že sestala in domačijo že na začetku opredelila kot neprimerno za nadaljnjo obravnavo. Iz zapisnika sicer tega ni videti, vendar je po nam dosegljivih informacijah ravno g. Zupan najbolj nasprotoval naši ideji.

Del zapisnika, ki se nanaša na omenjeno problematiko:

Prisotni: Gojko Zupan (MK), Magda Miklavčič Pintarič (INDOK MK), Mateja Bavdaž (MK), Nataša Podkrižnik (OE Celje), Renata Pamić (OE Kranj), Dean Damjanovič (OE Maribor) Ernesta Drole (OE Nova Gorica), Saša Renčelj (OE Ljubljana) in Judita Podgornik Zaletelj (OE Novo mesto).

Ad 2: Valorizacija spominskih lokacij povezanih s Primožem Trubarjem:

Ugotavljamo, da je dediščina povezana z življenjem in delom Primoža Trubarja premalo poznana in ne dovolj ovrednotena. Na podlagi zgodovinskih raziskav je bilo ugotovljeno, da je Trubarjeva rojstna hiša druga in ne Temkov mlin, kot je veljalo dolga leta. Tudi novo ugotovljena rojstna hiša je mlin, ki pa je močno predelan in originalnega objekta pravzaprav ni več.

Še najbolj ohranjena je stavba na Ribjem trgu 2 v Ljubljani, kjer je Trubar živel in delal. V Ljubljani stoji tudi Trubarjev spomenik, ki ga je Berneker izdelal 1910. Ker vpisov v Register kulturne dediščine (RKD), povezanih s Trubarjem ni veliko, vsi pregledamo na svojem območju, kaj je povezano s Trubarjem in pripravimo predlog za vpis.

Glede na trenutno poznavanje gradiva se vse enote, ki so povezane s Trubarjem, vpišejo v RKD. Za spomenik državnega pomena pa je po trenutnem poznavanju možno preveriti predloge za Bernekerjev spomenik v Ljubljani in Stavbo na Ribjem trgu 2 v Ljubljani.

Dejstvo je, da Trubarjeve domačije nikoli nismo razglašali za uradno rojstno Trubarjevo hišo. Po našem mnenju natančna lokacija rojstne hiše niti ni tako pomembna. Koncept Trubarjeve domačije je namreč že v izhodišču zasnovan predvsem na tem, da v ustrezno urejenem spominskem kompleksu ohranjamo spomin na tega velikega Slovenca. Le kaj originalnega pa bi lahko ostalo po petsto letih viharnega obdobja z ropanji in požari vred? Trmasto vztrajanje na originalnosti kot temeljnem pogoju za državni spomeniški status je v tem primeru resnično nesmiselno in nelogično. Dosedanje presojanje očitno noče priznati dejstva, da je bil skupek stavb, poimenovan z etnološkim, sociološkim in gospodarskozgodovinskim izrazom »domačija«, odkupljen in s podporo širokega ljudskega kulturnega gibanja (Trubarjev dinar) strokovno in arhitekturno

kvalitetno obnovljen ter funkcionalno urejen z namenom, da postane vseslovensko središče za poglabljanje zavesti o kulturnem pomenu Trubarja in sploh protestantov in hkrati za spodbujanje sodobnega kulturnega delovanja in umetniškega ustvarjanja kot živega dialoga z dediščino. Vsebina in pomen domačije sta prav takšna, kakršna bi imela – in bi ji verjetno zlahka bila spomeniško strokovno priznana – recimo popolnoma nova zgradba, zasnovana kot spominska arhitektura, kot »spominski dom« ali pantheon ali walhalla ali kenotafni mavzolej. Presojanje se obnaša, kakor da bi pri takšni zvrsti spomenikov ne bila predvsem pomembna nacionalni kulturni memorialni namen in dosežena živost nacionalne zgodovinske zavesti ob njem oziroma v njem. Obnaša se, kakor da mu je ideološko, po zgledih iz preteklosti, odveč tako trden temelj za živost spomina na Trubarja.

Ali z besedami akademika prof. dr. Matjaža Kmecla: »V bistvu ne morejo razumeti, da gre za spomeniško zaščito lokacije in ne stavbe. Tudi Rimskokatoliška cerkev je dolgo časa Trubarja zavračala iz popolnoma neslovstvenih razlogov in dolgo ni zmogla razumeti, da Trubar za nas ni tako zelo pomemben iz cerkveno dogmatskih razlogov, temveč kot začetnik naše sodobne (kulturne etc.) zgodovine ali pa kot začetnik našega (tiskanega) slovstva, utemeljitelj našega skupnega jezika (*koine*). Ne gre jim v glavo, da pa je na Raščici in ob hiši, ki vsaj malo navdihuje domišljijo za preskok nekaj stoletij nazaj, naš kulturni spomin najbliže Trubarjevemu izročilu. Tako se je v skupni slovenski zavesti zadnjih nekaj desetletij dodobra utrdilo: Trubarjevina je postala nekakšen romarski cilj premnogih šol in skupin, pa tudi kar družin na nedeljskem izletu. Reč je postala tako močna, da jo bo težko ali kar nemogoče izbrisati. Gre pač v ‚resor' nestvarne kulturne dediščine. In čisto na koncu: premalo je znano, da smo tu leta 1986 neformalno razglasili *Zdravljico* za našo državno himno.«

Presojevalci tudi pozabljajo, da je bila na predlog slovenske nacionalne komisije za Unesco Trubarjeva 500. obletnica rojstva uvrščena na svetovni Unescov seznam obletnic za leto 2008. Unesco uvršča na svoj seznam samo osebnosti in dogodke, ki imajo širši mednarodni pomen in so zaslužni za uveljavljanje vrednot in idealov Unesca. Pojmovanje Trubarja kot evropsko in svetovno pomembne osebnosti temelji na trojem. Prvič, na njegovem nenadnem preoblikovanju dotedanje ustne in občasne pisne rabe ljudskega jezika v območju kulture v enega od evropskih knjižnih jezikov, kar je poleg drugega omogočilo postopno povezovanje delov ljudstva v samobitno evropsko narodnostno entiteto. Drugič, na njegovi vpetosti v sočasne evropske duhovne silnice in tokove, kar je utiralo pot preseganju meja etničnega ozemlja in sodelovanju v novem evropskem duhovnem gibanju in v ustvarjanju nove evropske duhovnosti. Tretjič, na njegovi predanosti delu za duhovno in etično ozaveščanje ljudstva, za vzpostavljanje človekovega neposrednega odnosa do Božje besede in za uveljavitev človekove samostojne odgovornosti za svoje delovanje.

Ob vsem tem je vsaj problematično to, da pri obravnavanju predloga, ki naj bi šel z Zavoda za varstvo kulturne dediščine na ministrstvo v sprejem, sodelujejo kar trije uradniki ministrstva. Razpravljajo in odločajo najprej pri zunanjem organu, potem pa še v matični hiši? Še posebej pa je zanimivo, da so se ti isti sestankovalci mirno strinjali, da se pa Plečnikov spomenik v Črni lahko razglasi za spomenik državnega pomena na osnovi naslednjih ugotovitev (zapisnik):

Po predstavitvi ugotavljamo:

- *spomenik ima poseben prostorski pomen s svojo umestitvijo;*
- *gre za kombinacijo spomenika in vodnjaka;*
- *posvečen je tako bojem za severno mejo kot padlim v NOB (edini te vrste pri nas);*
- *gre za kombinacijo različnih Plečnikovih osnov;*
- *kot tak vsekakor presega lokalni pomen.*

Upravičeno se seveda lahko vprašamo, kateri izmed naštetih argumentov za Plečnikov spomenik morda ne bi mogel v prenesenem pomenu veljati tudi za Trubarjevo domačijo?

Očitno je, da smo v primeru Trubarjeve domačije bolj kot ne prepuščeni na milost in nemilost visokim državnim uradnikom in njihovim lobijem. Uradniki namreč ostajajo, ministri se menjajo. Morda pa bomo pri statusni ureditvi Trubarjeve domačije le imeli srečo in si bo tokratni minister dr. Grilc dovolil uveljaviti svojo voljo na osnovi naših in svojih argumentov, se pravi na osnovi nedvomne osrednje kulturne pomembnosti domačije za dostojno ohranjanje zavesti o pomembnem delu narodne in državne zgodovine. Žal soglasja vseh pristojnih inštitucij očitno še dolgo dolgo ne bo.

Matjaž Gruden,
predsednik Sveta Javnega zavoda Trubarjevi kraji

JAVNI ZAVOD TRUBARJEVI KRAJI V LETU 2013

V Javnem zavodu Trubarjevi kraji (JZTK) – njegova ustanoviteljica je Občina Velike Lašče, sedež pa ima na Trubarjevi domačiji – sta redno zaposlena kustodinja Barbara Pečnik in vodnik-pedagog Andrej Perhaj. Direktor opravlja svojo funkcijo neprofesionalno. Javni zavod zagotavlja s svojimi zaposlenimi kompletno organizacijo poslovanja ter vodenje na Trubarjevi

domačiji, gradu Turjak in v Stritarjevi in Levstikovi spominski sobi v Levstikovem domu v Velikih Laščah za veliko večino obiskovalcev. Za celovito ponudbo vodenja in dodatnih dejavnosti ima zavod dogovore tudi z zunanjimi izvajalci.

Temeljno poslanstvo zavoda se navezuje na Trubarjevo geslo »Stati inu obstati«. V njem z izobraževalnimi programi utrjujemo vedenje o pomenu Primoža Trubarja, reformacije in burnih dogodkov v 16. stoletju za Slovence. V program vključujemo tudi spoznanja o mlinarstvu, žagarstvu in naravnem okolju.

Na Trubarjevi domačiji se srečajo različne naravne danosti in široka paleta mnogih področij človekove ustvarjalnosti. Obiskovalci Trubarjeve domačije naj dobijo del odgovora na večno vprašanje, kako je slovenski človek ostal, obstal in napredoval. Zavod s podizvajalci skrbi za pripravo in izvedbo izobraževalnih programov tudi na gradu Turjak in v spominski sobi Levstika in Stritarja v Velikih Laščah ter za ostale spomenike in kulturno dediščino na območju občine Velike Lašče.

UPRAVLJANJE KULTURNIH OBJEKTOV

Med nalogami v osnovni dejavnosti JZTK je skrb za celovito upravljanje vseh objektov na Trubarjevi domačiji ter gradu Turjak. Upravljanje vključuje organizacijo vseh vzdrževalnih in investicijskih del ter sprotno poravnavo vseh materialnih in upravljavskih stroškov (elektrika, voda, kurjava, čiščenje ...).

VAROVANJE KULTURNE DEDIŠČINE

Glavna naloga javnega zavoda je varovanje in ohranjanje kulturne dediščine, ki obsega tako fizično varstvo kot varstvo vsebine oziroma notranjih pomenov predmetov in stavb.

Javni zavod opravlja javno muzejsko službo na območju občine Velike Lašče kot podaljšana roka Mestnega muzeja Ljubljana (Služba za premično dediščino zunaj muzeja).

Trubarjeva domačija

Trubarjeva domačija na Rašici je trenutno v postopku za vpis v razvid muzejev pri Ministrstvu za kulturo RS. Sodeluje pa že v pedagoški sekciji Skupnosti muzejev Slovenije, v Slovenskem muzejskem društvu in se vključuje v skupne akcije muzejev in galerij. Marca 2012 se je Trubarjeva domačija prvič predstavila na Kulturnem bazarju v Cankarjevem domu v Ljubljani, in sicer v dveh tematskih sklopih: *Vode povezujejo* (predstavljala Staša Tome) in *Občutimo kulturo:* Senzorno ovirani, muzeji in umetnost – ovire, možnosti in priložnosti. Vsi njeni izobraževalni programi so bili vključeni v letni Katalog ponudbe kulturno-umetnostne vzgoje. Javni zavod je sodeloval na skupnih promocijskih dnevih odprtih vrat: Dan muzejev 18. maja, poletna muzejska noč 15. junija in na Ta veseli dan kulture 3. decembra.

Poleg varovanja objektov, ki sestavljajo domačijo, zavod skrbi za naslednje zbirke:

Žagarska zbirka

V Temkovi žagi je zbirka miniaturnih maket, ki prikazujejo razvoj žag venecijank. Opremljena je tudi t. i. pečnica, tj. sobica za žagarja. V njej je kot stalna razstavna postavitev prikazano tudi ročno žagarsko orodje, ki ga je žagar uporabljal pri svojem delu.

Umetnosta zbirka

Zbirka nastaja od leta 1986. Vsebuje likovna dela, ki so nastajala na vsakoletnih srečanjih likovnih umetnikov *Trubarjevi kraji*, in druga podarjena dela priznanih umetnikov ipd.

Arhiv Trubarjeve domačije

Dostopen je v Trubarjevi čitalnici. Gradivo sistematično zbiramo in urejamo od leta 2006. Vsebuje enote od 50. let 19. stoletja dalje (fotografije, članki, obnovitveni načrti, občinski zapisniki ...).

Druge zbirke

Zavod skrbi tudi za druge javne zbirke na območju občine Velike Lašče: zbirka v spominski sobi Levstika in Stritarja, manjše zbirke na gradu Turjak (lovska zbirka). Dokumentacija zasebnih zbirk pa zajema zbirke malega kmečkega orodja v Stritarjevi kašči na Podsmreki, šolsko zgodovinsko zbirko v opuščeni podružnični šoli OŠ Primoža Trubarja Velike Lašče na Karlovici, manjše etnološke zbirke v zasebni lasti itn.

IZOBRAŽEVANJE, PEDAGOŠKI IN ANDRAGOŠKI PROGRAM, KOMUNIKACIJA

Kot svojo osnovno dejavnost Javni zavod opravlja tudi eno izmed najpomembnejših nalog muzejev: pomembno prispeva k vrednotenju, razumevanju in uveljavljanju kulturne dediščine. Zato je poglavitnega pomena stik z obiskovalci, posredovanje znanja in vedenj. Vse zbirke so javno dostopne.

Stalni postavitvi na Trubarjevini

Temeljni izobraževalni stalni postavitvi sta okvir za sistematično izobraževanje obiskovalcev in predvsem šolskih skupin, ki ga opravlja vodnik-pedagog.

Trubarjeva spominska soba

S kakovostno strokovno rešitvijo je v spominski sobi ohranjena arhitekturna dediščina povezana z novejšimi dodatki (vitraji, napisi, vitrina). Tak ambient omogoča učinkovito seznanjanje s pomenom Trubarja.

Vsem Slovencem

Razstava *Vsem Slovencem* v galeriji Skedenj je nastala v Trubarjevem letu 2008 in ima funkcijo stalne informativne razstave o njegovem delovanju na Slovenskem in v tujini.

Občasne razstave na Trubarjevini

Občasne razstave v nekdanjem gospodarskem poslopju dopolnjujejo osnovno dejavnost zavoda. V Trubarjevi čitalnici so zgodovinske razstave, v galeriji Skedenj pa likovne in fotografske.

100 let trških pravic

Velikim Laščam so bile 14. maja 1913 podeljene trške pravice. Ob 100. obletnici dogodka smo v javnem zavodu pripravili dve razstavi:

Velike Lašče – Villa Lasis je trg postala: Panojska razstava zgodovinarke Barbare Pečnik predstavlja pomembnejše mejnike v zgodovinskem razvoju Velikih Lašč od prve omembe Velikih Lašč do podelitve trških pravic in do nastanka današnje Občine Velike Lašče. Poudarek je na obdobju, ko so Lašče bile trg. Stalna postavitev v hodniku občinske stavbe je bila odprta 14. maja 2013, ravno na dan podelitve.

Brez Laščanov ni Lašč: Razstavo v Trubarjevi čitalnici na Trubarjevini sta zasnovala in pripravila Barbara Pečnik in Andrej Perhaj. Zamišljena je kot osrednji prispevek Javnega zavoda Trubarjevi kraji k počastitvi 100. obletnici podelitve trških pravic Velikim Laščam. Izhodišče za pripravo izhaja iz osnovne naloge Trubarjeve čitalnice: zbiranje in ohranjanje domoznanskega gradiva za širše področje Lašč. Razstavo so pravzaprav ustvarili in sooblikovali Laščani s svojimi spomini, ohranjenimi v starih fotografijah, na razglednicah, v posameznih predmetih, vabilih in časopisnih člankih. Pri predstavitvi pomembnih velikolaških mož in žena je poudarek na njihovi povezanosti z domačim okoljem. Razstava je v nastajanju in smo jo še vse leto 2013 nadgrajevali. V načrtu pa je, da rojake v prihodnosti predstavljamo tudi v drugačnih, bolj poglobljenih oblikah, na primer s kulturnimi večeri, koncerti, gledališkimi igrami.

31. srečanje likovnih umetnikov Trubarjevi kraji

Na likovni razstavi so bila prikazana dela, ki so nastala v okviru tradicionalnega, že 31. likovnega srečanja Trubarjevi kraji. Otvoritev razstave 8. junija je bila vključena v okvir praznovanja državnega praznika Trubarjevega dneva in občinskega praznika.

Druge razstave

Izrekanja, 6.–28. februar: likovna razstava KUD Zbilje, postavljena ob istoimenskem srečanju literatov (JSKD OI Ljubljana okolica).

Nikita Xever: Pomladni izvir, 15.–30. marec: razstava ob literarnem večeru.

Na obisku pri Juriju Dalmatinu, 13. september–10. oktober: gostovanje razstave nagrajenih del z dotedanjih petih literarno-likovnih natečajev, ki jih soorganizrira Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar – Podružnica Posavje (gl. str. 42).

Motivi Slovenije, 12.–29. oktober: razstava urbanih pejsažev Miloša Sarića. Na otvoritvi sta spregovorila Skender Bajrović, prof. likovne kulture, in Helena Grebenc Gruden; v kulturnem programu so nastopili učenci Glasbene šole Ribnica, oddelka Velike Lašče.

Človek podoba, 31. oktober – december: likovna razstava dipl. slikarja Draga Petrovića. Odprtje razstave aktov je bilo del letošnje prireditve ob dnevu reformacije 31. oktobra (gl. 16).

Razstave na gradu Turjak

Grad Turjak je v aprilu in maju gostil razstavo *Ne pusti sveta takšnega, kot je*, ki je nastala v okviru Mednarodnega pedagoško-umetniškega simpozija. Na razstavi so sodelovali umetniki, študentje in otroci iz štirih držav (Poljska, ZDA, Švedska in Danska; JSKD, OI Ljubljana okolica). Sledile so še razstave: likovna razstava Društva likovnikov Ljubljana ob Pomladnem dnevu na Gradežu (DOD), ob občinski pevski reviji 5. junija likovni razstavi *Velikolaške znamenitosti* (KUD Marij Kogoj Turjak) in dela učencev (OŠ Primoža Trubarja Velike Lašče), nato pa območna likovna razstava *Parafraze likovnih del* (JSKD, OI Ljubljana okolica). Že konec leta 2012 je bila s pomočjo dr. Mihe Preinfalka in Zgodovinskega inštituta Milka Kosa (ZRC SAZU) postavljena razstava *Razumeti grad – Vloga in pomen gradov v slovenski zgodovini*, ki si jo je bilo mogoče ogledati skozi vse leto. Ob letošnjem veselem dnevu kulture 3. decembra pa smo v prostor nekdanje orožarne namestili razstavo *Andrej Turjaški*, ki jo je pripravila Barbara Žnidaršič in je nastala v zavodu Parnas.

Pedagoško-andragoški programi, vodeni ogledi

Trubarjeva domačija

Tu potekajo številni pedagoško-andragoški programi, ki so namenjeni najmlajšim, osnovnošolski in srednješolski populaciji, pa tudi odraslim. Osnovni program zajema ogled Trubarjeve domačije in razlago vodnika Andreja Perhaja o Trubarju v spominski sobi. Razlaga traja 40 minut in je prilagojena različnim starostnim skupinam. Lahko se dopolnjuje tudi z ogledom mlina in žage. V tem primeru program traja 60 minut. Vodeni ogled mlina in žage pa je možen tudi kot samostojen program.

Na domačiji s podizvajalci izvajamo tudi različne dodatne programe, ki osnovni program dopolnjujejo s praktičnimi vsebinami. Med njimi so najpogostejše knjigoveške delavnice, ki jih izvaja zavod Parnas in so vezane na izdelavo prve slovenske knjige (klasična knjigoveška delavnica, izdelava miniaturne knjige, Bukvarnica za najmlajše).

Kulturne vsebine tako povezujemo s tehniško in naravno dediščino. Zgled povezave z naravno dediščino je npr. program vodenja po gozdni učni poti od Turjaka do Rašice. Pot ima lahko po eni varianti izhodišče na Trubarjevi domačiji, v mlinu in žagi, in nato poteka po mokrišču ob potoku Rašica ter po

travniških in gozdnih biotopih vse do Turjaka. Po poti vodijo gozdarji.

Povezavo s tehnično dediščino predstavljajo programi, ki dopolnjujejo razlago o Trubarju s tehničnimi vsebinami – z delovanjem mlina in žage. Za boljšo predstavitev je žaga opremljena z žagarsko zbirko in maketami žag, ki prikazujejo njihov tehnični razvoj.

V mlinu je narejena maketa mlinskih pogonov (razlaga prenosa energije pri mlinu), na panojih pa je predstavljena zgodovina Temkovega mlina, zunanja in notranja ureditev, življenje v mlinu itn. Programa Temkov mlin sta prilagojena za I. triado osnovne šole in za II. triado osnovne šole.

Razlago o delovanju mlina in žage, razvoju in zgodovini mlinarstva in žagarstva ter življenja mlinarjev smo dopolnili s praktičnimi delavnicami sestavljanja lesenih ročnih vozičkov (1.–4. razred) in lesenih vodnih koles (4.–6. razred).

Programi za družine obsegajo npr. družinske sobote in nedelje (tudi v povezavi z drugimi lokacijami: gradom Turjak, Stritarjevo kašča ipd.).

Grad Turjak

Na gradu Turjak razvijamo osnovni program spoznavanja zgodovine gradu in njegovih lastnikov, dodatni program *Kako so živeli Turjaški* za najmanjše (predšolski otroci in I. triada OŠ), prikaz lokostrelstva, srednjeveškega razvedrila, plesa, glasbe in družabnih iger (Rokodelska družina Grčar); program *Trubar in Turjaški* pa izvaja zavod Parnas.

Levstik in Stritar

Program v Levstikovi in Stritarjevi spominski sobi v Levstikovem domu v Velikih Laščah obsega razlago s pregledom glavnih dogodkov iz življenja in dela obeh književnikov in narodnih delavcev.

Obisk

Do konca oktobra je objekte zavoda obiskalo (po številu prodanih vstopnic):

- Trubarjeva domačija: 8517 obiskovalcev,
- grad Turjak: 4117 obiskovalcev,
- Levstikov dom (spominska soba): 421 obiskovalcev,
- Trubarjeva domačija, delavnice (tu vštet tudi novembrski obisk): 4017 udeležencev.

Med obiskovalci so v večini šolarji, družine pa so glavni obiskovalci gradu Turjak v poletnem času.

Izobraževanje

Zavod organizira med drugim izobraževanja za učitelje, in sicer praktična izobraževanja za učitelje in vzgojitelje, učitelje podaljšanega bivanja, učitelje učencev s posebnimi potrebami in druge zainteresirane (mlinarstvo in žagarstvo itn.). Organizira tudi izobraževanje lokalnih turističnih vodnikov za pridobitev licenc za vodenje po lokacijah Trubarjeva domačija, grad Turjak, splošno vodenje po občini in v spominski sobi Levstika in Stritarja v Velikih Laščah. Posebna oblika so študijski krožki za odrasle v okviru Univerze za tretje življenjsko obdobje Velike Lašče.

TRUBARJEVA DOMAČIJA KOT PROMOCIJSKO IN INFORMACIJSKO SREDIŠČE

Trubarjeva domačija je sedež Javnega zavoda Trubarjevi kraji, ki je bil ustanovljen z namenom za upravljanje z občinskimi kulturnimi in turističnimi objekti, za promocijo naše kulturne in naravne dediščine ter organizacijsko poenotenje občinske kulturno-turistične ponudbe po načelu »vse na enem mestu«. Zavod koordinira vso kulturno-turistično ponudbo na območju občine Velike Lašče, koordinira prireditve v občini ter posreduje informacije o kulturnem in drugem dogajanju v lokalni skupnosti in v sosednjih občinah.

Zavod pripravlja, organizira in koordinira programe ne samo na Trubarjevi domačiji, ampak tudi na gradu Turjak, v spominski sobi Frana Levstika in Josipa Stritarja. Pripravlja programe, ki vključujejo naravno in kulturno dediščino na vsem območju občine (torej tudi Stritarjevo Podsmreko, Levstikove Retje, ostanke rimskega zidu v Rutah ...).

Na domačiji sta urejeni muzejska trgovina, ki je hkrati tudi informacijska pisarna, in Trubarjeva čitalnica (tudi e-točka).

Domačija je tudi sedež in prostor izvajanja študijskih krožkov Univerze za tretje življenjsko obdobje Velike Lašče.

NARAVNO OKOLJE

Trubarjeva domačija je v izbranem naravnem okolju, ob potoku Rašica. Je del mokrišča Mišja dolina z Velikimi logi, ekološko pomembnega področja (ident. št. 36500), ki je rastišče redkih rastlinskih vrst (predvsem orhidej) in življenjski prostor kačjih pastirjev z rdečega seznama, 15 vrst netopirjev in 45 vrst ptic, od tega 14 vrst z rdečega seznama. Kulturna dediščina sobiva in se prepleta z naravno, zaradi česar je lokacija še bolj edinstvena. Obiskovalci se lahko osvežijo na klopeh ob vodi, kjer je gostinski lokal, za domačijo pa si lahko pripravijo piknik.

Domačija je tudi prijetno izhodišče za krajše sprehode ali pohodništvo. Je izhodiščna ali končna točka na 14 km dolgi krožni Velikolaški kulturni poti, ki povezuje rojstne kraje velikih literatov: Velike Lašče (Jože Javoršek), Dolnje Retje (Fran Levstik), Podsmreka (Josip Stritar) in Rašica (Primož Trubar).

PRIREDITVE

Trubarjeva domačija

Na Trubarjevini potekajo različne kulturne prireditve, med njimi: kulturni večeri (npr. Trubarjevi

četrtki), predstavitve novo izdanih knjig slovenskih in tujih založb, predavanja, otvoritve razstav, gledališke predstave, Dnevi evropske kulturne dediščine, podelitve književnih nagrad (npr. Rožančeva nagrada), prireditve ob kulturnem prazniku, ob dnevu reformacije, ob občinskem prazniku (Trubarjev dan), poletna muzejska noč, dan muzejev, odprta vrata kulture ... Potekajo tudi prireditve, povezane s poustvarjalno dejavnostjo, ki izhajajo iz kulturne dediščine (prikazovanje šeg in navad, Velikolaška tržnica, žagarstvo in mlinarstvo ipd.), družabna srečanja (ob zaključku pohoda po Velikolaški kulturni poti, Komarjev dan itn.), protokolarna dejavnost.

100 let v dobro dediščine

Letošnje Dneve evropske kulturne dediščine, ki že vrsto let potekajo pod skupno koordinacijo Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, je letos zaznamovala 100. obletnica spomeniškega varstva na Slovenskem. Temu je bila prilagojena tudi tema: 100 let v dobro dediščine. Za promocijo DEKD in ne nazadnje tudi kulturno-turistične ponudbe JZ Trubarjevi kraji smo 25. aprila gostili na Trubarjevi domačiji regionalno srečanje *Spoznajmo se in načrtujmo skupaj*, tj. regionalno srečanje Dnevov evropske kulturne dediščine na Trubarjevi domačiji. V sodelovanju z ZVKDS OE Ljubljana pa smo pripravili 5. oktobra prireditev *Dediščina za stare in mlade*. V prireditev smo vključili že tradicionalno prireditev DPŽ Velike Lašče *Bučno-marmeladni dan*, ki je tako kot vsako leto potekal med 9. in 12. uro na trgu pred Levstikovim domom v Velikih Laščah.

Ob 14. uri se je dogajanje preselilo na Trubarjevo domačijo na Rašico. Zavod Parnas je v sodelovanju s konservatorko Andrejo Bahar Muršič z ZVKDS OE Ljubljana pripravil sprehod po Rašici, na katerem je konservatorka predstavila različne pristope pri obnovi nepremične kulturne dediščine in pojasnila, koliko lahko domačini sodelujejo z ZVKDS, ki kot strokovna služba skrbi za vpise v register nepremične dediščine. Po sprehodu so lahko udeleženci izdelali v Parnasovi delavnici vsak svojo miniaturno fresko ali v delavnici Art-lesa leseno igračo, lahko pa so se posladkali tudi z gradeškimi dobrotami Društva za ohranjanje dediščine z Gradeža. Sledilo je še predavanje Andreje Bahar Muršič o konservatorskih posegih na Trubarjevi domačiji ter ogled žagarske zbirke z gozdarjem Tonetom Prelesnikom in Dušanom Zekovičem v organizaciji Javnega zavoda Trubarjevi kraji.

Dan reformacije

Zavod in rašiška podružnica Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar pripravljata na Trubarjevi domačiji vsako leto tradicionalno slavnostno prireditev ob Trubarjevem dnevu in dnevu reformacije 31. oktobra. Letošnji gost večera in slavnostni govornik je bil minister za kulturo dr. Uroš Grilc (gl. 3, 12, 16).

Grad Turjak

Poletje na Turjaku

Tudi leta 2013 smo obogatili dogajanje na gradu Turjak z dodatno ponudbo ob nedeljah od 18. avgusta do 29. septembra. Avgustovske in prve septembrske nedelje smo popestrili in za obiskovalce poleg klasičnih ogledov pripravili zanimive delavnice in razstave. V tem času je pričela delovati tudi na novo urejena muzejska trgovinica, kjer so bili obiskovalcem na voljo drobni priboljški in spominki lokalnih ponudnikov (DOD, Rokodelska družina Grčar, zavod Parnas, DPŽ Velike Lašče, Božo Zalar, Art-les idr.).

Zaključni koncert SEVIQC

Že sedmo leto zapored je bil na gradu Turjak 7. septembra sklepni koncert mednarodno uveljavljenega festivala stare glasbe Seviqc Brežice. Zavod Ars Ramovš je pripravil gostovanje komorne opere *Le Tendre Amour* v izvedbi ansambla Los Elementos. Koncert ni le popestritev iztekajočega se poletja na gradu Turjak, ampak je tudi odlična promocija za zunanje obiskovalce. Koncerta se namreč že tradicionalno udeležujejo obiskovalci iz Ljubljane; pripelje jih Festibus. Javni zavod vsem omogoči tudi vodeni ogled gradu.

Druge dejavnosti

Zavod poleg upravljanja knjižnice, Trubarjeve čitalnice in muzejske trgovine na Trubarjevi domačiji sodeluje tudi na prireditvah ob občinskem prazniku 8. junija, pripravlja poročne obrede na Trubarjevi domačiji in gradu Turjak, organizira celodnevne izlete po občini Velike Lašče, pripravlja različne vodnike za Občino Velike Lašče, skrbi za turistične predstavitve (Sejem Turizem in prosti čas, 23. kasaški derbi v Stožicah, srečanje ponudnikov notranjske in osrednje regije v Bistri itd.).

120. obletnica kočevske železnice

Ob 120. obletnici odprtja železniške proge Ljubljana – Kočevje je 21. septembra pripeljal v Velike Lašče posebni vlak. Javni zavod Trubarjevi kraji je pripravil kratek kulturni program za sprejem potnikov na velikolaški železniški postaji. Andrej Perhaj je skupaj z Rokom Tomšičem izvedel kratek skeč *Prva lopata*.

Barbara Pečnik, kustodinja v JZTK

Informacije:
www.trubarjevi-kraji.si
info@trubarjevi-kraji.si
tel. (01) 7881 006

KRONIKA SPOMINSKEGA DOMA ŠTEVANA KÜZMIČA

Tudi leta 2013 smo v Spominskem domu Števana Küzmiča v Puconcih pripravili dogodke različnih zvrsti in poudarkov. Delovanje doma želimo obarvati z raznovrstnimi dogodki, pogledi, ljudmi, kajti v vsakem delu življenjskega okolja je lakota po takšnih in drugačnih informacijah ali pa tudi mlačnost, ki jo je treba ves čas premagovati in navdihovati.

Januarju sta bila dva pomembna dogodka, in sicer je bilo 26. januarja tradicionalno ekumensko srečanje evangeličanske, katoliške in binkoštne Cerkve, ki poteka v sklopu krščanske edinosti ter poudarja sobivanje v raznolikosti. Dne 31. januarja je bilo potopisno predavanje Zorana Furmana o Butanu – kraljestvu grmečega zmaja, ki je bilo predstavljeno v sliki, besedah ter ob zvokih tradicionalne butanske glasbe.

Dne 14. februarja je bila otvoritev fotografske razstave *Portret malega prekmurskega človeka*. Avtorica razstave Tadeja Horvat, magistra grafičnih in interaktivnih komunikacij, je svoje fotografije različnih prekmurskih ljudi predstavila tudi v knjigi z enakim naslovom. V njej je ovekovečila preprostega, vsakdanjega, delavnega prekmurskega človeka in tako pripomogla k ohranjanju dediščine, na katero lega prah časa in katera tone počasi v pozabo. To so ljudje, to je tisti mali človek, kakor je zapisano v imenovani knjigi, »ki je s svojo neverjetno iznajdljivostjo pogosto kljuboval težkim in neprijaznim razmeram«. To je človek, katerega delo je gradilo in zaznamovalo prekmursko pokrajino in njen utrip ter ji podarilo bogat zaklad izkušenj in izročila.

Marca, in sicer 21., smo gostili prof. dr. Božidarja Debenjaka, ki je predaval o temi *Apokrifi Novega testamenta*. To strokovno predavanje je delček sklopa mnogih predavanj, ki vsako leto potekajo v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani in ki jih organizira Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. Zaradi njihove zanimivosti smo se odločili, da bomo nekatera predavanja vsako leto prenesli v Spominski dom.

Dne 23. aprila sta imela predavanje, polno praktičnih namigov, mag. Uroš Plantana in Veronika Smrke iz Inštituta za energijsko biofiziko o tem, kako lahko živimo brez bolečin in bolezni.

Razstava 18. slikarske kolonije Primož Trubar je odprla svoja vrata 25. aprila. Po razstavi nas je s strokovnim vodstvom popeljal umetnostni zgodovinar mag. Franc Obal. Tradicionalno razstavo je že nekaj let zapored organiziralo Protestantsko društvo Primož Trubar – pomurska podružnica skupaj z Občino Puconci.

Naslednji dan, 26. aprila, je imela svoj tradicionalni letni koncert Ženska vokalna skupina Zarja Občine Puconci, ki je predstavila svoj bogati repertoar pod taktirko zborovodkinje Suzane Škafar.

Mag. Jasna Vuradin Popovič, klinična psihologinja in profesorica, je 25. maja predavala o vprašanju, zakaj se ljudje med sabo ne razumemo. Opisala je, kako se ljudje lahko razumejo ali pa ne na različnih ravneh – na čustveni, intelektualni, religiozni itd. Ob nerazumevanju prihaja do konfliktov, vendar ti niso vedno nekoristni. Prav notranji konflikt, ki ga imajo ljudje, lahko v njih izzove nove ideje in napredek. Enako velja za dvojico ter kolektiv, a le takrat, ko se konflikti konstruktivno rešujejo. Konstruktivno reševanje konfliktov poteka v obojestranskem sodelovanju, razumevanju in spoštovanju. Večer je obogatil z domačo pesmijo Evangeličanski ženski zbor iz Puconcev.

V počastitev Trubarjevega dnevu smo gostili zgodovinarko Tadejo Sapač in se 6. junija zbrali k njenemu predavanju *Evangeličanska cerkvena občina Križevci v najstarejših matičnih knjigah 1784–1800*. Predavateljica nas je popeljala po zgodovini evangeličanov od 16. stoletja dalje, poudarila tolerančni edikt iz leta 1781 ter nas podrobno seznanila z kroniko in podatki iz matičnih knjig iz tega obdobja. Predavanje je obenem potekalo ob 230. obletnici uradnega nastanka evangeličanskih cerkvenih občin Puconci, Hodoš in Križevci, ki smo jo obhajali prav to leto.

Julija in avgusta je bil Spominski dom nekaj časa zapolnjen z gledališkimi delavnicami, ki jih je za otroke iz Prekmurja organiziral ter vodil Vitomir Vratarič pod okriljem vzgojno-izobraževalnega društva Radovednež. Tradicionalni Küzmičevi dnevi pa so potekali od 30. avgusta do 1. septembra (gl. spredaj, 00).

Dne 10. oktobra je bila odprta samostojna razstava prekmurskega slikarja Endreja Gönterja. Strokovno nam je razstavo približal mag. Franc Obal, glasbo pa je pričarala violinistka Tajda Vöröš. Prazniku reformacije pa smo v Spominskem domu posvetili prireditev v soboto, 9. novembra (gl. spredaj, 00).

Poleg organiziranih dogodkov in delavnic je Spominski dom obiskalo več skupin in posameznikov iz Slovenije in tujine. Predstavili smo jim zgodovino protestantizma na naših tleh ter sedanje razmere, obenem pa odgovorili na marsikatero vprašanje. Upravljalci Spominskega doma so hvaležni vsem, ki so kakor koli pripomogli in pomagajo ves čas, da Spominski dom živi ter deluje. Zahvala velja protestantskemu društvu – pomurski podružnici ter njenemu predsedniku Gezu Farkašu kakor tudi vseslovenskemu protestantskemu društvu in njegovemu predsedniku mag. Viktorju Žaklju. Z dobrimi idejami in konkretnimi dejanji naj veje v njem vse tisto, kar bo spominjalo in spodbujalo k razvoju posameznika in skupnosti.

Katja Ajdnik

POVEZOVANJE POSAVJA IN RAŠICE

Ena izmed skupnih točk, ki vežeta občino Krško in občino Velike Lašče, je gotovo ohranjanje izročila 16. stoletja, našega protestantskega izročila. Mi imamo Trubarja, Krško ima Jurija Dalmatina. Ravno ta moža sta bila tista, ki sta bila »kriva«, da smo leta 2008 vzpostavili prvi tesnejši stik. V Krškem je v Trubarjevem letu gostovala razstava *Vsem Slovencem*, šolarji OŠ Jurija Dalmatina so v Trubarjevem letu s kolesi obiskali Trubarjevo domačijo na Rašici, leto kasneje je bila gostja Trubarjevih četrtkov na Trubarjevi domačiji Alenka Černelič Krošelj, višja kustodinja Mestnega muzeja Krško in predsednica posavske podružnice Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar.

Ravno v Trubarjevem letu 2008 so OŠ Jurija Dalmatina Krško, Valvasorjeva knjižnica Krško in posavska podružnica protestantskega društva začeli skupaj prirejati v Posavju likovni in literarni natečaj z naslovom *Na obisku pri Juriju Dalmatinu*. Odtlej so vsako leto osnovnošolci in srednješolci posavskih šol pripravili izjemno kvalitetna likovna in literarna dela in jih prikazali na vsakoletni razstavi. Izbor nagrajenih likovnih in literarnih del iz petih natečajev 2008–2012 pa zajema pregledna razstava iz leta 2013. Ta razstava je gostovala tudi v Galeriji Skedenj na Trubarjevi domačiji na Rašici. Razstavo je 13. septembra odprl mag. Viktor Žakelj, predsednik Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, z nagovori sta dogodek obogatila podžupanja Občine Krško Ana Somrak in župan Občine Velike Lašče Anton Zakrajšek. Natečaj in dela je predstavila Alenka Černelič Krošelj. V kulturnem programu so sodelovali Matjaž Gruden, harmonikarji Glasbene šole Krško pod mentorstvom Staneta Cetina in recitatorji Osnovne šole Jurija Dalmatina Krško pod mentorstvom Irene Hictaler Simončič. Udeležbo mladih gostov iz Krškega je podprla Občina Krško, ki je omogočila prevoz z avtobusom. Za pogostitev na Rašici pa so poskrbele članice DPŽ Velike Lašče.

Barbara Pečnik, Alenka Černelič Krošelj

NAGOVOR DALMATINOVIM ROJAKOM

mag. Viktor Žakelj

Slovenci smo, kakor pravi Cankar, za hlapce rojeni in očitno tudi vzgojeni. Dokaz za to je stanje Trubarjevine. Ta rojstni kraj največjega slovenskega duhovnega, kulturnega in ne nazadnje tudi »političnega voditelja« bi moral biti božjepotno središče, pa je vse kaj drugega.

Vi, drage šolarke in šolarji iz Krškega, imate srečo. Živite v okolju, ki spoštuje zgodovino, ve za Dalmatina, Bohoriča, Valvasorja, ve za NOB in osamosvojitev. Za to skrbijo Alenka, vzgojitelji in učitelji ter lokalni kulturni delavci. Ste privilegirani, ker veste, kakor pravi pesnik, da iz roda v rod duh išče pot.

Dalmatin je bil eden najbolj nadarjenih Slovencev, biti pri njem na obisku, se z njim miselno družiti, je zato čast in je spodbuda hkrati. To vi veste, to izžarevajo vaša nagrajena dela.

Ta čas Slovenija diha za košarko. To je mogoče, ker smo pred dvajsetimi leti iz naroda postali nacija. Brez reformacije in ključnih reformatorjev bi slovenstvo potonilo, ne bi imeli kaj osamosvajati. Danes smo tu in srčno upam, da bomo stali in obstali. Vi, spoštovane nagrajenke, nagrajenci, mentorice in mentorji, ste garanti za to. Naj se moje besede pozlatijo.

SLIKARSKA KOLONIJA »PRIMOŽ TRUBAR«

Letošnja 19. slikarska kolonija »Primož Trubar« je potekala med 22. in 29. septembrom v Moravskih Toplicah. Pri organizaciji kolonije sodelujeta ob podružnici Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar tudi Evangeličanska cerkev AV na Slovenskem in Občina Moravske Toplice.

Tudi letos smo na koloniji ohranili visoko profesionalno raven, saj so udeleženci bili sami akademski slikarji. Ob osnovnih organizatorjih v izvedbo kolonije vključujemo še druge sodelavce iz naše pokrajine in s tem omogočamo udeležencem spoznavanje širšega območja Goričkega.

Na letošnji koloniji so sodelovali umetniki in umetnice: Nikolaj Beer (umetniški vodja kolonije) iz Izlak, Apolonija Simon iz Ljubljane, Milena Gregorčič iz Ljubljane, Tone Seifert iz Ljubljane, Gregor Pratneker iz Maribora, Darko Slavec iz Ljubljane, Dušan Klun iz Ljubljane in Janko Orač iz Novega mesta.

Ustvarjena dela so bila konec novembra razstavljena v Galeriji PAC v Murski Soboti. Ob tej priložnosti smo pripravili tudi katalog s predstavitvijo sodelujočih. Razstava bo spomladi 2014 prenesena v Dom Števana Küzmiča v Puconcih in še v kakšen drug kraj.

Izvedbo kolonije so ob že imenovanih omogočili še Občina Puconci ter mnogi drugi sponzorji in donatorji iz Pomurja.

Geza Farkaš

SREČANJE LIKOVNIH UMETNIKOV V TRUBARJEVIH KRAJIH

Tema letošnjega, že 31. srečanja je bila povezana s 100- letnico trških pravic Velikih Lašč ter organiziranega čebelarstva in zadružništva v občini Velike Lašče, drugače pa je bila avtorjem prepuščena vsa umetniška svoboda v izbiri motivike, načina izražanja in materialov pri izdelavi njihovih del. V organizaciji Občine Velike Lašče, KUD-a Primož Trubar Velike Lašče in Javnega zavoda Trubarjevi kraji je bilo v aprilu na srečanje povabljenih 40 umetnikov. V soboto, 18. maja 2013, se je srečanja udeležilo štiriindvajset likovnikov. Ker je srečanje je trajalo en dan, je bila to priložnost za skiciranje, iskanje motivov in izdelavo osnove.

Zjutraj smo se zbrali na Trubarjevi domačiji na Rašici, se veselili ponovnega snidenja, ob slastni pehtranovi potici smo popili kavico in naredili »bojni načrt« na dano delovno temo. Po pozdravnem govoru dr. Tatjane Devjak, podžupanje Občine Velike Lašče, smo si v čitalnici Trubarjeve domačije ogledali razstavo ob 100. obletnici podelitve trških pravic Velikim Laščam in spoznali nekatere naše prednike, ki so pustili pečat prejšnjim stoletjem. Nato smo se odpeljali proti Brlogu v jugozahodni del naše občine, pod Lužarjev breg. Pri Kozmanjki so umetniki v prijetnem okolju neokrnjene, divje narave ustvarjali, se družili in zabavali. Purkatovi in Purkartovi so poskrbeli za kotel enolončnice, pripravili meso »pod peko« in druge dobrote.

Bilo je ustvarjalno, sproščeno, prisrčno in veselo. Ker ustvarjati samo en dan ne pomeni veliko, so umetniki lahko svoja dela nadaljevali v intimi svojih ateljejev in jih končali do začetka junija. Rezultate letošnjega srečanja smo razstavili v galeriji Skedenj na Trubarjevini. Slavnostno odprtje razstave je bilo v soboto, 8. junija, v okviru praznovanja občinskega praznika Občine Velike Lašče in ob Trubarjevem dnevu; prireditev je soorganizirala tudi podružnica Slovenskega protestantskega društva na Rašici.

Razstavljene slike so bile narajene v olju ali akrilu na platnu, pastelu, perorisbi in akvarelu na papir. Kiparska dela so bila izdelana v kamnu, žgani glini, sadri in žici, slikanem steklu in v mešanih tehnikah. Dela so bila različna, slogovno so segala od kompleksnega realizma prek kombinacije z abstrakcijo do ekspresionistično impresivnih del, od rahločutnih slutenj krajine do prefinjene figuralike. Nekaj del je bilo resnično vrhunskih, tako kot so tudi nekateri avtorji zelo priznani slovenski umetniki.

Skender Bajrović, akad. slikar in pedagog iz Ljubljane, že sodi v ta krog, saj je njegova slika *Trubarjeve doline* izvrstna surealistična pripoved, v tehniki olja na platnu in v velikosti 50 x 80 cm. Iz njegove šole izhaja tudi slikarka Neva Bilać, ki jo je navdušil kozmanjski travnik in nastala je slika *Cvetoči maj* v olju na platnu, 70 x 50 cm. V mešani tehniki lepljenega in slikanega stekla se nam je predstavila Mojca Borko iz Visokega nad Igom. Svoji kreaciji je dala naslov *Bodi moja, ti bom pušiček dal.* Iz Akademije za likovno umetnost sta tudi letos sodelovala prof. Lucijan Bratuš, slikar, grafik in kaligraf, z dvema krajinama *Brlog I* in *II* v tehniki akrila na karton in Milena Gregorčič s sliko *Sanjarjenje* v isti tehniki. Navzočnost domačinke je poleg drugih reševala Darinka Grmek Štrukelj s *Košarico jabolk* v mešani tehniki pletenice in risbe. Med udeleženci prvih srečanj na Trubarjevini pred tridesetimi leti in tudi letos nas je kljub častitljivim letom obiskal Vilijem Jakopin, ki je narisal *Trave* s suhimi barvicami na papir. Prvič pa je sodelovala akad. slikarka Cvetka Jakovljevič iz Malih Lašč, ki je v olju na platno slikala Velike Lašče, Turjaški grad in Sv. Jurija. Kiparstvo sta zastopala Miha Edi Juvanc, kipar male plastike, keramik in pravi »glineni virtuoz«, z *Masko* in že stari znanec Sivo Kretič, kipar, grafik in pedagog, ki nas je razveselil z reliefno plastiko naše pokrajine in jo je naslovil *Gori doli naokoli.* Že od leta 1999 se naših srečanj udeležuje akad. slikarka Suzana Komelj, ki se najlepše izraža v tehniki pastela, tokrat sta nastali dve sliki z naslovom *Na pot.* Z lirično-romantično in idealizirano krajino se je predstavil naš stari znanec iz Stop, akad. slikar, profesor in konservator Samo Kovač, ki največ ustvarja v olju na platno; slika *Sanjska krajina* je velika 90 x 70 cm. Med slovenske najkvalitetnejše slikarje realistične smeri sodi Janez Kovačič, akad. slikar, grafik, restavrator, vitražist in mentor; na razstavi smo videli dve veliki platni in v olju naslikane Velike Lašče in Rašico. S sliko *Cvetoča poljana* (tudi v olju na platno) pa je po nekaj letih ponovno sodeloval akad. slikar Polde Oblak, kvaliteten krajinar, ki je večji del svojega ustvarjalnega obdobja živel v Nemčiji, vendar se na Rašico zelo rad in pogosto vrača. Že stalen gost v galeriji Skedenj in na Turjaškem gradu je tudi Drago Petrovič, ki se že nekaj let posveča figuraliki in se nam je predstavil z vrsto risb s tega področja. V srednjo generacijo avtorjev sodi tudi akad. kipar, specialist v oblikovanju kamnitih skulptur Zlatko Rudolf, ki je strokovnjak za organsko arhitekturo eksterierja in interierja; za razstavo je izdelal *Veliko in Malo harfo* v lehnjaku (velikosti 50 x 70 x 30 cm) in v sadri malo plastiko Martina Krpana, ki dviga kobilico. Ta osnutek je bil narejan za ponudbo izdelave velikega kipa v kamnu, katere realizacija je še odprta. Sicer pa svojo ustvarjalno energijo prenaša na vso okolico in tudi na keramičarja Juvana ter na subtilno akad. kiparko Silvo Ros, ki je izdelala malo plastiko v kamnu lojevec in ji dala naslov *Midva.* Vse te tri umetnike smo spoznali leta 2011 in smo bili

veseli popestritve v idejah, idealizmu, vehementnosti in dinamičnosti. Poleg stalnih, uglednih in kvalitetnih udeležencev želimo vsako leto pridobiti tudi mlajše in manj izkušene avtorje. Tako so na srečanju sodelovali slikarji: Martina Starc s sliko *Karlovica* (akvarel na papir), Jože Stritar z Žitnim poljem (olje na platno) in Lidija Vilar z *Mojimi vrtnicami* (olje na platno). Prvič smo se spoznali tudi s slikarjem Milošem Sarićem iz Srbije, ki je na gostovanju po Sloveniji ustvaril opus slik v olju na platno in jih v oktobru razstavil tudi v samostojni predstavitvi na Trubarjevini. Na koncu tega naštevanja (po abecedi) so še trije umetniki, ki na srečanjih redno sodelujejo že vrsto let. Najbolj provokativen je bil domačin Dušan Zekovič s kritično instalacijo, ki ji je dal naslov *Okrogle obletnice – naša četica koraka*. To je plastika, izdelana iz žice in sadre, ki jo dopolnjuje škatla in anketni lističi z vrašanji o našem stanju v SLO in EU. Dodan je tudi neošiljen svinčnik za odgovor. V tišini, ki je nastala po komentarju te predstavitve smo se ob sliki *Pomlad v Velikih Laščah* slikarke Erike Železnik predali toplo-hladnim barvnim kontrastom ekspresivnega občutenja. V isti maniri ustvarja tudi zadnji udeleženec srečanja, ki je bil tudi prvi. To je Veljko Toman iz Rakitne. Na Rašici sodeluje že od leta 1982 in je vsako leto gonilna sila ustvarjanja. Je plodovit akad. slikar, grafik, pedagog in specialist konservator. Sodi med ustvarjalce slovenske ekspresionistične smeri z veliko samostojnih in skupinskih razstav. S sliko *Na kavici pri Kozmanjki* v akrilu na platno (100 x 80 cm) je zaokrožil letošnje srečanje.

V Trubarjeve kraje so prihajali in prihajajo likovni umetniki vseh generacij. V svojih delih dokumentirajo naše bivanje, kulturno dediščino in lepoto pokrajine. Tako kot v literaturi bo tudi njihov likovno-vizualni izraz postal del naše zgodovinske zakladnice.

Helena Grebenc Gruden
koordinatorica likovnih predstavitev

PESNIŠKI NATEČAJ
ob Trubarjevem 505. rojstnem dnevu

Trubarjev 505. rojstni dan smo člani SPD Primož Trubar in portala *Pesem.si* prvič praznovali skupaj, ustvarjalno. Po dveh letih eksperimentalnega pesnjenja, ki je v organizaciji Zavoda za razvijanje ustvarjalnosti in spletnega portala za objavljanje poezije *Pesem si* potekalo v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani, smo tokrat razpisali spletni natečaj. Če na kratko obudimo spomin: leta 2011 smo praznovali tako, da smo ob Kosovelovi pesmi *Pismo Trubarju* po posebnem postopku (zasnova A. P.) prišli do skupne pesmi, ki je komunicirala tako s Trubarjevim kot Kosovelovim časom. Leta 2012 smo z navdihom v *Abecedariju* pisali abecedne pesmi (v pesmi si sledijo besede po abecednem vrstnem redu, zasnova A. P.) – pesmi, ki so nastale na eksperimentalnem druženju v živo, smo predstavili na prireditvi v THL, ki je sledila ustvarjanju ter v posebni temi na www.pesem.si.

Letos pa smo s posebnim razpisom avtorje povabili k samostojnemu razmisleku in ustvarjanju ter objavi v za to osnovani temi na forumu portala *Pesem.si*. Nagovorili smo pisce, ki občudujejo Trubarjevo izročilo in slovensko besedo, da se podajo na zanimivo raziskovalno pesniško pot. Namignili smo, naj svoj navdih poiščejo v kakem od Trubarjevih citatov ali pesmi, naj se naslonijo na večno prerajanje in spreminjanje slovenščine, na kraje Trubarjevega življenja, ohranjanje izročila in ne nazadnje na Trubarjevo vrtnico, ki jo je vzgojil dr. Matjaž Kmecl in bo na 505. Trubarjev rojstni dan tudi slovesno predstavljena na Trubarjevi domačiji na Rašici. Napovedali smo tudi, da bo za objavo pet pesmi izbrala žirija v sestavi dr. Matjaž Kmecl, dr. Silvana Orel Kos in mag. Ana Porenta, hkrati pa bomo objavili tudi do pet pesmi, ki bodo prejele največ glasov bralcev. Objave bodo tako v letnem glasilu SPD Primož Trubar *Lubi Slovenci*, kot tudi v letnem zborniku Pesem si 2014, v posebnem poglavju.

Na natečaj je v juniju 2013 prispelo 21 pesmi. Tukaj objavljamo (kot smo tudi razpisali) pet pesmi, ki so jih izbrali bralci in pet tistih, ki jih je izbrala žirija (pesem *Pred bugom smo usi glih* so izbrali tako bralci kot žirija, zato je končno število letošnjih pesmi za objavo devet). Vsem ustvarjalcem iskreno čestitamo za ustvarjene pesmi, ki nas povezujejo z izvorom našega jezika.

Naj navedemo avtorje pesmi po abecednem redu in z vzdevki s spletnega portala *Pesem.si*, da jih boste lažje našli, če boste želeli prebirati tudi druge njihove pesmi: Jana Kolarič (janakolaric), Ivanka Kostantino (Lea 199), Matej Krevs, Alenka Mihorič (Modricvet), Matjaž Pihler (Y), Ida Semenič (Adisa), Marko Skok (Mezopotamsky), Vesna Šare (Deborah), Klavdija (Kia) Zbičajnik.

K pesmim, ki jih je izbrala žirija, so njeni člani zapisali:

Ivanka Kostantino: *Schiavo* – Pesem na fabulativen način priča o ponavljanju zgodovine, o bitki za obstoj besede, pri čemer je knjiga orožje, saj se tako tisti, ki jo ljubi, kot tisti, ki jo preganja, zavedata njene razsežnosti, ki prerašča življenja ljudi. Tegobe vzpostavljanja uradnega statusa slovenskega jezika prenaša na politične razmere 500 let po Trubarju. Pesem odlikuje čustveno doživeto slikanje težkih razmer na Primorskem, kjer je Trubar pred 450 leti še zadnjič in z uspehom pridigal v slovenskem jeziku.

Jana Kolarič: *Pred bugom smo usi glih* (moraliteta, posvečena Trubarju) – V srednjeveškem pridigarsko »moralitetnem« duhu pesem v formi kritično pretrese vezanost sedanje družbe na statusne simbole. Pesem teče v živahnem ritmu, v hudomušnem in preprostem jeziku, ki želi spominjati na pogovorni zven slovenščine 16. stoletja. Vse kitice povezuje Trubarjeva misel o enakosti pred Bogom.

Vesna Šare: *Razumeti (ali ne razumeti) vero* – Pesem beremo kot pogovor z Bogom, ki se ukvarja z enakimi vprašanji, kot se je Trubar – z neposrednim človekovim stikom z Bogom, neustreznostjo podob, malikovanja, žrtvovanja ... Po 505-letni razdalji se v *pojemajoči luči* (imenitna prispodoba) še najde tisti, ki zaradi ljubezni do bližnjega zmore povezati sodobnost z davnino, z *vrtnico*.

Marko Skok: *Moji lumpi Slovenci* – Pesem je humorna, kar nakazuje besedna igra *lubi/lumpi*, hkrati pa skozi nagovor (pridigarski ton) iz *preteklosti* kaže na (z zgodovinskim bojem za slovenski jezik neobremenjen) *današnji* odnos do domovine/jezika/kulture. Satira, ki sili v samospraševanje o našem jeziku.

Matjaž Pihler: *Trubadur* – Krhka osebna refleksija, ki se bežno (kot je nežno listje bukve, (ne)povezano s stoletji odpadanj prejšnjih listov) spominja trubadurja, tistega ki poje, in Trubarja, tistega, ki prvi zapoje v slovenščini, pri čemer čas zabriše meje med njima. Opozoriti gre tudi na misel: čas je po svoje zategnil ljudi ... Ta nakazuje nelinearno zgodovinsko vzpenjanje in padanje naroda in njegovega posameznika.

Vseh devet pesmi naj izzveni kot tipanje v 505-letni zgodovini, da bi našli stik, to skoraj odrezano nit h koreninam jezika, v katerem ustvarjamo. Na *Pesem si* in v SPD upamo, da bomo naslednje leto postavili nov izziv in da bo udeležba ustvarjalk in ustvarjalcev vsako leto večja. Razpis bomo objavili že spomladi, da bo več časa za pesniška raziskovanja, priprave in pisanje. Vsem bralcem *Lubih Slovencem* pa želimo prijetne trenutke ob letošnji beri ustvarjalnega praznovanja Trubarjevega 505. rojstnega dneva na pesniški način.

mag. Ana Porenta

Ivanka Kostantino
Schiavo

Vznemirijo te škripajoči koraki.
Sosedov Francelj kriči:
Pepč, skrij Mohorjev koledar!
Zažgali ga bodo,
ne dovoli, da ga dobi ta drhal!

Knjigo položiš med narcise,
ki se zibajo v vetru,
kot bi z rumenimi glavami pritrjevale:
– Tu bo varna.

Okrog vogala pridrvi črna limuzina:
– Eia! Eia! Eia! Alala.

Črnosrajčniki preiskujejo.
Kričijo.
Grozijo.

Skrbi te ženin trepet,
njene ščemeče oči
in kapljice,
ki ji polzijo po zgubanem licu.

Boli strah
za njeno krilo
skrite deklice.

Obup preglasi bojazen
globoko pod povrhnjico
se rojeva pokončnost.

Stopaš na barikade slovenstva.
Lažeš, ne da bi trenil z očmi:
– Letošnji koledar?
Nimam ga.
Gospod kaplan mi ga niso dali.

Jana Kolarič
Pred bogom smo vsi glih
(moraliteta, posvečena Trubarju)

Kaj naduto bi se nosil,
če si cel odet v brokat,
kdaj morda boš kruha prosil,
reven, suh, nič več bogat.
Bivanje je hud prepih –
in pred bogom smo vsi glih.

Težke bukve si študiral,
misliš, da si modrijan,
drugemu duhá zatiral
boj sploh preživet' je dan.
Moder al' neuk in tih ...
no, pred bogom smo vsi glih.

Občuduješ mlado lice
v enem dvajsetih zrcal,
čuva status lepotice
barv, parfumov poln predal.
Si poetu za navdih,
a pred bogom smo vsi glih.

Druga spretnost dala strojem
svojih žuljavih je rok,
dolgo že v življenju svojem
muči se za kruh otrok.
Sključen hrbet, bol in – vzdih ...
no, pred bogom smo vsi glih.

Boljši sem, ‚mam več pod palcem,
lepšo ljubico kot ti;
šteješ svoje vile, štal'ce,
strup zavisti naj gori.
Smrt šele nam dá oddih,
ko pred bogom smo vsi glih.

Drugi žremo se med sabo,
en si podredi cel trop,
mraz trpimo, hrano slabo,
slednjič reši nas – pokop;
pri ljudeh je kot pri psih,
a pred bogom smo vsi glih.

Trdna vrata. Sveti Peter
váruje nebeški ključ,
da kak ne bi jebiveter
brez zaslug prišel na luč.
»Vsi različni,« mrmra stih.
Ne, pred bogom smo vsi glih.

Vesna Šare
razumeti (ali ne razumeti) vero

ljubi gospoda svojega boga
ljubi ga z vsem kar imaš
ker brez njega nimaš ničesar
le kaj pomeni posest
kaj žival na hrbtu
čreda besed
če nimaš moči in duše
ljubiti njega
svojega gospoda
začetnika vsega
ker sam si nič
ali še bolje
manj kot nič
ker on je ustvaril vse
kar čutiš
kar je pod zemljo
in nad njo
tudi tebe
tudi nič
tam kot je prav
in je njemu všečno

ne delaj rezane podobe
ne delaj ničesar
kar bi imelo
obliko življenja
ki diha
spi in je
in ne obožuj podob
ne klanjaj se jim
ne daruj svoje hčere
okroglolične
vitkega stasa
ne svojih sinov
junaških borcev
kamnitih pesti
ne svojega srca
zagledanega v njega
ker gospod je en sam
in on obiskuje krivdo
pri ljudeh
in je dobroten
do tistih
ki ga ljubijo

ljubi svojega bližnjega
kot samega sebe
pridi
v mesto pojemajočih luči
kjer ti bo tvoj bližnji
dal vrtnico

Marko Skok
Moji lumpi Slovenci

Moji lumpi Slovenci,
ne bom zgubljal besed,
kajti moj glas je
glas vpijočega v puščavi,
a duša mi pravi,
da niste pri pravi.
Za pest srebrnikov
se prodajate tujcem,
svojo rodno grudo
prav nemarno teptate
in svojega maternega jezika
se sramujete.
S tujčevo besedo klečeplazite
za navidezni raj,
tuje besede kričijo
s pročelij vaših hiš,
tuje pesmi bučijo
iz vaših grl,
tuja imena lepite
običajnim stvarem

in tuja imena pečatite
na čela svojih otrok.
Brez sramu postajate tujci
vsem svojim prejšnjim rodovom
in sami sebi,
moji lumpi Slovenci.

Matjaž Pihler
Trubadur

soseda sva
priselil sem se ti na dvorišče
koder ob letu obsorej
zavije tvoj glas
ne šepet podrasti hrastov
madrigal, trubadur

včasih te težje razumem
čas je po svoje zategnil ljudi
stegnem roko
potipam lubje stare bukve
ki je obstala
da me pod soncem v zenitu
potiska z vzorcem vejic in žil
mladega listja

Alenka Mihorič
Trubarjeva vrtnica

Kjer majhen narod dolga tisočletja
že vztraja in pregnati ne pusti se,
slovenska pesem na vaseh glasi se,
preprosti so vrtovi, polni cvetja.
Vzgojena tu je plemenita roža
na čast očaku, mojstru abecede.
Odtenki njeni vabijo poglede,
prefinjen vonj ljudem nosnice boža.
Ko čas nič dobrega nam ne obeta,
še bolj je očetnjava naša sveta.
Simbol ljubezni si, lepot življenja,
razuma in kulturnega zorenja.
Slovenstvo večno narodom oznanjaj,
a tujcu se nikoli ne priklanjaj!

Ida Semenič
Stati in obstati, ljubi Slovenci

Domovina,
v grobu Primož Trubar joče.
Domovina,
si prodala dušo sina,
ki je naše knjige oče.
Ljudstvo pa z njim vstati hoče,
domovina!

Klavdija Zbičajnik
Očetnjava

ko mrak spusti se nizko
okrog vseh vogalov navzdol tišči
okus v ustih žge vlečljivo težko
premočno ničeva beseda zakriči

ko zbezljajo brezvoljni konji v zastoj
nemalokrat nejeverno poči tudi glas
brezglavo neokretno deluje zgolj goli obstoj
brezredje si nameče še fin pesek v obraz

takrat stori se nežno in milo
kot poslednji klic domačih zvonov
prebudi se z vso domoljubno silo
Slovenec, Slovenka, brez okov!

Matej Krevs
Magistrale
(iz sonetnega venca Matejev pasijon)

Martra Kristusova,
Ah, ti bridkust velika
Tega našiga krala,
Edinega božiga sina,
Je narvečja Božja gnada,
Ena neizgruntana milost,
V kteri kaže se ponižnost,
Pa lubezen, vera, nada,
A tudi trošt, de bomo vsi
Sojih grehov hudih
Ino smrti zveličani bli,
Jeno skuz ta martra Božja
Odrešeni od večniga ogna
Najdli v raji platz per Bugi.

PODRUŽNICA MURSKA SOBOTA V LETU 2013

Na zboru članic in članov marca 2013 se je razprava dotaknila predvsem problematike pomlajevanja članstva in finančnih razmer v podružnici. Enotna ugotovitev je bila, da se članstvo v podružnici stara in prilivov mlajših članic in članov ni. Temu problemu bo treba v prihodnje nameniti posebno skrb. Podane so bile tudi pobude, da bi v primeru finančne krize odprodali kako likovno delo iz slikarske kolonije »Primož Trubar«. Predlog je bil večinsko zavrnjen v upanju, da bomo tekoče stroške v letu 2013 lahko pokrili s sponzorskimi sredstvi in donacijami. Ponovno je bilo opozorjeno na premajhno odmevnost praznika Trubarjev dan (8. junij). Žal so naše želje po večji angažiranosti naletele predvsem na finančne in druge ovire.

Zbor je sprejel poročilo o delu v prejšnjem letu in predlog programa za leto 2013, ki je zaradi že omenjenih dejstev ostal v okviru že utečenih aktivnosti.

Kakor že doslej so se članice in člani naše podružnice tudi leta 2013 aktivno vključevali v vse dejavnosti v okviru centrale Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar. Aktivnosti pomurske podružnice smo tudi v letu 2013 načrtovali in izvajali skupaj z Evangeličansko cerkvijo AV na Slovenskem. Pri realizaciji programa za leto 2013 moramo poudariti tudi dobro sodelovanje in pomoč Občine Puconci in Občine Moravske Toplice.

V letu 2013 smo v naši podružnici v celoti uresničili zastavljeni program. Nekatere dejavnosti so posebej vsebinsko predstavljene v ločenih poročilih. V nadaljevanju pa na kratko prikazujem druge akcije.

Trubarjev dan, 8. junij, smo skupaj z Občino Puconci in Evangeličansko cerkvijo na Slovenskem priložnostno obeležili z dogodkom v Domu Števana Küzmiča v Puconcih. Mlada zgodovinarka Tadeja Sapač nam je predstavila temo Evangeličanska cerkvena občina Križevci v najstarejših matičnih knjigah 1784–1800.

Tradicionalno družabno srečanje članic in članov podružnice, domačinov in predstavnikov Evangeličanske cerkve v Sloveniji je bilo v Lemerju 18. avgusta 2013. Sproščeno vsakoletno druženje na neki način pomeni zaključek polletnega dela.

Letošnji **Küzmičevi dnevi** so v prvi vrsti bili namenjeni obeležitvi 230. obletnice ustanovitve cerkvene občine Puconci. Vrh praznovanja je bilo svečano bogoslužje. Pred tem pa je bilo v petek, 30. avgusta 2013, v Domu Števana Küzmiča predavanje prof. dr. Andreja Rozmana o šolstvu (gl. tudi posebno poročilo).

Septembra smo uspešno izvedli **19. slikarsko kolonijo** »Primož Trubar« v Moravskih Toplicah (gl. posebno poročilo).

Posebna teža je v našem letnem programu dana slovesnostim ob državnem prazniku **dan reformacije**. Pri tem gre predvsem za organizacijo proslav v Murski Soboti (25. oktobra) in Gornji Radgoni ter za organizacijo obiska osrednje proslave na državni ravni (gl. posebna poročila). Letošnja osrednja proslava ob dnevu reformacije je bila 30. oktobra v Prešernovem gledališču v Kranju v organizaciji Slovenskega protestantskega društva. Zaradi omejenosti prostora v dvorani smo organizirali avtobusni prevoz samo z enim avtobusom, nekaj obiskovalcev pa je odšlo tudi z osebnimi prevozi. Vsi udeleženci so bili izredno zadovoljni z vsebino proslave, tako da si organizator (glavno težo je nosil mag. Viktor Žakelj) po mnenju udeležencev zasluži vse priznanje. V Pomurju smo počastitev dneva reformacije sklenili s proslavo v Gornji Radgoni 8. novembra. Proslava je bila – kakor že vsa leta do sedaj – odlično pripravljena, izvedena in obiskana. Za dobro organizacijo proslave gre zahvala članicam in članom podružnice na območja UE Gornje Radgone (predvsem Violeti Vladimiri Deutsch Mesarič), pa tudi županu Antonu Kampušu in Občini Gornja Radgona.

V skladu s programom pripravljamo še razstavo letošnjih del iz slikarske kolonije. S tem bomo zaokrožili programirane obveznosti, ki jih bomo tudi finančno pokrili. Za slednje velja posebna zahvala že omenjenim in mnogim drugim sponzorjem in donatorjem.

Geza Farkaš, predsednik podružnice

PODRUŽNICA POSAVJE V LETU 2013

V Trubarjevem letu 2008 smo tudi v Posavju začutili, da je pravi čas za organizirano skrb za dediščino protestantizma v naši statistični regiji, in smo zato ustanovili novo podružnico Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar in takoj začeli uresničevati svoje zamisli (gl. *Lubi Slovenci* 2008, str. 82–83). Območje, ki je z imenom Posavje združeno manj kot dve desetletji, je bilo tudi v 16. stoletju povezano, in sicer prav zaradi protestantov, ki so svoje delo opravljali na skorajda vseh delih šestih občin (Bistrica ob Sotli, Brežice, Kostanjevica na Krki, Krško, Sevnica in Radeče. Tako smo letos lahko ugotovili, da je naše začetno in nato nadaljnje petletno delovanje že pustilo tudi nekaj sledi in sovpadlo s številnimi aktivnostmi, ki pripomorejo k večji prepoznavnosti obdobja in tistih, ki so neizbrisno zaznamovali burno 16. stoletje. Delo podružnice se ves čas prepleta z delom različnih ustanov, ki omogočajo, da s skupnimi močmi vsako leto organiziramo nekaj zadanih in – po petih letih lahko tako zapišemo – tudi že utečenih aktivnosti.

Leto 2012 smo sklenili z ekskurzijo udeležencev literarno-likovnega natečaja *Na obisku pri Juriju Dalmatinu* v Ljubljano, in sicer 20. decembra na prireditev *Vrnimo ljudem knjigo*, ki sta jo organizirala Mestna občina Ljubljana in Slovensko protestantsko društvo. Ekskurzijo, ki jo je omogočilo naše krovno društvo, sta vodili Polona Brenčič in Antonija Glas Smodič.

Na začetku leta 2013 so bile načrtovane podobne naloge kot za pretekla leta. Delo podružnice pa so, predvsem zaradi odmevnih literarno-likovnih natečajev, zaznamovala tudi gostovanja z razstavo ter odprtje obnovljene Mencingerjeve hiše, kjer so na ogled renesančni portreti.

Dne 5. marca, na dan mestnih pravic (mesto Krško jih je prejelo leta 1477), je bila slovesno odprta obnovljena Mencingerjeva hiša v središču Krškega. V njej so med prenovo odkrili freske – niz renesančnih portretov, ki so jih strokovnjaki datirali v sredino 16. stoletja. Torej v čas, ko je v Krškem delovala Bohoričeva šola, ko je krški grad bil v lasti Ungnadov in ko je hiša tik ob cerkvi imela pomembno funkcijo. Restavrirani portreti čakajo na temeljite raziskave in umestitev v dogajanje v hiši, v mestu, na Slovenskem in v Evropi.

Junija smo skupaj z Valvasorjevo knjižnico Krško, OŠ Jurija Dalmatina in Občinske izpostave Javnega sklada za kulturne dejavnosti v Krškem z zanimivim dogodkom počastili Trubarjev dan (gl. spredaj, 3).

Že spomladi se je predsednica podružnice dogovorila s predstavniki Javnega zavoda Trubarjevi kraji v občini Velike Lašče, da z izborom najboljših del petih dosedanjih natečajev *Na obisku pri Juriju Dalmatinu* gostujemo v razstavnih prostorih Trubarjeve domačije na Rašici. Dogovor je bil uresničen 13. septembra, ko je bila slovesno odprta razstava (gl. 42). Izbor, ki sta ga pripravili Polona Brenčič in Alenka Černelič Krošelj, je prikazal dela z vseh petih razstav. Leta 2008 je bila razstava prvega natečaja v Dvorani v parku v Krškem, leta 2009 smo gostovali v Mestni hiši v Brežicah in sodelovali z OŠ Artiče, leta 2010 smo razstavo s takratnega natečaja pripravili v prostorih Knjižnice Sevnica in sodelovali z OŠ Sava Kladnika Sevnica. Leto 2011 je zaznamovala razstava v OŠ Jožeta Gorjupa Kostanjevica na Krki in 2012 v OŠ Bistrica ob Sotli.

Razstava na Rašici, ki je bila odprta do 6. oktobra, je odmevala tudi širše, prijazno sodelovanje z Javnim zavodom Trubarjevi kraji pa je pripomoglo tudi k naslednjemu vabilu. Povabljeni smo bili v Slovenski dom v Zagrebu, prav tako z razstavo in s kulturno-umetniškim programom, ki je bil tokrat posvečen praznovanju dneva reformacije v Zagrebu (gl. 16).

V ponedeljek, 28. oktobra 2013, sta na prireditvi *Stati ‚n' obstati fest* v Ljubljani učenki OŠ Jurija Dalmatina Krško Katja Omerzel in Kristina Hafner na tržnici ZVEŠ predstavili odlomke del, ki so jih v zadnjih petih letih napisali udeleženci natečaja. Na stojnici SPD PT je bilo predstavljenih tudi nekaj likovnih del z natečajev.

Skupaj z Občino Krško smo, kakor že vsa leta od ustanovitve podružnice naprej, oblikovali prireditev tudi ob prazniku reformacije. Po dobrih odzivih iz leta 2012 smo prav na dan reformacije, 31. oktobra, ponovno organizirali voden sprehod po mestu – *Po poti krških protestantov* (gl. 16).

Letos smo v sodelovanju z Valvasorjevo knjižnico Krško, OŠ Jurija Dalmatina Krško in tokrat še z OŠ Adama Bohoriča Brestanica že šestič razpisali literarno-likovni natečaj *Na obisku pri Juriju Dalmatinu* konec avgusta. Razstavo prispelih del smo slovesno odprli 7. novembra 2013 v Brestanici in tako tudi tam počastili dan reformacije (gl. 17).

Leto 2013 smo spet sklenili z ekskurzijo udeležencev natečaja *Na obisku pri Juriju Dalmatinu* v Ljubljano na prireditev *Vrnimo ljudem knjigo.*

Peto leto polnega delovanja podružnice – prišteti pa mu moramo tudi delovanje že v letu 2008 – je bilo aktivno, o naših dejavnostih so poročali lokalni in regionalni mediji. Naše delo pa zagotovo ne bi bilo tako pestro in aktivno, če ne bi imeli podpore tako pri članih kot pri ustanovah, ki so vedno pripravljene sodelovati, predvsem Valvasorjeva knjižnica Krško, OŠ Jurija Dalmatina Krško in JSKD OI Krško. Tako je prav, da poročilo zaključujemo z zahvalo vsem, ki sodelujejo in omogočajo, da SPD PT – podružnica Posavje vstopa v svoje sedmo leto delovanja s številnimi rezultati in z novimi nalogami, med katere štejemo tudi proslavitev 430. obletnice izida Dalmatinovega prevoda *Biblije*.

Alenka Černelič Krošelj, predsednica

OBČNI ZBOR DRUŠTVA LETA 2013

Občni zbor Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar je bil 13. marca 2013 na Trubarjevi domačiji na Rašici.

Dnevni red:

1. Odprtje občnega zbora in izvolitev delovnega predsedstva,
2. Imenovanje zapisnikarja, 2 overovateljev zapisnika in 2 članov komisije za sklepe,
3. Poročilo o delovanju društva med obema zboroma ter plan dela za leto 2013,
4. Finančno poročilo ter poročilo nadzornega odbora,
5. Razprava o poročilih,
6. Razno.

Ad 1

Predsednik društva mag. Viktor Žakelj je pozdravil prisotne in jih pozval, da podajo morebitne predloge k dnevnemu redu. Ker le-teh ni bilo, je predlagal glasovanje. Dnevni red je bil soglasno sprejet.

Predsednik društva je pozval udeležence občnega zbora, da predlagajo delovno predsedstvo. Po predlogih so bili v delovno predsedstvo soglasno izvoljeni mag. Viktor Žakelj (predsednik in voditelj zbora po poslovniku), Ladislav Pojbič in mag. Ana Porenta.

Ad 2

Za zapisnikarja je je bila predlagana in soglasno potrjena mag. Marija Kuhar.

Za overovatelja zapisnika sta bila soglasno izvoljena Nada Norčič in Dušan Voglar.

Komisijo za sklepe predstavljata dr. Marko Kerševan in Dušan Voglar.

Ad 3

Poročilo o aktivnostih v letu 2012 in plan dela je podal predsednik mag. Viktor Žakelj. Poudaril je, da je vse naše delo zajeto v glasilu *Lubi Slovenci*. Glasilo je vredno branja, saj je kakovostno. Vanj je bilo vloženo veliko dela.

Bistvene točke, ki jih velja izpostaviti, pa so:

Članstvo narašča, a ni veliko mladih. Predvsem bi si želeli akademsko izobraženih mladih ljudi in Prekmurcev protestantskega rodu. Predsednik vse prisotne poziva k animiranju novih članov.

Izdelali bomo članske izkaznice, ki naj bi bile korak k poistovetenju z društvom. Imamo poslovne stike s Thermano Laško, kjer bomo z izkaznico imeli popuste na njihove storitve. Ponudbo izvajalca smo pridobili, tako da lahko v kratkem pristopimo k izvedbi.

Izletništvo je funkcioniralo, le ena ekskurzija je zaradi vremena odpadla.

Obe reviji sta izšli, Dušanu in Marku hvala. Skozi reviji, ekskurzije in proslave se protestantizem prijema ljudi. Reviji vedno znova pritegneta nove avtorje, tudi iz tujine. Sam jih je veliko raznosil in so prijazno sprejete.

Izpostaviti velja pomembno vlogo društva v slovenskem prostoru. K temu doprinesejo tudi knjižna dela naših članov, od katerih je potrebno v tem letu omeniti knjigo *Protestan(tis)tika* dr. Marka Kerševana.

Tesno smo povezani z Evangeličansko cerkvijo na Slovenskem in smo prepričani, da naša dejavnost koristi tudi njim. Želimo, da ta Cerkev prosperira.

Študijski večeri v Trubarjevi hiši literature so redno na programu in gostijo dobra, kvalitetna predavanja. Škoda, da jih ne zmoremo še bolj popularizirati. Povečati bi bilo treba število publike.

Prijela se je tudi prireditev »Vrnimo ljudem knjigo«, spominjanje sežiga protestantskih knjig. To je pomemben dogodek, ki pošilja na Slovensko misel, da do tega naj ne pride nikoli več. Zahvaljujem se Bogdanki Pirc Marjanovič, ki z naše strani skrbi za program, in soorganizatorju, Mestni občini Ljubljana, kjer ima vodstvo za prireditev primeren posluh. Ne glede na trenutne politične razmere sta župan Zoran Janković in podžupan Aleš Čerin vseskozi podpirala naše delovanje.

Delovanje podružnic:

Rašica bi lahko imela več obiska, a ni posluha države. Trubarjevina bi morala biti božjepotno središče za vsakega Slovenca. Imamo kvalitetnega vodiča, je pa še vedno problem v »papirologiji« – vedno se najdejo pravnoformalni razlogi, da Rašica ne postane muzej. Ponovno moramo poskusiti, ko bo formirana nova vlada. Vzorčne primere lahko najdemo v tujini, na primer v Avstriji. Oblasti delujejo, kot da je Slovenija »brez zgodovine«.

Prekmurje: slikarska kolonija deluje. Trenutno se trudimo organizirati pregledno jubilejno razstavo (20 let kolonije). Želja je, da bi se to odvilo v Cankarjevem domu. Narejen je seznam avtorjev, med katerimi je kar 7-8 Prešernovih nagrajencev in precej drugih akademskih slikarjev. Predvidevamo, da bi jo lahko odprli oktobra 2014. Razstava naj bi prispevala k afirmaciji protestantizma.

Vitalna podružnica je v **Krškem**, kjer velja izpostaviti naši članici Alenko Černelič Krošelj in Polono Brenčič. Vsako leto organizirajo fantastičen dogodek: vse šole pišejo spise na temo Dalmatina – nekateri spisi so zelo kvalitetni. Prireditev se seli po celi občini in jo spremljajo nabite dvorane staršev in otrok, mediji pišejo o njej, prav tako se snemajo intervjuji.

Upamo, da se bo z novim kulturnim ministrom kaj dalo domeniti, recimo da bi se protestantika vključila v šolske programe, bila prisotna na bralni znački.

V letu 2012 smo imeli dva izjemna dogodka. Eden nam je bil vsiljen, ker se je država odpovedala organizaciji prireditve ob dnevu reformacije. Letos bo predsednik predlagal ministrstvu, da naj to leto oni fi-

nacirajo, mi lahko organiziramo. Bivšega predsednika dr. Danila Türka ni bilo treba nič prepričevati v govor, smo mu pa pomagali z gradivi. Iz več razlogov je dobro, da se je proslava odvila v Lubljani v Cankarjevem domu, ker ni primerljivega niti simbolnega kakšnega drugega mesta. Rotovnik nam je naklonjen, a mora poskrbeti, da hiša živi. Cena najema dvorane je bila znosna. Protokol je bil zahteven. Ljubljanski oktet je samoiniciativno naštudiral dve protestantski pesmi. RTV je z veseljem sodelovala z direktnim prenosom – popolna naklonjenost. Imeli smo eno uro programa v špici programskega prostora. Nastopajoči so sodelovali prostovoljno. Poželi smo veliko pohvalnih besed. Razen enega primera so bili pozitivni odzivi. Mestna občina Ljubljana je poskrbela za pogostitev – tu je spet izražena naklonjenost župana in podžupana.

Drugi velik dogodek je bila pridobitev poslovnih prostorov dovoljšnje kvadrature v centru mesta. V glavnini smo opremili, ostajajo le še nekatere malenkosti. Sreča, da imamo Kazimirja Rapošo, ki se je zelo angažiral, za kar mu iskrena hvala – ima tehnične spretnosti in estetski občutek. Sredstva za opremo smo imeli prihranjena. Obstaja pa problem: stavba bo lahko predmet prodaje. Skrbi nas, da bi nas kdo izselil, saj bi v tem primeru izgubili prostor in sredstva. Ker ni gotova struktura županstva, je ideja, da bi mi to odkupili. Manjka nam približno 25.000 €. Trenutno predsednik išče denar – sponzorjev je malo, na bankah ga ne dobimo, ker nimamo garancije. Našel pa je hranilnico Lon iz Kranja, kjer bomo morda lahko dobili kredit. Zagotoviti moramo letno 6000 €, a moramo imeti dovolj prilivov še za naš stalni program. Za hranilnico rabimo osebne garancije – če ne bo drugega kandidata, bo on garant. Z odkupom bi imeli zagotovljene pogoje za delo.

Društvo ima prepoznavno ime.

Ekskurzije za leto 2013 so pripravljene – za vse imamo dovolj prijav.

Ideja o umestitvi protestantike na fakulteto še ni opuščena, a žal ni številčnega zaledja in s tem ekonomske podlage.

Imamo željo, da bi izdali del *Slave Vojvodine Kranjske*, in sicer tisti, ki je vezan na protestantizem. Debenjakom pohvala za vse vloženo delo. Če bi ta del bil prej preveden, bi bilo vedenje o slovenskem protestantizmu precej drugačno.

Ad 4

Marija Kuhar je prebrala finančno poročilo in izjavo nadzornega odbora, ki sta obe priloga k zapisniku. Finančno poročilo je pripravila naša pogodbena računovodkinja. Kljub težkim gospodarskim razmeram, ko je pridobivanje sponzorjev naporno, smo poslovali uspešno. Nadzorni odbor nima pripomb na finančno poslovanje.

Ad 5

Razprava o poročilih:

Matjaž Gruden je predstavil situacijo na Trubarjevini: Lani spomladi mu je potekel mandat direktorja Javnega zavoda Trubarjevi kraji, postavili so v.d. direktorja, ki bo zavod likvidiral. Z raznimi prošnjami so dosegli, da zavod ostaja, saj je dosedanja vlada odobrila financiranje še za 2 leti, zatem pa bo treba najti trajnejšo rešitev. Letos 8. junija ob 18.00 uri je predvidena prireditev v čast vrtnic z imenom Primož Trubar, ki jih društvu in Trubarjevi domačiji podarja dr. Matjaž Kmecl, vzgojitelj vrtnic. Sledile bodo prireditve ob občinskem prazniku.

Mag. Viktor Žakelj je v svojem imenu, v imenu prisotnih in vseh članov društva predlagal in sprejet je bil sklep, da društvo vrtnice hvaležno sprejema in se dr. Matjažu Kmeclu iskreno zahvaljuje.

Nada Norčič je na kratko predstavila potek zbiranja prijav za ekskurzije. Za Regensburg imamo blizu 50 prijav, za Rezijo čez 60. V Regensburg potujemo z agencijo Ars Longa, za Rezijo še ne vemo. Možno bo plačilo na 4 obroke.

Ad 6

Zaradi novih poslovnih prostorov moramo spremeniti 2. člen statuta, ki govori o sedežu društva. Predlagan sklep, da se ta člen statuta ustrezno spremeni tako, da se naslov s Tivolske 50 popravi na Beethovnova 9, je bil soglasno sprejet.

Zapisnikar:	Overovatelja zapisnika:
Marija Kuhar	Nada Norčič
	Dušan Voglar

SLOVENSKO PROTESTANTSKO DRUŠTVO PRIMOŽ TRUBAR V LETU 2013

Spet je za nami uspešno leto.

Publikaciji sta oz. bosta izšli. Neumorna trojka: Marko, Dušan in Kazi so nenadomestljivi. Že sedaj me skrbi, ko bo ta »nenadomestljivost« po naravnem zakonu nujno postala »nadomestljiva«.

Plan izletov izpolnjen. Udeleženke, udeleženci zadovoljni. Kakšno podrobno misel o tej izobraževalno-rekreativni dejavnosti, upam, bo najti tudi v tem biltenu. Odgovorna posadka z Marijo in Nado o programu za leto 2014 že intenzivno razmišlja. Izleti bodo, to je zanesljivo.

Proslave v Murski Soboti, Mariboru, Velenju, Gornji Radgoni, na Trubarjevini standardno dobre.

Vsakoletni dogodek – Obisk pri Dalmatinu, to leto v Brestanici – je bil nekaj enkratnega, kar zmore le zasavska podružnica z Alenko na čelu. Čestitam!

Slikarska kolonija – skupen projekt SEC in našega društva – kot vedno uspešna.

Še dve ključni aktivnosti:

Prva, osrednjo proslavo ob dnevu reformacije je društvo to leto organiziralo v Prešernovem gledališču v Kranju. Kulturni program – vrhunski igralci, Akademski pevski zbor France Prešeren ter visoko profesionalna režija Vinka Möderndorferja – je avditorij in številne gledalke in gledalce pred TV navdušil. Še nobeno leto nisem dobil toliko iskrenih čestitk. Gorenjska, če se malce pošalim, je bila tisto uro »protestantska«.

Druga, dolgoletna prizadevanja (ves čas mojih mandatov) za nakup društvenih prostorov so pred koncem. Kupujemo okroglo 34 m^2 na Beethovnovi 9. Cena, tako kaže, bo sprejemljiva. Domenjeni smo za kredit pri hranilnici Lon. V teh dneh – na podlagi dokončnega sklepa pristojnega organa društva – podpišem pogodbo, ki pa temelji na dobljeni licitaciji in na že sprejetih sklepih organov društva. Nekaj naslednjih let (računam 5) bo naša naloga, da zberemo denar za poravnavo letnih anuitet, in prostori bodo naši. (Kolikor vem, je po gradnji protestantske cerkve v Ljubljani, to edina investicija v objekt, namenjen »protestantiki« v našem glavnem mestu.) Veselimo se tega!

To leto je prišlo na pobudo skupine izobražencev do renoviranja napisa na plošči pred magistratom. V ta projekt je bilo vključeno tudi društvo in pristojni organ MOL. MOL je tudi financirala preoblikovanje in vgradnjo plošče, za kar se ji tudi na tem mestu zahvaljujem. Ploščo smo promovirali na tradicionalni decembrski prireditvi.

Naše društvo se financira s članarino članic in članov ter s sredstvi gospodarskih organizacij, ki jih te donirajo oz. sponzorirajo. Njih omenjamo tako v reviji *Stati in obstati* kakor tudi v *Lubih Slovencih*. Vsem se iskreno zahvaljujem.

To leto se s škofovskega mesta poslavlja vsestransko uspešni škof mag. Geza Erniša. Društvo je njegovo delo vedno cenilo. Njegovega odhoda se osebno ne veselim, verjetno ne tudi mnoge članice in člani našega društva, a kot društvo smo storili vse za njegov dostojen odhod s te funkcije. Prepričani smo, da bo gospod Erniša še naprej dejaven ne le v Slovenski evangeličanski cerkvi, ampak tudi v našem društvu.

Letos opravljeno delo je garant, da bomo uspešni tudi naslednje leto.

mag. Viktor Žakelj, predsednik

VRNIMO LJUDEM KNJIGO

Letošnja tradicionalna prireditev pred Mestno hišo v Ljubljani *Vrnimo ljudem knjigo*, že 14. po vrsti, je bila v petek, 20. decembra 2013. Dosedanjima organizatorjema, se pravi Mestni občini Ljubljana in Slovenskemu protestantskemu društvu Primož Trubar, se je letos pridružila še Mestna knjižnica Ljubljana. Med letošnjo slovesnostjo je bila odkrita nova spominska plošča v tlaku Mestnega trga z novim besedilom:

NA TEM TRGU SO MED PROTIREFORMACIJO 29. XII. 1600 IN NATO ŠE 9. I. 1601 SEŽIGALI ZAPLENJENE PROTESTANTSKE, MED NJIMI TUDI PRVE SLOVENSKE KNJIGE.

Temu napisu je dodan prevod v nemščini, kajti delovanje protestantov je zajemalo tako slovensko kakor nemško govoreče prebivalce, vrh tega pa je nemško govoreče deželno plemstvo odločno in krepko podpiralo nastajanje, tiskanje in širjenje knjig v slovenščini. Podpisana sta Mestna občina Ljubljana in Slovensko protestantsko društvo.

Prva prireditev, s katero so obudili spomin na ta dogodek, je bila pred 13 leti. Na isti dan, 20. decembra 2000, sta Viktorija Potočnik, tedanja županja Ljubljane, in prof. dr. Oto Norčič, tedanji predsednik SPD Primož Trubar, odkrila talno ploščo, ki jo je izdelal akad. kipar Dušan Tršar z napisom: »Na tem mestu so v času protireformacije 23. decembra 1600 sežgali več tisoč slovenskih knjig. Mestna občina Ljubljana in SPD Primož Trubar.«

Vodilna misel prireditve *Vrnimo ljudem knjigo* je simbolična vrnitev prvih slovenskih knjig v novo življenje s prižigom nove luči na mestu nekdanjega pogorišča. Prireditev je povezoval Matjaž Gruden, dolgoletni predsednik podružnice SPD na Rašici. Po svojih pozdravnih nagovorih so predsednik SPD Primož Trubar mag. Viktor Žakelj, vodja Trubarjeve hiše literature Urban Vovk (v imenu Mestne knjižnice Ljubljana in njene odsotne direktorice Jelke Gazvoda) ter župan Mesta Ljubljane Zoran Janković skupaj s tremi učenkami prižgali ob novi spominski plošči nove luči.

Za spremljajoči kulturni program je poskrbela Mestna knjižnica Ljubljana. Skupina Capella Carniola je nastopila z renesančno glasbo in plesom ter povezala spomin na književnost s predstavitvijo tega dela kulture tistega časa. Otroški pevski zbor Osnovne šole Nove Jarše je ob spremljavi kitaristke prisrčno in razgibano zapel pesmi *O Vrba* in *Mala dlan*.

Tiskarski mojster Marko Drpič iz ljubljanskega Studia tipoRenesansa, ki ohranja staro tiskarsko tehniko visokega tiska, je govornikom izročil svečano spominsko listino ter pripravil spominski listič, ki so si ga obiskovalci lahko sami ročno natisnili na tiskarskem stroju starega tipa.

Po koncu slovesnosti na trgu so si navzoči v prvem nadstropju Mestne hiše, ob manjši pogostitvi, ogledali vse knjige prvega celovitega prevoda Slave Vojvodine Kranjske Janeza Vajkarda Valvasorja, ki ga je v zadnjih letih izdal Zavod dežela Kranjska.

Pred Mestno hišo so bile na stojnicah stare knjige, ki jih je priskrbela Mestna knjižnica Ljubljana. Udeleženci so si lahko izbrali knjige, ki so jih zanimale, jih opremili z jubilejnim žigom in jih odnesli domov. Zanimanje zanje je bilo zelo veliko tako med odraslimi obiskovalci kot tudi med nastopajočimi otroki in mladostniki. Po končani prireditvi so si mimoidoči še naprej izbirali ponujene knjige in so do 15. ure odnesli skoraj vse.

V tednu prireditve sta bili tudi dve predstavitvi v Trubarjevi hiši literature. Dan pred njo je Bogdanka Pirc Marjanovič, predsednica Društva klasikov, predstavila 450 let klasično-humanističnega izobraževanja na Slovenskem (1563– 2013) pod naslovom *Latinska šola od Trubarja do danes v besedi in sliki.* Na dan prireditve popoldne pa je bilo predavanje ob izidu zadnjega dela Valvasorjeve *Slave Vojvodine Kranjske*, na katerem so svoje misli strnili prevajalca dr. Božidar in Primož Debenjak, strokovna sodelavka Stanka Golob in zgodovinar Janez Weiss.

Prireditev *Vrnimo ljudem knjigo* je bila dobro obiskana in je lepo utrdila spomin na kulturno zgodovino naše renesančne dobe.

Bogdanka Pirc Marjanovič

SLUŽABNIKI MIRU

K vsebinski tehtnosti slovesnosti *Vrnimo ljudem knjigo* so prispevali tudi poudarki v povezovalnem besedilu Matjaža Grudna.

Navedek iz Trubarjevega pisma deželnemu glavarju, oskrbniku, odbornikom in blagajniku Kranjske, 5. maja 1575:

»Obračamo se tudi jaz in vsi zvesti cerkveni služabniki v božjem imenu na vaše milosti in gospostva z gorečo prošnjo, resno spodbudo in dragocenim nasvetom, da nikar ne poskušate samo z vsemi ljudmi, kolikor je mogoče, v miru in slogi živeti in skazovati ter dokazovati vso zvestobo in ljubezen v vseh stvareh prijateljem, marveč bodite tudi pacifiki, to je delavci za mir, ustvarjalci, služabniki in zvesti pospeševalci miru med vsemi, kjerkoli se hočejo prebuditi med gospodi deželnimi stanovi ali podložniki pod vplivom hudiča, hudobnih ljudi, blebetačev in lažnivcev sovraštvo, zavist in mržnja. Tako boste pravočasno tisti strašni ogenj z vsemi močmi, molitvami, prošnjami, opomini in naukom božje besede odvrnili in pogasili, da ne bo prišlo do izbruha velikega požara, žalosti in bede, ki bi bili naši ljubljeni domovini v časno in večno pogubo.«

Trubarjeve besede nam jasno kažejo, kako in v kateri smeri je treba iskati rešitve. Lahko je biti prijatelj med svojimi prijatelji. Lahko je živeti v miru s svojimi somišljeniki. Vendar to ni dovolj. Za prijateljstvo, za mir, za resnico se je potrebno bojevati. Povsod in venomer. To je naša obveznost in dolžnost.

Navedek iz Trubarjevega predgovora k prevodu evangelija po Mateju, 1555:

»Inu mi nesmo v le-timu našimu obračanu oli tolmačevanu lepih, gladkih, visokih, kunštnih, novih oli neznanih besed iskali, temuč te gmajnske krajnske preproste besede, katere vsaki dobri preprosti Slovenec lehku more zastopiti; zakaj ta muč svetiga evangelija inu naše izveličane ne stoji v lepih, ofertnih [nabuhlih] besedah, temuč v tim duhej, v ti risnici, v ti pravi veri inu v enim svetim kršanskim lebnu.«

Navedek iz knjige *Kako je mogoče* Jožeta Javorška, 1969:

»Moj slovenski ponos in moje slovensko aristokratstvo izhaja iz strašne resnice, da smo se kot narod, ki je šel skozi vse mučilnice zgodovine, vendarle ohranili kot nekaj samosvojega in živega. Nikakršen nacionalist nisem, nikakršen samoslovenec, a vendar nisem tiste vrste svetovljan, ki bi iz kaj se vem kakšnih razlogov pozabil svoje bistvo ali pa ga zanikal. Poleg tega gre tu še za pomembno moralno vprašanje: biti navdušen privrženec italijanskega, ruskega, francoskega, kitajskega ali katerega koli mogočnega ljudstva, je čisto lahko. Biti Slovenec pa terja od človeka največje moralne kvalitete.«

NAGOVOR MAG. VIKTORJA ŽAKLJA

Nismo tu, da bi se hudovali, se kremžili, tu smo se zbrali, da bi izrazili optimizem. Najprej zato, ker nas obnovljena spominska plošča zavezuje, da se tovrstna barbarstva na ozemlju, katerega meje določa slovenska beseda, ne bodo nikdar več ponovila, tudi bunkerjev za prepovedane knjige ne bo več, natiskane knjige pa se bodo vedno vozile v knjigarne, ki jih ne bodo vodili tajkuni (kot Mladinsko knjigo), in nikoli več k drobilnim strojem papirnic. Knjige smo Trubarjevi »lubi Slovenci« končno sprejeli kot posode duha, kot zakladnice znanja – to pa vedno bolj postaja gospodovalni proizvodni tvorec, kot pravimo v ekonomiji.

In dalje: že nekaj časa je moderno in očitno politično konjukturno grajati, podtikati, črniti vodilne ljudi tega časa in to kar počez. Naše društvo se temu ne pridružuje. Mi smo uspešni, pri ljudeh vedno lepše sprejemani,

velik del izobražencev nas podpira, del gospodarstva nas sponzorira, kulturniki z veseljem – celo brezplačno – nastopajo na proslavah, ki jih organiziramo.

V prestolnem, tudi Trubarjevem mestu, nas župan Janković, podžupan Čerin in upravni organi podpirajo.

Moderen spomenik reformaciji, preimenovanje parka ob evangeličanski cerkvi v Park reformacije, Trubarjeva hiša literature, današnji spominski dan, prostori za naše društvo – prav danes sem podpisal pogodbo, s katero je društvo postalo lastnik poslovnih prostorov na Beethovnovi 9 – in še marsikaj drugega so dokazi, da Trubar v Ljubljani ni več persona non grata, ampak zaželen, vedno bolj zaželen gost. Hvala vsem, ki to omogočate.

Naj tako tudi ostane!

NAGOVOR URBANA VOVKA

Pozdravljeni še v imenu Trubarjeve hiše literature in Mestne knjižnice Ljubljana, katere del je Trubarjeva hiša, ter v imenu direktorice Mestne knjižnice, gospe Jelke Gazvoda, ki se zaradi bolezni današnje prireditve žal ni mogla udeležiti, zato je meni pripadla čast, da lahko v imenu te ustanove vsem navzočim namenim nekaj pozdravnih besed.

V Mestni knjižnici Ljubljana smo počaščeni, ker letos prvič skupaj z MOL in SPD Primož Trubar soorganiziramo prireditev »Vrnimo ljudem knjigo«, s katero v Ljubljani obeležujemo obletnico požiga protestantskih knjig. Združena ljubljanska Mestna knjižnica si seveda želi sodelovanja pri projektih, ki so na področju mestne občine tako ali drugače povezani s knjigo, kar dokazujemo z različnimi dogodki, ki na tem področju potekajo vse leto: od spomladanskega Mednarodnega dneva knjig za otroke, Dnevov slovenske knjige, Dneva MKL, ki zaključuje projekt Mesto bere, s katerim skuša MKL k branju kvalitetnega leposlovja privabiti kar največ odraslih bralcev, do Dneva slovenskih splošnih knjižnic, ki ga pripravljamo v novembru, pa vsakoletnega Slovenskega knjižnega sejma in podeljevanja nagrade Zlata hruška najkvalitetnejšim knjigam za otroke. Spomin na sežig knjig, ki se je na tem prostoru zgodil pred dobrimi 400 leti, je tako nekakšna krona spoštljivega odnosa, ki ga v vseh pogledih izkazujemo knjigi.

Ob priložnosti, kakršna je današnja, pa je o pomenu knjig potrebno razmišljati tudi nekoliko širše, saj se mi zdi še posebej pomembno, da nas ob obletnici, ki jo danes obhajamo, ne zavedejo statistični podatki o odstotku pismenosti, dostopnosti informacij in dosegljivosti znanja. Navsezadnje lahko prav splošne knjižnice s svojo široko dostopnostjo v prostoru in s številnimi brezplačnimi dejavnostmi, ki jih omogočajo svojim uporabnikom, v marsikaterem pogledu prispevajo k izboljšanju navedenih statističnih pokazateljev, kar je gotovo lepo poslanstvo. Vendar pa se je ob tem potrebno vprašati tudi o vlogi in pomenu pridobljenega znanja v današnjem svetu in seveda še posebej v slovenskem prostoru. Če smo se danes zbrali pod geslom »Vrnimo ljudem knjigo«, bi nas torej morala prireditev navdihniti tudi z mislijo »Vrnimo znanju moč in veljavo«, saj je sledenje temu vodilu pričakovano nadaljevanje prvega. Ob koncu leta si radi zadajamo naloge in zaobljube za naprej, zato se zdi današnji dan za takšen sklep še toliko bolj primeren.

Dovolite, da vas ob tej priložnosti povabim k udeležbi na dogodkih, ki jih ob tej obletnici v sodelovanju z SPD Primož Trubar in Društvom klasikov ta teden pripravljamo v Trubarjevi hiši literature. Vabim vas tudi k obisku ostalih enot združene Mestne knjižnice Ljubljana ter k obisku naših stojnic, na katerih so vam danes na voljo brezplačne knjige.

PLOŠČA Z NOVIM NAPISOM

V tlak na Mestnem trgu pred Mestno hišo je Mestna občina Ljubljana decembra 2013 vzidala novo spominsko ploščo z napisom: »Na tem trgu so med protireformacijo 29. XII. 1600 in nato še 9. I. 1601 sežgali zaplenjene protestantske, med njimi prve slovenske knjige.« Prejšnja plošča, vzidana leta 2000 ob 400. obletnici dogodka, je navajala samo datum »23. december 1600« in podatek, da so takrat sežgali »več tisoč slovenskih knjig«. Takšno navajanje je temeljilo na podatkih Janeza Vajkarda Valvasorja, Ludwiga Theodorja Elzeja in Avgusta Dimitza.

Novejše raziskovanje dr. Luka Vidmarja je pokazalo, da je treba operirati z drugačnimi podatki. Vidmar je svoje ugotovitve objavil v strokovni reviji *Kronika* (Požiga protestantskih knjig v Ljubljani leta 1600 in 1601: med zgodovino in mitom. *Kronika* 2013, let. 61, št. 2, str. 189–216). Že 17. decembra 2012 pa je sestavil *Pobudo za spremembo historično napačne spominske plošče pred ljubljanskim magistratom* (gl. objavo v: *Stati inu obstati*, 2013, št. 17-18, str. 250–255), ki jo je sopodpisalo še 22 znanstvenic in znanstvenikov. Pobudo sta prejela Mestna občina Ljubljana in Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar.

Pobuda je opozorila na »štiri evidentne netočnosti« v prvotnem napisu, kajti: »Prvič, napačen je datum 23. december 1600. Drugič, neugotovljiva je lokacija sežiga. Tretjič, nedokazljivo visoko je število sežganih knjig. In četrtič, zavajajoča je trditev, da je šlo samo za knjige, napisane v slovenskem jeziku.« Po njeni oceni

je bil napis »v nasprotju z zgodovinsko dokazljivimi in preverljivimi dejstvi«. Pobuda je zahtevala nov datum, »29. december«, ki je vpisan v zdaj znanem dnevniku Tomaža Hrena. Predlagala je tudi navedbo datuma drugega sežiga (»9. januar 1601«), ki je vpisan v istem viru.

Predsednik društva mag. Viktor Žakelj je spodbudil razjasnjevanje odprtega vprašanja. V društvu je dr. Marko Kerševan prikazal predvsem takratno praktično uresničevanje rimskokatoliških cerkvenih določil o prepovedanih knjigah o religiji, se pravi o knjigah na t. i. indeksu, in opozoril, da bodo morda odkriti še kaki dodatni viri o teh dogodkih. Dr. Božidar Debenjak je pripravil komentiran pregled, kaj je o sežigu knjig napisano v Valvasorjevi *Slavi vojvodine Kranjske.* Valvasor je, na primer, pri datumu »23. december« omenil svojo (zdaj neznano) zbirko dokumentov, pri datumu »9. januar 1601« in takratnem javnem sežigu »treh vozov« knjig pa rokopis škofa Tomaža Hrena. (Gl. objavi v: *Stati inu obstati*, 2013, št. 17-18, str. 256–266.) Brez zadržkov je prevladalo prepričanje, da je treba napis zboljšati, kolikor je ob skopih podatkih le mogoče.

Na sestanku predstavnikov pobudnikov in predstavnikov društva 23. aprila 2013 je bil sprejet dogovor, da bo društvo Mestni občini Ljubljana predlagalo zamenjavo plošče z novo, na kateri naj bo napis: »MED PROTIREFORMACIJO SO NA MESTNEM TRGU 29. DECEMBRA 1600 IN 9. JANUARJA 1601 SEŽGALI ZAPLENJENE PROTESTANTSKE KNJIGE, MED NJIMI PRVE SLOVENSKE.« S takim predlogom je bilo tudi upoštevano, da količina knjig ni ugotovljiva in da so bile sežgane tudi oz. večinoma knjige v drugih jezikih, ne samo v slovenščini.

D. V.

KLJUČNO VPRAŠANJE

V grobem torej vemo, kaj čaka naše zanamce. Da bi preživeli, bodo morali spremeniti vrednostni sistem. Ničelna rast – vsaj na začetku – bo celo privilegij. Vse od vode dalje bo podvrženo preudarnemu varčevanju, vsak kilometer poti bo treba skrbno načrtovati, producirati bo treba le uporabno vrednost, načelo enakosti bo spet aktualno in pogoltnost bo preteklost.

Je človeštvo zmožno resetirati vse svoje gospodarske, politične, kulturne, verske in druge dogme, ki utirajo naše novoveško življenje, in začeti znova? Bo zmožno opustiti dejavnosti, ki ogrožajo naravno okolje, se odpovedati podrejanju soljudi, reči ne neodgovornemu izrabljanju narave, da bi še kaj ostalo našim zanamcem, si priznati, da to, kar je danes, ni nobena kriza, da je normalno stanje stvari in da bo jutri še slabše? [...]

Pa vendar, vse okoli nas se spreminja, po evolutivni ali revolucionarni poti, torej po sili. Ljudje se odzovemo šele tedaj, kadar nas razmere stisnejo v kot. Tedaj smo odzivni, adaptivni in inovativni, le stiska – kot rečeno – mora biti dovolj velika.

Ključno vprašanje tega časa: Smo ljudje sploh zmožni potrebnega miselnega zasuka? Se bomo zmogli odpovedati socialnemu darvinizmu in zaživeti na kooperativen način?

Iz epiloga v protestni knjigi
Čas je za ekosocializem
mag. Viktorja Žaklja, 2013

intering HOLDING

hse

energetika ljubljana
Energetika Ljubljana, d.o.o.

ELES
Elektro - Slovenija, d.o.o.

ESOTECH

triglav

HELIOS

GEN-I

trgovanje in prodaja električne energije, d.o.o.